

Cap a una economia democràticament planificada

Bases pel desplegament d'una prova pilot a la ciutat
de Barcelona

Treball de Final de Màster

Josep Mañé Chaparro
Treball de final de màster ed. 2022-2023 - 2n semestre
Ciutat i urbanisme, UOC.
16/07/2023 - El Vendrell

El present document estableix una proposta de bases pel desenvolupament d'un model de planificació democràtica de l'economia a la ciutat de Barcelona, tenint en compte un nombre restringit d'àmbits sectorials i nivells de desplegament territorial. Aquestes bases s'han establert a través de la revisió de la literatura existent amb relació a la planificació i democratització de l'economia –partint d'un enfocament marxista de les economies urbanes- així com mitjançant l'anàlisi d'experiències actualment existents en aquest àmbit. Aquesta anàlisi confirma la possibilitat de desenvolupar proves pilot en l'àmbit local seguint els paràmetres mencionats, de la mateixa manera que també mostra importants limitacions i reptes multifactorials que incideixen en el seu desenvolupament i escalabilitat.

Paraules clau: democràcia econòmica, planificació econòmica, dret a la ciutat, economia urbana, lliure mercat.

Índex

1. Introducció	5
1.1. Propòsit i justificació del projecte	5
1.2. Breu enfocament teòric.....	6
1.3. Estructura del document.....	7
2. Plantejament del problema	9
2.1. Descripció general del problema.....	9
2.2. Justificació de l'objectiu general i aproximació a l'estudi de cas.....	12
3. Marc metodològic	14
4. Marc Teòric	18
4.1. Breu aproximació al problema: dret a la ciutat, producció i distribució de la riqueza	18
4.2. Per què el capitalisme ens ha portat fins aquí?	19
a) Expansió continuada, anarquia del mercat i crisi	19
b) Explotació del treball.....	21
c) Presa atomitzada de decisions	22
4.3. Què entenem per planificació democràtica de l'economia?	24
a) La planificació existent actualment	27
b) Pandèmia!	28
5. Una aproximació al cas d'estudi: la ciutat de Barcelona	31
5.1. Les dades de la desigualtat i la pobresa a Barcelona	32
6. Benchmarking: planificació econòmica i democràcia en el món local.....	34
6.1. Anàlisi del projecte 1: Hernani Burujabe	37
6.2. Anàlisi del projecte 2: Comunalitats urbanes de Catalunya	40
6.3. Anàlisi del projecte 3: El model de Preston.....	42
7. Teoria i pràctica: potencialitats i reptes de la planificació econòmica.....	45
7.1. Potencialitats del desplegament d'una prova pilot d'economia democràticament planificada.....	45
a) Desplegament d'una economia democràtica	45
b) Innovació econòmica i enfortiment de les iniciatives ja existents	51

7.2. Reptes del desplegament d'una prova pilot d'economia democràticament planificada.....	53
a) Restriccions normatives-institucionals	53
b) El problema del diner	57
c) Fugir de la utopia.....	58
8. Economia democràticament planificada: propostes per començar a caminar	60
8.1. Arquitectura bàsica per a la planificació econòmica a Barcelona.....	61
a) Dimensió territorial.....	61
b) Dimensió sectorial	62
8.1.1. Fonaments de l'estructura democràtica de la planificació	65
8.1.2. Fonaments de l'estructura tècnica de la planificació	76
8.2. Transformar l'economia per transformar la ciutat.....	83
9. Conclusions i recomanacions	85
10. Consideracions finals.....	88
11. Referències bibliogràfiques	89
12. Annexos	96
Annex 1. Entrevista Andoni Egia, tècnic del pla de desenvolupament local d'Hernani	96
Annex 2. Entrevista Nil Homedes, president de l'associació Decidim: free open-source democracy.....	100

1. Introducció

1.1. Propòsit i justificació del projecte

El present document s'ha desenvolupat amb la voluntat de definir les **bases d'un model de planificació democràtica de l'economia** a la ciutat de Barcelona. En aquest sentit, es presenta des d'un doble vessant: per una banda, vol esdevenir una **aportació més al debat al voltant de les noves economies urbanes**, des d'una perspectiva integral, que tingui en compte el model de producció i intercanvi en el seu conjunt, amb voluntat de superar les limitacions i contradiccions de l'economia estructurada a través de la propietat privada i el lliure mercat. Aquesta idea d'**integralitat** és fonamental en el desenvolupament de la proposta pel debat, ja que **no es pretén proposar iniciatives atomitzades** o parcials amb més o menys capacitat de 'modificar' o 'condicionar' el mercat (aportant béns o serveis produïts i distribuïts amb criteris de sostenibilitat econòmica, social, ecològica, etc.). La voluntat és realitzar aportacions que esdevinguin d'utilitat per a demostrar empíricament l'eficiència d'un model de producció i distribució basat en la planificació i la democràcia.

En segon lloc, la proposta vol plantejar **paràmetres orientats a l'acció**, un punt de partida tenint en compte les **condicions socioeconòmiques i polítiques actuals**, amb les seves potencialitats i limitacions associades. Per altra banda, la vinculació del projecte a un context urbà específic, la ciutat de Barcelona, permet **desdibuixar el límit entre els plantejaments teòrics i l'aplicació pràctica**, definint estructures i models específics tenint en compte aspectes com l'arquitectura institucional local, la divisió territorial-administrativa, així com les necessitats i prioritats identificades en una realitat urbana concreta. Per altra banda, aquesta aproximació parteix també de la voluntat de remarcar **la creixent rellevància de la ciutat com a node de dinamització en el procés d'ampliació i circulació del capital**, configurant una xarxa d'interaccions econòmiques d'àmbit regional i mundial, esdevenint alhora objecte i subjecte del procés productiu, tal com estableixen autors com Harvey o Lefebvre, però també espais centrals de la transformació econòmica, social i política.

En les pàgines següents, per tant, es planteja una proposta que, en última instància, no aspira a la coexistència amb la propietat privada i el lliure mercat, sinó la substitució d'aquest per una nova institucionalitat econòmica que podria sintetitzar-se en el binomi **propietat social-planificació democràtica**, però que a la vegada entén la necessitat de desplegament de propostes econòmiques concretes amb capacitat per a demostrar la seva eficiència i les seves potencialitats d'escalabilitat i desplegament, fins i tot en el marc de les actuals limitacions jurídiques, econòmiques i institucionals existents. En altres paraules, es proposa la creació d'espais d'experimentació econòmica amb capacitat per a crear i reordenar les forces productives, evidenciant les limitacions institucionals que impedeixen el desplegament d'un nou model econòmic.

1.2. Breu enfocament teòric

Tal com s'exposa en apartats posteriors, el present document **parteix del marxisme com a principal orientació teòrica**, especialment en aquells aspectes referents a la crítica fonamental al model capitalista de producció, i més específicament al seu sistema de contradiccions inherents, però també com a marc teòric fonamental per a l'establiment d'una nova política econòmica.

Des dels corrents crítico-utòpics fins al maoisme, des del comunisme llibertari fins a la socialdemocràcia, **el pensament socialista modern s'ha ramificat, transformat i expandit arreu del planeta durant els darrers dos segles**, mostrant les seves forteses i capacitat transformadora, però també les limitacions de les experiències històriques. En aquest document **entomem el marxisme amb una mirada de recerca**, procurant identificar i analitzar els seus plantejaments, desbrossant-los dels apriorismes i de les interpretacions solidificades en el transcurs del segle XX. En el desenvolupament d'aquesta perspectiva han estat presents autors com Gramsci, Lukács, els ja mencionats Lefebvre i Harvey, o Cockshott i Nieto, entre altres. Aquests darrers han contribuït, amb les seves aportacions, a un desplegament notable de conceptes com la **socialització dels mitjans de producció** o la **planificació democràtica de l'economia**, elaborant propostes per al desplegament d'una economia comunista a partir de la tecnificació i digitalització del procés de planificació, elements que han esdevingut clau en el desenvolupament del present projecte.

La història del segle XX és la història de l'auge i caiguda del socialisme, si més no en dos dels seus vessants més influents i estesos: en primer lloc, la línia revolucionària abanderada pel **marxisme-leninisme** i la seva implementació en el model soviètic, però també les seves diferents ramificacions en les anomenades democràcies populars d'arreu del món. La majoria d'aquestes experiències presenten processos comuns que expliquen, si més no parcialment, la **restauració capitalista experimentada durant els anys 80 i 90**. Esquemàticament: **1)** substitució de la democràcia consellerista per la concentració dels processos de presa de decisions en cercles restringits del partit i del cos de funcionaris. **2)** Incapacitat tècnica pel desenvolupament d'una planificació econòmica eficient; manca de voluntat política per a l'aplicació d'innovacions encarades, per exemple, a la millora computacional de la planificació. **3)** Sorgiment de dinàmiques de mercat -economia submergida més o menys tolerada per part de les autoritats-.

Malgrat aquests aspectes, autors com Cockshott i Cottrell (1993) o Nieto (2016), estableixen que malgrat els problemes estructurals en l'economia soviètica, el seu creixement econòmic, així com la millora de les condicions de vida, van ser ininterromputs durant la pràctica totalitat de la seva existència, i que la desintegració del camp socialista respon fonamentalment a la voluntat política de la cúpula dirigent, i no a un col·lapse econòmic inevitable. En qualsevol cas, la manca de democràcia política i econòmica, el ferri control estatal del procés productiu, de la distribució, de la innovació,

etc. així com la manca d'un sistema de planificació eficient, impedeixen que puguem fer referència a una econòmica democràticament planificada. Actualment, l'aplicació d'àmbit estatal dels postulats del marxisme-leninisme és pràcticament inexistent, sent possiblement la República Popular de la Xina l'excepció més notable, si bé en la constitució del país asiàtic només s'esmenta en el pròleg, i vinculat al pensament de Mao Zedong, Deng Xiaoping i a la teoria de les tres representativitats de Ziang Zemin, esdevenint, per tant, un component teòric més -segurament amb voluntat legitimadora i de no renúncia als principis fonamentals- del model econòmic i polític liderat pel Partit Comunista.

En segon lloc, trobem la línia reformista de la **socialdemocràcia**, que ha disposat d'una important capacitat d'incidència política i de millora de les condicions materials de la classe treballadora, especialment en el si de les democràcies liberals europees, entre el període posterior a la Segona Guerra Mundial i fins a finals dels anys 70. Malgrat aquest fet, la fi de l'amenaça revolucionària a finals del segle XX, propicia l'**expansió econòmica i política neoliberal**, iniciant processos de privatització i reversió dels drets socials i laborals assolits durant les dècades anteriors.

En l'apartat 6.1. es desplega una crítica més detallada de les posicions socialdemòcrates i de les seves limitacions en el camp del desplegament de la democràcia econòmica, motiu pel qual no incidirem en més profunditat aquí. Amb tot, la idea fonamental que es vol destacar aquí és la importància de recuperar el **marxisme com a eina d'anàlisi, a partir de la qual definir noves estratègies i línies d'actuació per a la superació del capitalisme**, allunyades tant del fantasma leninista com de la inoperància i les limitacions de la socialdemocràcia.

1.3. Estructura del document

El document s'ha estructurat en 9 apartats. En els quatre primers (**1. Introducció / 2. Plantejament del problema / 3. Marc teòric / 4. Marc metodològic**) s'exposen diversos aspectes del plantejament del treball, que estableixen els paràmetres fonamentals necessaris per al desplegament posterior del projecte. En aquest primer bloc es realitza l'aproximació tant als paràmetres teòrics com metodològics, així com a la problemàtica que es procurarà abordar en el desenvolupament de la proposta. Aquests aspectes, o altres com l'establiment del marc territorial, esdevenen fonamentals per la definició del projecte posterior, amb la qual cosa s'han volgut detallar i justificar de manera acurada en els apartats inicials del document.

En els apartats 5 i 6 (**5. Benchmarking: planificació econòmica i democràcia en el món local / 6. Teoria i pràctica: potencialitats i reptes de la planificació econòmica**), s'ha procurat, en primer lloc, realitzar un recull d'experiències que aportin elements, iniciatives i recursos encarats a la planificació democràtica d'àmbit local. De manera específica, han estat analitzades en profunditat tres experiències que han

aportat elements d'interès pel plantejament de la proposta posterior. Per la seva banda, en l'apartat 6 s'estableix una prospecció detallada, a partir dels paràmetres teòrics i del recull d'experiències, de les potencialitats i reptes associats al desplegament d'un model d'economia democràticament planificada.

És en l'apartat 7 (**7. Economia democràticament planificada: propostes per començar a caminar**) on es defineixen les bases pel desplegament d'una prova pilot per a l'impuls d'un model d'economia democràticament planificada per la ciutat de Barcelona, establint una proposta inicial de l'arquitectura institucional, tècnica i democràtica que es podria configurar per al desplegament d'una iniciativa d'aquestes característiques. Finalment, en els apartats 8 i 9 (**8. Conclusions i recomanacions / 9. Consideracions finals**) s'estableix el vincle entre el plantejament inicial i el resultat final, detallant aspectes clau i limitacions del procés, i establint els principals reptes de futur.

2. Plantejament del problema

El desenvolupament del projecte parteix de la problemàtica derivada de la incompatibilitat entre la producció de l'espai urbà sota les dinàmiques d'acumulació i circulació del capital i el dret a la ciutat. En el transcurs dels següents paràgrafs, s'analitzarà amb detall el plantejament del problema, intercalant la concepció general d'aquest amb el trasllat a la realitat concreta de la ciutat de Barcelona, que serà el nostre cas d'estudi.

2.1. Descripció general del problema

Tal com afirma Lefebvre (1974), l'espai on es realitza l'activitat econòmica, no només és 'l'escenari' on es produeixen els processos de producció de mercaderies (siguin béns o serveis), sinó també un element que és en si mateix produït i transformat d'acord amb les necessitats de cada estadi d'evolució del capitalisme (d'ampliació del mercat, de transformació de sectors econòmics, d'integració econòmica global) (Baringo, 2013). L'espai no és, per tant, un 'receptacle buit i inert' que 'només posteriorment serà ocupat per cossos i objectes', sinó que és en si mateix un 'producte social' que es defineix a partir de les interaccions, les relacions, les pràctiques, les experiències, però que a la vegada intervé en la producció: 'organitza la propietat, el treball, les xarxes de canvi, els fluxos de matèria primera i energia, etc.'.

La transformació de la ciutat d'acord amb els paràmetres capitalistes genera sovint dinàmiques de gentrificació, d'expulsió residencial, d'especulació immobiliària, de transformació del teixit comercial d'acord amb les necessitats turístiques, etc. no són únicament el resultat d'una mala gestió de l'espai urbà o de polítiques econòmiques inadequades, sinó un arranjamnt espacial 'inevitable' del procés de transició de la ciutat industrial a una ciutat encarada al sector serveis, al turisme, a l'activitat cultural mercantilitzada, a l'activitat financera, etc. La creació de districtes culturals o financers, la terciarització de l'economia, etc. i la transformació urbana d'acord amb aquestes noves necessitats és el que genera les lògiques d'exclusió espacial (Harvey, 2014).

La transformació de la ciutat de Barcelona durant les últimes dècades planteja un exemple d'aquesta realitat, segurament equiparable als canvis experimentats per altres ciutats del sud d'Europa. Per exemple, els processos de transformació d'alguns barris de la ciutat (Gòtic, Raval, Vila de Gràcies, etc.), ha transcorregut de manera paral·lela a l'evolució del turisme a la ciutat, que ha passat d'1.732.902 visitants anuals el 1990, a 3.141.162 l'any 2000, i assolint els 8.520.417 el 2019 (la pandèmia va tenir un gran impacte en el turisme, si bé s'ha anat recuperant progressivament, assolint els 7,3 M de visitants el 2022) (Ajuntament de Barcelona, 2023).

Aquest monocultiu turístic (Cruz, 2021) que transforma la ciutat (comerç, espai públic, habitatge, etc.) d'acord amb les seves necessitats, transcorre en paral·lel a la cada vegada menor diversificació econòmica. Actualment, el 90,7% de les persones ocupades de la ciutat treballen en el sector dels serveis, mentre que la indústria (el segon sector amb més pes, representa únicament el 6,6%) (Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2022). Cal tenir en compte que determinats àmbits del sector dels serveis són especialment dependents de la capacitat de consum de la població local i de la població flotant, com poden ser l'hostaleria o el turisme.

La transformació de la ciutat propicia doncs l'increment dels problemes d'accés a l'habitatge (el preu mitjà del lloguer ha passat dels 753 € -2011- als 997 € -2n trimestre del 2022, un increment del 32% en poc menys de 10 anys (Barcelona Economia, 2022), la transformació comercial, així com la mercantilització de l'espai públic, que esdevé un important element de revalorització del capital. Fins i tot aquells projectes encarats a la millora de les condicions de vida del veïnat i a la transformació de la ciutat d'acord amb paràmetres de sostenibilitat, recuperació de l'espai públic per part dels veïnants, etc. com pot ser el projecte de les Superilles, pot accelerar les dinàmiques especulatives, com l'increment dels preus dels lloguers o la substitució dels comerços existents per altres encarats al turisme, la restauració, etc. (Anguelovski, 2019) (García, 2021).

La ciutat, per tant, canvia d'acord amb les necessitats actuals del capitalisme i exclou a una part cada vegada més important de la població, a la vegada que la segueix necessitant per generar valor a través del treball. En aquest sentit, cal apuntar:

- 1)** El manteniment de la major part de la població com a treballadors assalariats és un requisit imprescindible per a mantenir aquesta relació social al llarg del temps, fet que explica el motiu pel qual el salari mitjà 'fluctua sempre al voltant del valor de la força de treball', és a dir, del cost d'allò que necessita un treballador per a desenvolupar la seva vida i reproduir la seva força de treball en un context social determinat (Nieto, 2021).
- 2)** Aquest procés de reproducció social requereix estructures específiques per a poder-se perpetuar (Jubany, 2022), sent el patriarcat i la seva estructura de rols de gènere i cures un pilar fonamental en aquesta tasca.
- 3)** El procés d'acumulació de capital (la contínua reinversió de l'excedent en el mateix desenvolupament de la producció) genera, una desigualtat creixent entre classes socials. En finalitzar cada cicle productiu, en el cas dels treballadors assalariats 'només hi ha subsistència social', com ja s'ha esmentat, mentre que en el cas dels capitalistes el què trobem és 'acumulació', la qual cosa genera una dinàmica d'increment indefinit del seu capital (Nieto, 2021).

A la ciutat de Barcelona, al barri del Bon Pastor de Barcelona el 82% dels ingressos provenen de les rendes del treball, mentre que en algunes de les zones del districte de

Sarrià-Sant Gervasi les rendes del capital representen més del 50% dels ingressos (Sánchez, 2019). Si tenim en té en compte la distribució de la renda familiar disponible, s'observa que al districte on aquesta és major, Sarrià-Sant Gervasi, és un 41% més elevada que al districte on és menor, Ciutat Vella. Per altra banda, en el conjunt de la ciutat, entre el període 2015-2019 s'observa una tendència al creixement de la desigualtat, generat per l'estancament de les rendes baixes i el creixement de les altes.

Finalment, s'observa que la tendència dels salaris, si bé nominalment han experimentat un increment entre el període 2011 (28.970 €) – 2021 (32.324 €), el salari real (la capacitat adquisitiva del salari) no ha augmentat, sinó el contrari, ha experimentat una lleu reducció en aquest període, un fet que es replica a Catalunya i Espanya (Oficina municipal de dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2022).

En el marc de la realitat exposada, cal assenyalar la contradicció existent entre l'ordenació planificada i racional del funcionament intern de cada agent productiu individual, orientada per la recerca de la maximització del benefici, i la irracionalitat del sistema de lliure mercat en el seu conjunt, tal com exposa Marx (1867). L'anarquia de la producció, és a dir el fet que aquesta no estigui planificada d'acord amb les necessitats socials i de sostenibilitat, genera un seguit de desajustos econòmics i consum insostenible de recursos que deriven en cicles inevitables de crisi.

Durant les fases d'expansió econòmica (atiades per la cerca de la maximització de beneficis i la competència) es desenvolupen desequilibris (financers, mercantils, de producció, etc.) que finalment deriven en crisis econòmiques. Aquestes, tal com exposa Nieto (2021), lluny d'esdevenir un símptoma de debilitat del capitalisme, són un element estructural d'aquest, que permet:

- 1)** Depurar l'aparell productiu, eliminant els capitals menys eficients, millorant així les condicions de mercat dels que resten, i
- 2)** Incrementar l'explotació del treball a través de la degradació de les condicions laborals. L'increment de l'atur és, en aquest context, producte de la destrucció de les forces productives, a la vegada que representa un element de pressió a la baixa dels salaris.

És l'anarquia de la producció una de les principals causes de la transformació continuada dels espais urbans d'acord amb les necessitats canviants del mercat. La impossibilitat d'una planificació en el marc de la lliure concurrència, així com la necessitat de revalorar indefinidament les inversions, generen les dinàmiques exposades, a la vegada que, tal com exposa Harvey (2019) 'Podem examinar la història del neoliberalisme [...] com un projecte polític per al restabliment de les condicions per a l'acumulació de capital i la restauració del poder de classe'. És a dir, com la ideologia hegemònica que permet la perpetuació del capitalisme en la seva forma actual, i que a

més treballa per a naturalitzar-lo, fent inadmissible i 'antinatural' el plantejament de qualsevol alternativa.

Tenint en compte l'exposat, el projecte es focalitzarà en aquesta dimensió, la de l'anarquia de la producció, com a element explicatiu de les vulneracions del dret a la ciutat, específicament en el cas de la ciutat de Barcelona, on es plantejarà, a partir de l'anàlisi concreta de la seva realitat urbana, les bases d'un model econòmic fonamentat en la planificació.

2.2. Justificació de l'objectiu general i aproximació a l'estudi de cas

Aquesta recerca projectiva es planteja amb la voluntat de proposar **les bases d'un model de planificació econòmica racional i democràtica** per a un espai urbà. En aquest cas la ciutat de Barcelona. Es tracta d'un plantejament que, malgrat la seva complexitat, mirarà d'establir l'esquema general d'aquesta proposta, tenint en compte la realitat de la ciutat, així com del seu teixit cívic, social, institucional i econòmic.

El model es vol treballar, a més, tenint en compte el context normatiu i socioeconòmic actuals, és a dir assumint les limitacions en l'impuls i l'expansió d'un model de planificació en el marc d'una estructura política, jurídica i econòmica (local, autonòmica, estatal i europea) fonamentada en el dret a la propietat privada dels mitjans de producció i el lliure mercat. Precisament, el plantejament de **la transició cap a una economia planificada no només suposa una alternativa parcial**, capaç de coexistir -i inclús integrar-se- amb la lògica mercantil, com pot ser el cas del cooperativisme o de les iniciatives de l'economia social i solidària (ESS), sinó que **estableix lògiques de funcionament incompatibles amb el lliure mercat**, contraposant la planificació democràtica com a mecanisme de satisfacció de les necessitats socials a l'anarquia productiva i a l'explotació del treball inherents a l'economia capitalista, i que, per tant, requereix també una transformació política profunda per a poder-se implementar de forma integral.

Així doncs, es considera pertinent el plantejament de les bases de la planificació econòmica. No obstant això, i amb la finalitat de proposar un projecte ambiciós, però plausible tenint en compte la realitat socioeconòmica i política, el projecte es planteja com a prova pilot, en la qual s'incorporarà únicament un grup limitat d'agents (ciutadans, associatius, econòmics) i es treballarà al voltant d'un seguit de sectors econòmics establerts com a prioritaris.

Malgrat les limitacions, la proposta pot ser d'interès pels motius següents:

- **Explora les possibilitats d'ús de les tecnologies, els mitjans productius, i els canals d'informació i comunicació** actuals per al desenvolupament d'un model econòmic centrat en les necessitats de les persones i la sostenibilitat.

- Permet establir **objectius econòmics quantificables i les línies d'actuació** pel seu assoliment, avaluables i millorables posteriorment.
- Possibilita la **incidència democràtica en l'esfera econòmica**.
- Contraposa la **compartició de recursos i coneixements** a la lògica de la competència, possibilitant un ús més eficient dels recursos limitats.
- Possibilita establir **mesures de benestar i de lluita contra l'exclusió social** difícilment aplicables actualment en el si de la lògica capitalista (reducció de la jornada laboral, habitatge gratuït, etc.).
- Constitueix una **mostra empírica d'un model econòmic** basat en principis socialistes que es desplega amb la voluntat de demostrar la seva eficiència i capacitat de donar resposta a la demanda i les necessitats existents.

El projecte que es planteja vol ser, per tant, **una aportació per passar 'de la crítica a la proposta'**, en el marc d'un món on s'ha produït una progressiva assimilació del capitalisme neoliberal com a marc econòmic 'natural' (Harvey, 2019). Una assimilació que es desplega a través dos processos paral·lels: **la globalització**, entesa com a 'ideologia [neoliberal] que ens mou cap a un món més integrat i dominat pel mercat i una visió acrítica de la tecnologia' (Ribera, 2020) i la **mundialització**, que es podria definir com l'aplicació concreta de la globalització, les polítiques i processos destinats a cercar aquesta integració de les economies regionals i nacionals en el sistema econòmic mundial (Víctor Delgado, a Roy, 2013). En aquest marc global, les ciutats guanyen importància com a nodes de dinamització de la circulació d'informació, persones i capital, **transformant-se ràpidament d'acord amb les necessitats econòmiques canviants**, però esdevenint també pols de resistència i de defensa de drets i llibertats.

En el cas concret de Barcelona, la transformació d'acord amb les necessitats del capital és descrita en termes generals al capítol 4. En paral·lel a aquest procés també s'han desenvolupat desenes d'iniciatives de confrontació i de concreció d'alternatives. Des dels sindicats d'habitatge fins al moviment cooperativista constitueixen en molts casos nuclis de lluita contra l'avenç del capital, si bé aquests estan sovint aïllats o coordinats sectorialment. **El repte és superar l'aïllament d'aquests agents socials i econòmics**, generar xarxes dinàmiques de treball i intercanvi d'idees orientades a facilitar la coordinació, canals reconeguts de presa de decisions i definició compartida d'objectius i dels recursos necessaris per assolir-los.

3. Marc metodològic

En el procés de definició del marc metodològic s'han procurat establir, a partir dels objectius específics treballats en la fase de plantejament del document, les diverses eines de desplegament que han d'estructurar el desenvolupament de la recerca i la concreció d'aquesta en resultats.

Cal assenyalar que aquesta descripció metodològica s'ha elaborat al voltant dels **objectius específics**, els quals són l'articulació de l'objectiu general, aquell que defineix la finalitat o la raó del ser del document: **establir les bases d'un model de planificació econòmica d'àmbit local a la ciutat de Barcelona**. Així doncs, allò descrit en les següents pàgines contribuirà al procés de recopilació i anàlisi d'informació a través del qual es definirà una proposta (a tall de prova pilot) per a experimentar la viabilitat del model d'economia planificada i democràtica.

A la Taula 1 es pot observar una primera aproximació al nivell de profunditat i als elements fonamentals a partir dels quals desplegar i concretar les tasques posteriors. Cada una d'aquestes dimensions ha estat vinculada als diferents objectius específics, que al seu torn han de permetre l'assoliment de l'objectiu general plantejat i dotar el document final de dades i una anàlisi adequada.

Taula 1. Objectius específics, nivell i disseny de recerca

Objectius específics	Nivell	Disseny de recerca
Analitzar diverses experiències de planificació econòmica en l'àmbit local.	Exploratori	Recerca documental: documentació generada per experiències locals com la d'Hernani Burujabe, el projecte Democracy Collaborative de Cleveland, les Comunalitats urbanes de Catalunya o l'experiència de reactivació econòmica democràtica de Preston.
		Recerca de camp: entrevista a Andoni Egia, tècnic del Pla de desenvolupament local d'Hernani.
Definir les capacitats tècniques actuals per a la implementació d'un model d'economia planificada eficient i democràtica.	Descriptiu	Recerca documental: tenint en compte dues dimensions. 1) Anàlisi de la viabilitat tècnica de la planificació econòmica: sistemes matricials, programació lineal, càlcul en espècies, incorporació de sistemes de Big data i intel·ligència artificial, etc. 2) Anàlisi de la dimensió democràtica: processos i fluxos de presa de decisions, organigrama, eines de participació democràtica -Decidim, HandiVote, etc.-
		Recerca de camp: entrevista a Nil Homedes, president de la Decidim free software association.

<p>Avaluar els reptes i les limitacions del model en el marc d'un sistema econòmic de lliure mercat.</p>	<p>Explicatiu</p>	<p>Recerca documental: tenint en compte les dimensions següents. 1) Protecció jurídica de la propietat privada, la competència i el lliure mercat: breu prospecció de les principals normatives autonòmiques, estatals i europees. 2) Competències limitades dels òrgans democràtics: especialment en l'àmbit municipal. 3) Hegemonia ideològica: realisme capitalista, naturalització de la cosmovisió neoliberal.</p>
--	-------------------	--

Font: elaboració pròpia

A partir de la descripció dels nivells d'objectius i del disseny general de la recerca, a la Taula 2 s'ha cercat la concreció de les principals tècniques i activitats, fent també una aproximació als instruments pel desplegament i a les principals fonts de consulta. Posteriorment, a la Taula 3, es recullen els resultats esperats per a cada una de les tècniques i activitats previstes, un seguit de documents parcials que han de contribuir a nodrir i estructurar el cos del document final, així com organitzar la informació i les fonts consultades.

Taula 2. Objectius específics, tècniques, activitats, instruments i fonts

Objectius específics	Tècniques i activitats	Instruments	Font
<p>Analitzar diverses experiències de planificació econòmica en l'àmbit local.</p>	<p>Revisió documental: fonts bibliogràfiques i documentació tècnica desenvolupada per les diverses experiències analitzades. Activitats de la revisió documental: 1) Prospecció i inventari de la documentació d'interès. 2) Classificació de la documentació segons àmbit o experiència analitzada. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'idees clau per la finalitat del treball. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada per a identificar patrons, punts en comú o de divergència. 5) Recull de dades de les referències seleccionades. 6) Elaboració de síntesi d'acord amb l'anàlisi de les diverses experiències.</p>	<p>Excel</p>	<p>Documentació vinculada o relacionada amb els projectes Hernani Burujabe, Democracy collaborative, reactivació econòmica de Preston, etc.</p>
	<p>Entrevista en profunditat: desenvolupament d'una entrevista telemàtica estructurada amb el responsable tècnic del projecte d'Hernani Burujabe, Andoni Egia. L'entrevista es desenvoluparà amb l'objectiu de conèixer el plantejament i objectius, així com els resultats obtinguts fins al moment i les dificultats o reptes que han d'afrontar.</p>	<p>Guia d'entrevista</p>	<p>Persona entrevistada</p>
<p>Definir les capacitats tècniques actuals per a la implementació</p>	<p>Revisió documental: fonts bibliogràfiques i documentació tècnica. Activitats de la revisió documental: 1) Prospecció i inventari de la documentació</p>	<p>Excel</p>	<p>Documentació vinculada a la viabilitat tècnica: ClbCom, Paul Cockshott, Allin Cottrell, Oskar Lange, Maxi Nieto, etc.</p>

d'un model d'economia planificada i democràtica.	d'interès. 2) Classificació de la documentació segons àmbit temàtic. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'idees clau per la finalitat del treball. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada per a identificar patrons, punts en comú o de divergència. 5) Recull de dades de les referències seleccionades. 6) Elaboració de síntesi d'acord amb l'anàlisi de la documentació.		Documentació vinculada al desplegament de la democràcia econòmica: Martín Arboleda, CibCom, David Harvey, Decidim, HandiVote, Neon movement, etc.
	Entrevista en profunditat: desenvolupament d'una entrevista presencial semiestructurada amb Nil Homedes, president de Decidim free software association, amb la finalitat d'explorar les capacitats tècniques de la plataforma Decidim per a desplegar processos democràtics de presa de decisions econòmiques.	Guia entrevista	Persona entrevistada
Avaluar els reptes i les limitacions del model en el marc d'un sistema econòmic de lliure mercat.	Revisió documental (fonts bibliogràfiques): 1) Prospecció i inventari de la documentació d'interès. 2) Classificació de la documentació segons àmbit temàtic. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'idees clau per la finalitat del treball. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada. 5) Recull de dades de les referències seleccionades. 6) Elaboració de síntesi d'acord amb l'anàlisi de la documentació.	Excel	David Harvey, Mark Fisher, etc.
	Revisió documental (legislació): 1) Identificació de la normativa actualment vigent d'interès per l'àmbit de treball. 2) Definició de competències de les diverses administracions. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'articles i plantejaments clau. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada. 5) Recull de dades de les referències seleccionades.	Excel	Normativa autonòmica, estatal i de la UE vinculada a la protecció de la propietat privada i el lliure mercat.

Font: elaboració pròpia.

Taula 3. Objectius específics, activitats i resultats esperats

Objectius específics	Tècniques i activitats	Resultats esperats
Analitzar diverses experiències de planificació econòmica en l'àmbit local.	Revisió documental: fonts bibliogràfiques i documentació tècnica desenvolupada per les diverses experiències analitzades. Activitats de la revisió documental: 1) Prospecció i inventari de la documentació d'interès. 2) Classificació de la documentació segons àmbit o experiència analitzada. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'idees clau per la finalitat del treball. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada per a identificar patrons, punts en comú o de divergència. 5) Recull de dades	Informe resum dels principals punts forts, punts febles, reptes i potencialitats de les experiències analitzades. Enfocat envers l'aprenentatge de les experiències prèvies per al desenvolupament del model de Barcelona. Base de dades Excel.

	de les referències seleccionades. 6) Elaboració de síntesi d'acord amb l'anàlisi de les diverses experiències.	
	Entrevista en profunditat: desenvolupament d'una entrevista telemàtica estructurada amb el responsable tècnic del projecte d'Hernani Burujabe, Andoni Egia. L'entrevista es desenvoluparà amb l'objectiu de conèixer el plantejament i objectius, així com els resultats obtinguts fins al moment i les dificultats o reptes que han d'afrontar.	Informe de les principals conclusions recollides en l'entrevista: anàlisi de l'experiència d'Hernani des d'un punt de vista tècnic i d'incidència sobre la realitat de la ciutat.
Definir les capacitats tècniques actuals per a la implementació d'un model d'economia planificada eficient i democràtica.	Revisió documental: fonts bibliogràfiques i documentació tècnica. Activitats de la revisió documental: 1) Prospecció i inventari de la documentació d'interès. 2) Classificació de la documentació segons àmbit temàtic. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'idees clau per la finalitat del treball. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada per a identificar patrons, punts en comú o de divergència. 5) Recull de dades de les referències seleccionades. 6) Elaboració de síntesi d'acord amb l'anàlisi de la documentació.	Document recull dels models tècnics i d'organització democràtica de l'economia, encarat al plantejament de propostes concretes per al model de Barcelona. Base de dades Excel
	Entrevista en profunditat: desenvolupament d'una entrevista presencial semiestructurada amb Nil Homedes, president de Decidim free software association, amb la finalitat d'explorar les capacitats tècniques de la plataforma Decidim per a desplegar processos democràtics de presa de decisions econòmiques.	Informe de les principals conclusions recollides en l'entrevista: potencialitats i limitacions de la plataforma per a estructurar la intervenció ciutadana en els processos de presa de decisions en l'àmbit de la planificació econòmica.
Avaluar els reptes i les limitacions del model en el marc d'un sistema econòmic de lliure mercat.	Revisió documental: fonts bibliogràfiques: 1) Prospecció i inventari de la documentació d'interès. 2) Classificació de la documentació segons àmbit temàtic. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'idees clau per la finalitat del treball. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada. 5) Recull de dades de les referències seleccionades. 6) Elaboració de síntesi d'acord amb l'anàlisi de la documentació.	Informe dels principals reptes i restriccions de caràcter polític, social i ideològic que poden dificultar el desplegament de la planificació econòmica. Base de dades Excel
	Revisió documental legislació: 1) Identificació de la normativa actualment vigent d'interès per l'àmbit de treball. 2) Definició de competències de les diverses administracions. 3) Lectura en profunditat de la documentació seleccionada i identificació d'articles i plantejaments clau. 4) Anàlisi de la informació rellevant seleccionada. 5) Recull de dades de les referències seleccionades.	Informe dels principals reptes i restriccions de caràcter legal i jurídic que poden dificultar el desplegament de la planificació econòmica. Base de dades Excel

Font: elaboració pròpia.

4. Marc Teòric

4.1. Breu aproximació al problema: dret a la ciutat, producció i distribució de la riquesa

El desenvolupament del present projecte parteix de la **problemàtica derivada de la incompatibilitat entre la producció de l'espai urbà sota les dinàmiques d'acumulació i circulació del capital** i la consolidació i expansió del dret a la ciutat. En el transcurs dels següents paràgrafs, s'analitzarà amb detall el plantejament del problema, intercalant la concepció general d'aquest amb el trasllat a la realitat concreta de la ciutat de Barcelona.

Tal com afirma Lefebvre (2017), **l'espai on es realitza l'activitat econòmica**, no només és 'l'escenari' on es produeixen els processos de producció de mercaderies, sinó també **un element que és en si mateix produït i transformat** d'acord amb les necessitats de cada estadi d'evolució del capitalisme (Baringo, 2013). L'espai no és, per tant, un 'receptacle buit i inert' que 'només posteriorment serà ocupat per cossos i objectes', sinó que és en si mateix un 'producte social' que es defineix a partir de les interaccions, les relacions, les pràctiques, les experiències, però que a la vegada intervé en la producció: **'organitza la propietat, el treball, les xarxes de canvi, els fluxos de matèria primera i energia, etc.'** (Baringo, 2013).

La transformació de la ciutat d'acord amb els paràmetres de l'actual model econòmic genera sovint **dinàmiques de gentrificació, d'expulsió residencial, d'especulació immobiliària**, de transformació del teixit comercial d'acord amb les necessitats turístiques, etc. que no són únicament el resultat d'una mala gestió de l'espai urbà o de polítiques econòmiques inadequades, sinó **un arranament espacial 'inevitable' del procés de transició de la ciutat industrial a una ciutat encarada al sector serveis**, al turisme, a la mercantilització cultural, a l'activitat financera, etc. La creació de districtes culturals o financers, la terciarització de l'economia, etc. i la transformació urbana d'acord amb aquestes noves necessitats seria, des d'aquesta perspectiva, allò que genera aquesta d'exclusió espacial (Harvey, 2014).

La ciutat, per tant, canvia d'acord amb les necessitats actuals del capitalisme i exclou a una part cada vegada més important de la població, a la vegada que la segueix necessitant per generar valor a través del treball. En aquest sentit, cal apuntar:

- 1) El manteniment de la major part de la població com a **treballadors assalariats** és un requisit imprescindible per a mantenir les relacions productives al llarg del temps, fet que explicaria el motiu pel **qual el salari mitjà 'fluctua sempre al voltant del valor de la força de treball'**, és a dir, del cost d'allò que necessita

un treballador per a desenvolupar la seva vida i reproduir la seva força de treball en un context social determinat (Nieto, 2021).

- 2) Aquest procés de reproducció social requereix **estructures específiques per a poder-se perpetuar** (Jubany, 2022), sent el **patriarcat** i la seva estructura de rols de gènere i cures un pilar fonamental en aquesta tasca.
- 3) El procés **d'acumulació de capital** (la contínua reinversió de l'excedent en el propi desenvolupament de la producció) genera una **distribució desigual de la riquesa**. En finalitzar cada cicle productiu, en el cas dels treballadors assalariats 'només hi ha subsistència social', com ja s'ha esmentat, mentre que en el cas dels capitalistes el què trobem és 'acumulació', la qual cosa genera una dinàmica d'increment indefinit del seu capital (Nieto, 2021).

4.2. Per què el capitalisme ens ha portat fins aquí?

Ja en l'apartat 1.3. s'ha desenvolupat una breu anàlisi de l'àmbit territorial del present projecte, la ciutat de Barcelona. Malgrat les dades exposades, cal mencionar que Barcelona és una ciutat de rendes mitjanes i un dels principals nodes econòmics de la península Ibèrica i del sud de la Unió Europea. És, per tant, una ciutat que des d'un punt de vista estructuralista (Barbé, 2007) **es situa al centre del sistema polític i econòmic mundial**, en una zona d'alt desenvolupament econòmic, en transició cap a economies terciaritzades i amb societats on encara es disposa de cobertures socials àmplies. És, per tant, un espai urbà en transformació d'acord amb les necessitats específiques de la seva regió, i d'acord amb la **divisió internacional del treball**: la terciarització de les economies occidentals, per exemple, no equival a una eliminació de la indústria o l'agricultura, sinó el trasllat d'aquestes activitats a regions on el cost de producció o les restriccions mediambientals són menors. És en aquest sentit que l'anàlisi de les manifestacions del capitalisme en un marc geogràfic concret no poden ser completes sense una visió estructural del seu funcionament i de com aquest es manifesta a nivell global.

La crítica de l'economia política plantejada per Marx estableix alguns elements centrals de la naturalesa i el funcionament del mode de producció capitalista. Per altra banda, autors com Nieto (2021) i Cockshott (1993) desenvolupen i actualitzen la crítica de l'economia política, establint la caracterització de l'actual model productiu per a comprendre'n la seva naturalesa i conseqüències econòmiques i socials.

- a) Expansió continuada, anarquia del mercat i crisi

'La necessitat d'una venda sempre més àmplia per als seus productes escampa la burgesia per tot el món [...]. La burgesia, amb l'explotació del mercat mundial, ha fet esdevenir cosmopolites la producció i el consum de tots els països', així manifestava

Marx, ja l'any 1848, la lògica expansiva del model productiu capitalista. Cal comprendre que aquesta tendència a l'expansió és un element sistèmic, intrínsec a un model productiu en el qual un gran nombre d'agents competeixen entre si per la maximització de guanys en un mercat limitat. En aquest marc, l'expansió i el creixement (és a dir, la creació de nous mercats o la reconversió d'aquests) esdevé un element fonamental per la pròpia existència i supervivència dels mateixos agents econòmics: en una economia on la producció és controlada per empreses privades bolcades a la lliure competència, el creixement continuat i la presa de decisions centrades en la maximització de beneficis són aspectes fonamentals per evitar la pèrdua de mercat en favor d'altres empreses.

Aquesta necessitat de creixement continuat topa amb l'existència d'una quantitat finita de recursos i una capacitat d'absorció de l'oferta per part del mercat també limitada, generant una pauta cíclica de períodes d'expansió i crisi que són intrínseques al mateix procés de producció capitalista. Així doncs, cal assenyalar -s'exposarà amb major detall més endavant- la contradicció existent entre l'ordenació planificada i racional del funcionament intern de cada agent productiu individual, orientada per la recerca de la maximització del benefici, i la irracionalitat del sistema de lliure mercat en el seu conjunt, tal com ja exposava Marx al 1867 (1998): 'mentres el règim capitalista de producció imposa l'economia dins de cada empresa individual, el seu sistema anàrquic de concurrència engendra el malbaratament més desenfrenat dels mitjans socials de producció i de les forces de treball, obligant, a més, a sostenir una infinitat de funcions que [...] són perfectament supèrflues'.

L'anarquia de la producció, és a dir el fet que aquesta no estigui planificada d'acord amb les necessitats socials i de sostenibilitat, genera un seguit de desajustos econòmics i consum insostenible de recursos que deriven en cicles inevitables de crisi.

Durant les fases d'expansió econòmica (atiades per la cerca de la maximització de beneficis i la competència) es desenvolupen desequilibris (financers, mercantils, de producció, etc.) que finalment deriven en crisis econòmiques. Aquestes, tal com exposa Nieto (2021), lluny d'esdevenir un símptoma de debilitat del capitalisme, són un element estructural d'aquest, que permet: **1) depurar l'aparell productiu, eliminant els capitals menys eficients, millorant així les condicions de mercat dels que resten, i 2) incrementar l'explotació del treball a través de la degradació de les condicions laborals**. L'increment de l'atur és, en aquest context, producte de la destrucció de les forces productives, a la vegada que representa un element de pressió a la baixa dels salaris.

És l'anarquia de la producció una de les principals causes de la transformació continuada dels espais urbans d'acord amb les necessitats canviants del mercat. La impossibilitat d'una planificació en el marc de la lliure concurrència, així com la necessitat de revaloritzar indefinidament les inversions, generen les dinàmiques exposades, a la vegada que, tal com exposa Harvey (2019) 'Podem examinar la història del neoliberalisme [...] com un projecte polític per al restabliment de les condicions per

a l'acumulació de capital i la restauració del poder de classe'. És a dir, com la ideologia hegemònica que permet la perpetuació del capitalisme en la seva forma actual, i que a més treballa per a naturalitzar-lo, fent inadmissible i 'antinatural' el plantejament de qualsevol alternativa.

b) Explotació del treball

El capital s'estructura a través de les relacions mercantils, és a dir relacions d'intercanvi voluntari entre agents formalment lliures i iguals (Nieto, 2021). Aquesta manera d'organitzar la producció i el canvi és profundament revolucionària, donat que no requereix la intervenció directa d'institucions polítiques o religioses, com sí que succeeix en sistemes productius com l'esclavisme o el feudalisme. Això no significa que amb el desenvolupament del capitalisme es tendeixi a l'eliminació de les institucions supraeconòmiques, que segueixen desenvolupant un paper fonamental per l'establiment de les condicions de desenvolupament i consolidació dels mercats i el manteniment de la pau social, però sí que el nucli legitimador i reproductor del sistema es desplaça d'aquestes a l'àmbit purament econòmic, amb el pacte i intercanvi lliures com a eix central.

l és en aquest marc en el qual apareix la força de treball com una mercaderia més, subjecta a les condicions de compra i venda presents de manera general en les relacions capitalistes. En aquest punt, hem d'establir la diferència fonamental entre *treball* i *força de treball*. Sent el primer resultat de la segona, és a dir la materialització d'aquesta en un bé o servei concret. La força de treball és, per tant, la possibilitat de realitzar una tasca concreta, i és aquesta potencialitat la que l'obrer pot oferir i el capitalista adquireix a un preu determinat (Marx, 1849).

Aquesta diferenciació és summament important, ja que estableix també que, en ser elements diferents, la força de treball i el treball compten també amb valors diferents: el valor de la força de treball és, en termes generals, equivalent al dels productes i serveis que el treballador necessita per a viure amb unes condicions adequades d'acord amb els paràmetres del seu entorn social i del moment històric. En altres paraules, la retribució de la força de treball ha de ser adequada perquè aquesta es pugui reproduir, per a garantir que el treballador compti amb unes condicions de vida acceptables que li permetin continuar treballant amb normalitat i tenir cura dels seus fills, que esdevindran la mà d'obra del futur.

Per altra banda, el valor del treball (és a dir del bé o servei fruit de la tasca realitzada) és, en una conjuntura econòmica ordinària, superior al de la força de treball. És de l'extracció d'aquest excedent¹, d'aquest plusvalor, que es generen les dinàmiques d'apropiació del valor produït pel treball per part dels propietaris dels mitjans de

¹ Es fa referència a l'excedent una vegada descomptades les despeses relacionades amb el consum intermedi (matèries primeres, energia, etc.) i el consum de capital fixe (maquinària, material de treball, etc.).

producció, és a dir, l'explotació del treball.

Tenint en compte aquest plantejament doncs, es pot afirmar que, en cada cicle de la producció capitalista, es produeixen dinàmiques diferents per a cada un dels agents implicats: mentre que els treballadors obtenen del cicle allò necessari per a viure i reproduir la força de treball, els capitalistes obtenen acumulació de capital, que permet incrementar les inversions amb la voluntat de sostenir un creixement indefinit (Nieto, 2021).

El fet que aquesta acumulació capitalista prové del valor generat pel treball aliè i no per un suposat valor afegit que aporta la intervenció del propietari com a organitzador del treball o de la gestió empresarial s'observa en el fet que amb el creixement de les empreses, els propietaris traspassen les funcions gerencials a professionals (que poden o no ser propietaris de l'empresa), destacant-se d'aquesta manera la naturalesa rendista dels beneficis capitalistes. Per altra banda, des del pensament liberal sovint es presenta el risc de l'inversor com a element justificatiu dels beneficis (o de les pèrdues obtingudes). El risc, no obstant, és una mesura no quantificable, que si bé pot tenir algun sentit en el procés d'intercanvi, no en té en el procés productiu. Per altra banda, en termes agregats, els capitalistes sempre obtenen beneficis dels cicles econòmics, per la qual cosa la seva activitat no sembla presentar cap risc (si més no en termes col·lectius de classe).

c) Presa atomitzada de decisions

Com s'ha mencionat anteriorment, una de les principals característiques de l'economia capitalista és la presa de decisions atomitzada. És a dir, cada agent econòmic pren decisions sense tenir informació detallada de les decisions adoptades per la resta d'agents (o si més no d'aquells que estan fora del cercle més immediat del seu sector o àmbit comercial concret); el futur econòmic es construeix a través de decisions d'empreses i inversors 'cecs', només guiats per la maximització del benefici. Aquest fet impedeix, òbviament, el desenvolupament de cap pla econòmic que disposi el conjunt de forces productives i el desenvolupament tecnològic per l'assoliment d'uns objectius democràticament establerts. Aquesta anarquia és incompatible amb la democratització de l'economia, però a més propicia que, durant els períodes d'expansió econòmica, es produeixin desequilibris (de liquiditat i finançament, inversió, producció) que en un moment determinat acaba derivant en crisis de confiança, onades de deutes impagables o saturació dels mercats, que deriven en períodes de crisi, que no són més que períodes de reajustament necessaris per a reprendre les dinàmiques d'acumulació.

La presa atomitzada de decisions és també incompatible amb l'aspiració d'un creixement limitat (o fins i tot decreixement), donat que aquest no és integrable amb la dinàmica essencialment competitiva del capitalisme, que impulsa les empreses a la pugna per l'ampliació dels seus mercats. En aquest marc, una empresa que prengués la decisió de frenar el creixement o decreixer, esdevindria aviat poc competitiva i

possiblement el seu mercat acabaria sent absorbit per les altres empreses que no comparteixen aquesta voluntat d'aturar el creixement.

Per altra banda, molt difícilment des de la lògica capitalista es poden cercar solucions als problemes plantejats en els darrers anys, com aquells relacionats amb el medi ambient. En termes d'emissions o d'abocaments industrials, les empreses s'han deslocalitzat sovint per seguir contaminant a països amb regulacions més laxes, les etiquetes de certificats ecològics dels productes de consum amaguen, en diversos casos, dinàmiques perverses (certificats impulsats per les mateixes empreses, frau en el compliment dels criteris, etc.), la transició cap a la mobilitat elèctrica i l'ús massiu de bateries planteja nous problemes d'esgotament de recursos, etc.

Els arguments exposats en aquest darrer punt i els anteriors posen sobre la taula els problemes d'eficiència de l'economia de lliure mercat a l'hora de produir i assignar els recursos disponibles de manera racional i sostenible. Hem centrat, en primer lloc, la mirada a Barcelona, per procurar analitzar (de manera sintètica) alguns aspectes de la realitat social i econòmica de la ciutat, apuntant aquells aspectes que manifesten que existeixen problemàtiques importants (en alguns casos creixents) en l'evolució de les desigualtats, el risc de pobresa i l'accés a béns i serveis, malgrat tractar-se d'una ciutat econòmicament important del sud d'Europa i amb un creixement econòmic sostingut. Una anàlisi que, sens dubte, no és completa sense tenir en compte les dinàmiques econòmiques i socials a nivell mundial, donat que en el marc d'una economia globalitzada i on existeix una important divisió internacional del treball, la desigualtat i la concentració de la riquesa són també especialment evidents a aquesta escala. Sense voluntat de ser exhaustius, cal assenyalar que l'informe *World Inequality Report 2022* (World Inequality Lab, 2021), estableix per exemple que, a Europa, el 10% de la població concentra gairebé el 60% de la riquesa, una xifra que s'eleva per sobre del 75% en els casos d'Amèrica Llatina i Orient Mitjà/Nord d'Àfrica.

Per altra banda, si tenim en compte l'evolució temporal de l'Índex de Gini, durant l'any 2000 es va assolir el nivell més alt de desigualtat, equiparable al de l'any 1910. Si bé entre el període 2000-2020 s'observa una tendència gairebé ininterrompuda a la reducció global de la desigualtat, aquesta és deguda fonamentalment a una disminució de les desigualtats entre les rendes baixes a les mitjanes. En el període 1980-2020, el 50% de població amb rendes més baixes ha experimentat un increment substancial dels seus ingressos (entre el 50% i el 200%, especialment entre les rendes baixes de països emergents), però l'1% més ric ha experimentat també un alt creixement dels seus ingressos en aquest període (d'entre el 100% i el 200%), són les rendes baixes i mitjanes dels països rics les que han experimentat un creixement menor en la sèrie històrica analitzada. Per altra banda, alguns organismes com el Banc Mundial ja han indicat que la pandèmia de la Covid-19 ha tingut un fort impacte en aquesta tendència a la reducció de les desigualtats, si bé caldrà veure l'evolució de les dades més recents per determinar l'efecte d'aquesta en el mitjà i llarg termini. Si bé per motius diferents, l'índex de Gini mundial actual és equiparable al de 1870.

En qualsevol cas, resulta evident que la tendència a la reducció de la desigualtat i de la pobresa de determinats períodes històrics deriva de l'actuació d'agents supraeconòmics (fonamentalment d'òrgans estatals i internacionals), i no de la dinàmica pròpia de l'economia de lliure mercat. Així es posa de manifest si tenim en compte les tres línies d'actuació proposades pel Banc Mundial, totes dependents de l'actuació de les administracions públiques (1. Evitar subsidis generals i apostar per transferències monetàries focalitzades 2. Inversions en educació, investigació i infraestructures 3. Ajustar la fiscalitat per no perjudicar els més pobres) (Banc Mundial, 2022). De la mateixa manera, els Objectius de desenvolupament sostenible de les Nacions Unides posen tota la càrrega sobre l'estat (ODS 10, referent a la reducció de les desigualtats, parla d'eliminació de lleis discriminatòries, adopció de fiscalitats justes, normatives salarials, regulació del mercat financer, etc.) (ONU, 2023).

Se'ns mostra doncs el mercat com una mena de fera incontrolable, centrada únicament en el seu creixement i expansió, una fera a la vegada creativa i (auto)destructiva (Harvey, 2019): l'acceleració constant del cicle econòmic meravella el món amb una gamma cada vegada més variada de tecnologies, béns i serveis, a la vegada que destrueix la naturalesa i genera grans desigualtats socials. És en aquest sentit que l'actuació de l'estat és requerida per a restablir certa sostenibilitat ambiental i social, ja que la destrucció de l'entorn, l'esgotament dels recursos, l'increment de la pobresa o una extrema polarització social, són també amenaces que posen en entredit la mateixa continuïtat del capitalisme.

Com ja s'ha exposat, aquestes actuacions destinades a generar un capitalisme sostenible no estan tenint els resultats esperables (possiblement degut a les característiques del l'economia de lliure mercat, també esbossades anteriorment), fet que fa imperant plantejar noves economies, nous models per a produir i distribuir béns i serveis de manera racional i sostenible, de manera planificada.

4.3. Què entenem per planificació democràtica de l'economia?

Phillips i Rozworski afirmen que 'el mercat no és tant immoral com amoral', els propietaris de les empreses, segueixen els autors, són 'presoners d'un sistema que no els permet servir el bé comú si no són capaços de fer diners' (2020). Aquesta senzilla afirmació exposa de manera nítida una de les qüestions essencials que ens poden incentivar a plantejar alternatives capaces de superar aquesta contradicció. Davant aquesta realitat, i de les problemàtiques que se'n deriven, es percep la necessitat d'elaborar propostes que es dirigeixin cap a un **model social i econòmic amb capacitat de coordinació dels diversos agents econòmics cap a l'assoliment d'uns objectius establerts de manera democràtica**, és a dir, amb capacitat 'de control racional i conscient del procés productiu global per part del conjunt de la societat' (Nieto, 2021).

La planificació econòmica no és una idea (ni una pràctica) nova de per si, doncs ja la incorporaven els socialistes utòpics de la segona meitat del segle XVIII i XIX, com Saint Simon o Étienne Cabet. Sent també aquesta idea incorporada a la concepció materialista del socialisme desenvolupada per **Marx i Engels**, els quals no exposen un model acabat de societat futura (en contraposició als socialistes utòpics, que plantejaven estructures socials acabades sense tenir en compte el context històric concret on aquestes s'havien de desplegar), sí que **recullen algunes característiques que podien ser deduïdes del procés de superació de les relacions capitalistes de producció**, com s'exposa al Manifest Comunista (1848):

‘Ja hem vist més amunt que el primer pas de la revolució obrera és el pas ascensional del proletariat a classe dominant, la conquesta de la democràcia.

El proletariat aprofitarà la seva dominació política per a llevar a poc a poc tot el capital a la burgesia, per a centralitzar tots els instruments de producció en mans de l'estat [...] i per a augmentar la massa de les forces de producció tan ràpidament com sigui possible’.

Malgrat la brevetat del fragment, aquest apunta diverses qüestions clau, que es poden sintetitzar de la següent manera: **1) la revolució del proletariat suposa l'ascens d'aquest com a classe dominant, estableix per tant el control polític d'aquest sobre la resta de classes socials. 2) Aquesta transició revolucionària implica 'la conquesta de la democràcia'** per part de la classe treballadora. Marx estableix, i més endavant desenvolupa Lenin (1918), que **la garantia de condicions de vida dignes és condició necessària per a la participació política.**

Des d'aquesta perspectiva, sectors importants de la població queda al marge de la participació política real, o aquesta queda limitada a l'exercici del dret a vot, que és, en última instància, el principal element de legitimació de la democràcia burgesa. Per altra banda, **aquella part de la classe obrera que participa més enllà de les eleccions, es troba sovint amb un seguit de traves** -dificultats burocràtiques, persecució, censura, repressió- que dificulten i desincentiven la continuïtat de les seves activitats polítiques. Marx exposa la necessitat de construir una democràcia que vagi **més enllà de permetre als treballadors escollir quins membres de la classe dominant han de representar al poble al parlament** (1871). La democràcia obrera és, per tant, segons la visió marxista, la democràcia efectiva per la gran majoria de la població. Sense entrar en detalls en aquest punt per no desviar-nos de la temàtica que ens ocupa, cal assenyalar que Marx i Engels estableixen una **vinculació indissociable entre el poder econòmic i els poders polític, ideològic, social, etc.** que es dibuixen com a superestructures establertes, precisament, per a garantir la consolidació i continuïtat del poder de classe, idees que més endavant desenvolupen autors com Gramsci (1999) o Lukács (Bavasso, 2008), fet que ens permet intuir que **la 'conquesta de la democràcia' per part de classe obrera passa, indefectiblement, per la democratització i control popular de l'economia i els mitjans de producció**, arribant així al tercer punt. **3) La democratització de l'economia és necessàriament contrària a la propietat privada dels mitjans de producció, ja que aquesta requereix la concentració d'aquesta en un nombre**

relativament petit de mans. Una hipotètica distribució de la propietat entre la majoria de la població generaria, per una banda, la impossibilitat de sotmetre aquesta propietat a criteris d'organització democràtics i, per l'altre, la desintegració de les forces productives en un gran nombre de petites propietats, i més que un possible reinici de les dinàmiques d'acumulació. És en aquest sentit que Marx estableix la necessitat de **'centralitzar tots els instruments de producció en mans de l'estat'**, amb l'objectiu de sotmetre'ls a les directrius del poder democràtic.

S'estableix així el **vincle entre planificació (associada a la centralització dels mitjans de producció) i democratització de l'economia**, un binomi que cal remarcar de manera especial, per tal de diferenciar-lo de la noció d'estatització o nacionalització, acte pel qual 'passen a dependre de l'estat les propietats, indústries o serveis dels particulars' (Termcat, 2023), ja que aquestes nocions limiten la transformació econòmica a una qüestió merament jurídica (la titularitat dels mitjans de producció), sense tenir en compte un aspecte més fonamental, **el control democràtic i la participació de la majoria social en tots aquells aspectes que incideixen en el desenvolupament de la societat**. L'estatització, tal com l'experiència històrica apunta, no implica necessàriament la democratització dels processos de presa de decisions. Al tercer volum d'El Capital, Marx exposa criteris clars en aquest aspecte:

'La llibertat, en aquest terreny, només pot consistir en el fet que l'home socialitzat, els productors associats, regulin racionalment el seu intercanvi de matèries amb la naturalesa, posant-lo sota el control col·lectiu en lloc de deixar-se dominar per ell com un poder cec, i el duguin a terme amb la mínima despesa de forces i sota les condicions més adequades i més dignes d'acord amb la seva naturalesa humana'. (2017)

En aquest sentit, **l'home (la humanitat) es posa al centre del procés de presa de decisions**, optimitzant la seva relació amb la naturalesa i racionalitzant el treball. Per altra banda, s'exposa el terme **'treballadors associats'** i **'control col·lectiu'**. El primer ens remet directament a l'associació, és a dir, a la vinculació voluntària entre individus per a assolir uns objectius determinats, i el segon a la necessitat d'establir mecanismes per a gestionar de manera comunitària els assumptes econòmics.

Per altra banda, hem de destacar les propostes vinculades al que podríem denominar **socialisme de mercat** –si bé és una categoria imprecisa i amb matisos–, concepte consolidat als anys 30 del passat segle i associat als plantejaments d'autors com Oskar Lange, en resposta a les crítiques de l'Escola Austríaca, si bé autors anteriors com Proudhon ja havien fet plantejat models que es podrien categoritzar sota aquesta etiqueta. En qualsevol cas, el model de Lange **assumeix la inevitabilitat del mercat com a sistema d'assignació de preus i distribució de recursos**, si bé limita la seva acció als béns de consum (no als mitjans de producció) i estableix el mercat com a sistema d'indicadors que ha de possibilitar la planificació i la presa racional de decisions. Lange, com hem dit, proposa el seu model en resposta a les crítiques de l'Escola Austríaca, la qual exposa la impossibilitat d'un càlcul econòmic àgil i dinàmic, presentant el mercat com a model òptim per a l'assignació de recursos i la presa de

decisions. Lange, malgrat que es va considerar marxista tota la vida, era crític amb la teoria del valor-treball, i centrava el seu model en els conceptes dineraris i de preus. Per altra banda, **Lange planteja importants innovacions en el desenvolupament d'una economia racional**, com pot ser la incorporació de la computació en el càlcul econòmic.

Com a síntesi d'allò exposat fins ara, i partint dels paràmetres desenvolupats Cockshott i Cottrell (1993), entre d'altres, es poden establir les línies mestres d'una proposta d'economia socialista centrada en la planificació democràtica:

- 1) **Planificació econòmica:** entesa com la integració de tots els agents productius socialitzats en un pla econòmic preestablert, eliminant la presa atomitzada de decisions i establint mecanismes d'optimització i racionalització de la producció i distribució de béns i serveis.
- 2) **Democràcia:** desplegament de mecanismes diversos de participació ciutadana (votació, espais de deliberació i debat, recull de propostes, etc.) per vincular la democràcia als processos tècnics de presa de decisions i el control regular del desenvolupament econòmic de la comunitat.
- 3) **Incorporació de les tecnologies digitals:** tant per a l'optimització de la planificació i el càlcul econòmic (càlcul matricial, programació lineal, etc.), com per a la implementació d'eines virtuals de participació democràtica i dinàmica.
- 4) **Càlcul econòmic:** entès com la instrumentació matemàtica i computacional que permeti l'anàlisi de dades per a l'orientació conscient del cicle econòmic en el seu conjunt i dels seus agents individuals.
- 5) **Programa polític, social i econòmic:** el desplegament d'espais d'experimentació per a la planificació econòmica no ha de ser entesa com una finalitat en si mateixa, sinó com l'expressió en l'àmbit econòmic d'un programa general per a la transformació social, política i econòmica.

a) La planificació existent actualment

La planificació econòmica sovint és associada o bé a paradigmes utòpics o bé a règims autoritaris (l'indestriable vincle entre els **binomis lliure mercat-democràcia, per una banda, i planificació econòmica-totalitarisme**, per l'altre, són desenvolupades de manera vehement pel pensament liberal des de la primera meitat del segle XX: Ludwig von Mises als anys 20 (2019) i especialment Friedrich Hayek als 40 (1943)). Malgrat aquest fet, **és en el marc de les economies actuals en el qual la planificació s'ha desenvolupat tècnicament de manera més rellevant**. Si bé és cert que la planificació es produeix, sobretot, de manera interna en el si de cada empresa, la naturalesa multiserveis de grans empreses de logística i/o de distribució apunten cap a la **capacitat tècnica per a la planificació de l'economia en conjunt**. Les empreses privades

planifiquen a causa de la necessitat **d'avançar-se als canvis del mercat**, ja que els preus entesos com a sistema d'indicadors no permeten la planificació, sinó únicament l'adaptació de les empreses als canvis que ja s'estan donant (Cockshott, Cottrell, 2017), així com per corregir els **desajustos comuns en el mercat**, per exemple l'efecte *bullwhip*, que es produeix quan una petita variació en la demanda final és percebuda com un estímul molt més gran a l'inici de la cadena de producció, generant un increment desproporcionat de l'oferta (Wang, Disney, 2016). Aquesta realitat empeny a les empreses a introduir nous mecanismes d'informació, de recull de dades i d'anticipació pels canvis en el procés productiu, és a dir, mecanismes de planificació. A tall d'exemple, l'**algorisme Amazon forecasting 'genera perfils de consum a través de recull de Big Data'**, podent fer prediccions de canvis en la demanda. Això és possible gràcies a la recopilació de dades personals i del procés d'informació i compra' (Criach, 2020).

Phillips i Rozworski (Allen, 2023) afirmen que 'els senyals dels preus no governen les decisions empresarials a nivell microeconòmic'. Els autors manifesten que **s'ha passat de models empresarials on s'apostava per la competència interna entre departaments i sectors d'una mateixa estructura competitiva, a una planificació que regula tots els processos de gestió, producció i distribució**, i que fins i tot incideix en els contractistes externs. Això implica que les empreses estan realitzant, actualment (i de portes cap endins) la funció que correspondria a les institucions de planificació: 'aplicar la racionalitat humana a la solució de problemes complexos sense que els diners funcionin com intermediari en tots els nivells'. Tal com ja afirmava Robertson a principis del segle XX, 'les empreses són illes de poder conscient que floten en un mar de mercats' (Phillips i Rozworski a Allen, 2023).

Els autors exposen els seus plantejaments en un llibre que, amb l'eloqüent títol 'La República Popular de Walmart' (2019), analitza els models de grans empreses com Walmart o Amazon des de la perspectiva que acabem de plantejar. No obstant això, al llarg de la ja citada entrevista realitzada el 2023, remarquen que en el capitalisme hi ha 'focus de planificació', però aquesta és una planificació autoritària, sempre destinada a la maximització del benefici privat. D'aquestes experiències, segueixen els autors, en podem extreure la conclusió que la planificació eficient és possible, si bé cal vincular aquesta planificació tècnicament existent a mecanismes democràtics de presa de decisions: 'el socialisme és l'extensió de la democràcia a la totalitat de l'economia' (Phillips, Rosworski a Allen, 2023).

b) Pandèmia!

D'aquesta manera Slavoj Žižek titulava el seu llibre publicat l'any 2020, on l'autor exposava algunes reflexions sobre els canvis econòmics, polítics i socials que podien derivar-se de la crisi de la covid-19. La incapacitat per a produir i distribuir allò necessari per a fer front a la pandèmia (des d'equipaments mèdics com respiradors fins a elements

de tan senzilla producció com mascaretes i bates protectores, per exemple) i la necessària intervenció dels estats i d'òrgans supranacionals per a garantir el subministrament i limitar-ne els preus, fan plantejar a Žižek **la necessitat d'avançar cap a alguna mena de comunisme, entès en aquest cas com a gestió col·lectiva de recursos**, on siguin organismes internacionals els que tinguin capacitat de decisió sobre la producció i distribució de béns i serveis necessaris per a garantir la cobertura de les necessitats bàsiques.

A banda d'aquest plantejament, que el filòsof eslovè proposa des d'una perspectiva més ètica i política que econòmica, cal mencionar que l'aplicació de mesures de disciplina dels mercats, es traduïssin en l'adopció d'accions concretes o en simples advertències, van ser claus per la lluita contra la pandèmia. A l'estat espanyol es va prendre el control de centres mèdics privats durant els períodes de confinament de l'any 2020, al Regne Unit, a Alemanya i França es va plantejar seriosament la possibilitat de nacionalitzar empreses, ja fos pel seu rescat o per a fer-les produir allò que la societat requeria en aquell moment. El president de França, Emmanuel Macron, va declarar que 'El nostre estat del benestar no és una despesa, sinó un recurs indispensable, hi ha béns i serveis que han de situar-se més enllà del mercat' (Phillips, Rozworski, 2020).

En termes generals, més enllà de les actuacions concretes finalment realitzades en cada cas, el fet és que una situació excepcional com la de la pandèmia va posar en especial relleu que el mercat no és eficient per donar resposta a les necessitats socials, si aquestes no estan alineades amb l'objectiu de maximització de beneficis. Un fet que és ordinari i sistèmic, però que esdevé molt més apreciable en períodes de crisi, i que durant el 2020 va ser explícitament o implícitament reconegut per governs i representants polítics de diverses tendències polítiques.

En les darreres pàgines s'ha procurat desenvolupar una defensa teòrica de la planificació econòmica. Hem partit de les problemàtiques inherents al funcionament del capitalisme que, en primer lloc, hem acotat a les seves expressions concretes en el marc territorial de la ciutat de Barcelona, per posteriorment establir una crítica teòrica més general als desajustos i contradiccions de l'economia de lliure mercat. Posteriorment, han estat presentades les bases teòriques de la planificació econòmica per, finalment, exposar que, ja en el si de la mateixa economia de lliure mercat s'apliquen tècniques de planificació cada vegada més refinades.

En el transcurs del document doncs, es procurarà desenvolupar les bases d'un model que pugui ser desenvolupat **observant la normativa actual i la realitat de la ciutat**, amb la qual cosa no es pot entendre ni com un model acabat ni com una proposta inflexible. La transició d'una economia de lliure mercat a una **economia socialista basada en la planificació democràtica** requereix una transformació política revolucionària.

En l'actual document però un altre aspecte que es considera precisament necessari per a qualsevol transformació profunda de la realitat socioeconòmica i política: **generar les**

condicions objectives i les mostres empíriques que la planificació democràtica de l'economia és possible i necessària.

5. Una aproximació al cas d'estudi: la ciutat de Barcelona

La transformació de la ciutat de Barcelona durant les últimes dècades és, segurament, equiparable als canvis experimentats per altres ciutats del sud d'Europa. Els processos de transformació d'alguns barris de la ciutat (Gòtic, Raval, Vila de Gràcia, etc.), ha transcorregut de manera paral·lela a l'evolució del **turisme a la ciutat, que ha passat de 1.732.902 visitants anuals el 1990, a 3.141.162 l'any 2000, i assolint els 8.520.417 el 2019** (la pandèmia va generar la dràstica reducció del turisme, si bé s'ha anat recuperant progressivament en els darrers anys, arribant als 7,3 milions de visitants l'any 2022) (Ajuntament de Barcelona, 2023). Sens dubte, un moment d'inflexió en el desenvolupament d'aquesta consolidació com a destinació turística internacional, va ser la **celebració dels Jocs Olímpics del 1992** (Duran, 2002), que no només va situar la capital catalana al mapa del turisme mundial, sinó que va impulsar un important procés de transformació urbana amb un impacte directe a moltes zones de la ciutat: Montjuïc, el Poblenou, la Vall d'Hebron, etc.

S'ha accelerat, en les darreres dècades, la consolidació del sector serveis, reduint notablement la diversificació econòmica. Actualment, **el 90,7% de les persones ocupades de la ciutat treballen en aquest sector**, mentre que la indústria (el segon sector amb més pes, representa únicament el 6,6%) (Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2022).

Per altra banda, aquesta transformació ha generat el sorgiment o increment de diverses problemàtiques i/o noves conjuntures, tant de caràcter econòmic com social. Els problemes d'accés a l'habitatge (**el preu mitjà del lloguer ha passat dels 753€ -2011- als 1.087€ -1r trimestre del 2023, un increment del 44% en poc menys de 10 anys**) (Barcelona Economia, 2023) o la transformació comercial, així com la mercantilització de l'espai públic, en són algunes mostres. Al districte de Ciutat Vella, per posar un exemple paradigmàtic, s'ha modificat recentment el Pla d'usos per tal de fer front a la creixent homogeneïtzació comercial dels seus barris (Ajuntament de Barcelona, 2022).

Fins i tot aquells projectes encarats a la millora de les condicions de vida del veïnat i a la transformació de la ciutat d'acord amb paràmetres de sostenibilitat, recuperació de l'espai públic per part dels vianants, etc. com pot ser el projecte de les Superilles, poden accelerar les dinàmiques especulatives, l'increment dels preus dels lloguers o la substitució dels comerços existents per altres encarats al turisme, la restauració, etc. (Anguelovski, 2018).

5.1. Les dades de la desigualtat i la pobresa a Barcelona

Al barri del **Bon Pastor** de Barcelona el **82% dels ingressos provenen de les rendes del treball**, mentre que en algunes de les zones del districte de **Sarrià-Sant Gervasi les rendes del capital representen més del 50% dels ingressos** (Sánchez, 2019). Si es té en compte la distribució de la renda familiar disponible, s'observa que al districte on aquesta és major, Sarrià-Sant Gervasi, és un 41% més elevada que al districte on és menor, Ciutat Vella. Per altra banda, en el conjunt de la ciutat, entre el període 2015-2019 existeix una tendència al creixement de la desigualtat, generat sobretot per l'increment de les rendes mixtes -és a dir, aquelles que combinen les rendes professionals i les de propietat- i l'estancament de les baixes, constituïdes fonamentalment per salaris i prestacions. Les zones més riques de la ciutat són també aquelles on la proporció d'ingressos derivats de les rendes del capital és més elevada.

Per la seva banda, la tendència dels salaris, si bé nominalment han experimentat un increment entre el període 2011 (28.970€) – 2021 (32.324€), no ho ha fet així **el salari real** (la capacitat adquisitiva de la retribució percebuda), sinó al contrari, **ha experimentat una lleu reducció en aquest període**, un fet que es replica a Catalunya i Espanya (Oficina municipal de dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2022). A més, l'increment de la inflació (que ha assolit un augment mitjà del 8,4% al conjunt de l'estat) ha accelerat aquesta pèrdua de poder adquisitiu: **la revalorització dels sous públics s'ha situat en el 3,5%, la dels privats en el 2,7%, i en el cas de les pensions l'augment ha estat només del 2,5%** (Gutiérrez, 2023).

Actualment, **gairebé el 25,8% de la població de Barcelona es troba en risc de pobresa**, segons la taxa AROPE (*At Risk of Poverty and/or Exclusion*²), una xifra que s'eleva fins el **49,24% a Ciutat Vella o fins el 43,7% a Nou Barris**. Cal assenyalar, a més, que el risc de pobresa i exclusió s'ha incrementat en els darrers anys, donat que el 2017 la taxa AROPE de la ciutat era del 24,4% (Oficina municipal de dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2020).

El mapa de les desigualtats de la ciutat es reproduïx de manera molt similar en qualsevol àmbit que s'analitzi: a Sarrià - Sant Gervasi la superfície mitjana dels habitatges és de 135,4 m², mentre que a Nou Barris és de 68,4; els desnonaments s'acarnissen a Ciutat Vella, Nou Barris o Sants-Montjuïc; l'esperança de vida a Vallbona està 10 anys per sota que a la Vila Olímpica del Poblenou; també és a Ciutat Vella i Nou Barris on més alumnes no superen les proves de competències bàsiques, etc. (Betevé, 2017).

Malgrat les dades exposades, la ciutat de Barcelona ha experimentat un creixement econòmic pràcticament ininterromput en els darrers anys, exceptuant la forta davallada del PIB de la ciutat durant l'any 2020 a conseqüència de la pandèmia (-11,3%). **Entre**

² AROPE Indica el percentatge de persones que estan almenys en una d'aquestes tres situacions: per sota del llindar de risc de pobresa, patint privació material severa (PMS) i en llars de baixa intensitat del treball (BITH).

el 2015 i el 2019 el creixement s'ha situat entre el 2% i el 3,5% anual, assolint el 5,5% el 2021. Un creixement on es destaca l'expansió del sector serveis en tots els anys de la sèrie analitzada (Ajuntament de Barcelona, 2021). De manera paral·lela, l'atur es redueix de manera constant des de l'any 2012, sent del 7,3% el tercer trimestre del 2022 (Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2023).

De les dades exposades en podem extreure alguns apunts, que exposem a tall de reflexions inicials:

- 1) Actualment la ciutat experimenta un període de **creixement econòmic, però també de creixement de la pobresa i de les desigualtats**. L'estancament dels salaris, l'augment de la inflació i l'augment de les rendes del capital són alguns factors explicatius d'aquesta situació.
- 2) **La revalorització continuada del capital no transcorre**, necessàriament -si bé en determinats períodes ho pot fer- de manera paral·lela a una millora de les condicions de vida dels treballadors. El creixement econòmic sostingut dels darrers anys no ha revertit, com s'ha observat, en una millora quantificable de la qualitat de vida del conjunt dels barcelonins i de les barcelonines.
- 3) L'economia mercantil es revela com a **ineficient per a distribuir de manera racional els recursos disponibles d'acord amb les demandes i necessitats de la població**.
- 4) Les **polítiques redistributives no s'han manifestat efectives per a revertir substancialment les desigualtats** i la pobresa a la ciutat, si bé segurament han incidit en pal·liar-ne els seus efectes i desaccelerar el seu creixement.
- 5) Les polítiques destinades a **restringir o limitar determinades pràctiques concretes**, com poden ser les sancions a grans tenidors de pisos buits impulsades per l'Ajuntament, o la llei del Parlament de Catalunya de mesures urgents en matèria de contenció de rendes en els contractes d'arrendament d'habitatge (Llei 11/2020, de 18 de setembre), no han demostrat la seva eficàcia o s'han topat amb **impediments jurídics** per la seva aplicació.

6. Benchmarking: planificació econòmica i democràcia en el món local

Els anys 80 i 90 del segle passat suposen l'expansió de la ideologia neoliberal arreu del món. Juntament amb aquesta, en l'àmbit estrictament econòmic s'imposa, per una banda, **la visió monetarista** que -a grans trets i deixant de banda els diversos corrents que se'n deriven, i que no són objecte d'anàlisi d'aquest document- estableix l'oferta monetària com a element central de la política econòmica, sent el control i la regulació d'aquesta i d'aspectes derivats com la taxa d'interès, la principal eina de regulació de la inflació, del consum, la producció, etc. Per l'altre, **el triomf del mercat com a distribuïdor eficient de recursos**, aspecte que ja hem mencionat en el marc teòric.

Sota aquest binomi, **l'estat renuncia a dirigir l'estructura productiva**, reduint la seva intervenció econòmica i focalitzant-la en la regulació monetària³ i pressupostària, fet que a Espanya va prendre forma amb les onades de privatització de les grans empreses públiques: una primera ronda de liberalització impulsada pel govern de Felipe González -en el període 1985-1996 van ser privatitzades una trentena d'empreses, si bé l'estat hi continuava mantenint algun tipus de control-. El socialista Carlos Solchaga, Ministre d'Indústria i Energia, afirma el 1983 que 'La millor política industrial és la que no existeix' (Criach, 2020).

Aquest procés s'accelera amb l'arribada al govern de José María Aznar, sota el mandat del qual es va desarticlar la pràctica totalitat del sector públic productiu en àmbits com l'energia o les telecomunicacions. En el període 1996-2005 es van vendre fins a 45 empreses públiques. El 1997 el Ministre d'Indústria del Partit Popular, Josep Piqué, afirmaria després de fer-se efectiva l'autorització de la venda del 35% del capital públic de l'energètica Endesa que '[la privatització del sector públic industrial] ha assolit velocitat de creuer' (Rius, 2021). Socialdemòcrates i conservadors van definir doncs, sota el marc de la Comunitat econòmica europea (CEE) i posterior Unió Europea (UE) els pilars d'aquesta nova etapa d'hegemonia neoliberal, que compta ja amb una expansió global.

És pertinent, per tant, preguntar-nos, en primer lloc, **si existeixen alternatives al marc hegemònic, quines són aquestes alternatives, i a on es despleguen**. La resposta que s'ofereix en el transcurs de les pàgines següents no pretén ser exhaustiva, però sí mostrar alguns d'aquests projectes (que efectivament, existeixen) que plantegen elements interessants per a generar debat al voltant de la superació dels paràmetres de

³ La incorporació d'Espanya a la Unió econòmica i monetària (UEM) comporta, l'any 1998, la modificació de la Llei d'autonomia del Banc d'Espanya per a reconèixer les competències del Banc central europeu en matèria de política monetària comuna. Aquesta última institució és la principal autoritat monetària en l'àmbit de la zona euro, sent els bancs centrals de cada país membre òrgans de gestió i desplegament de les directrius que aquesta estableixi (Banco de España, 2023)

l'economia capitalista. Concretament, les experiències analitzades en aquest apartat són les següents:

- 1) **Hernani Burujabe.**
- 2) **Comunalitats urbanes de Catalunya.**
- 3) **Model de Preston.**

Abans d'iniciar una exposició més detallada de les experiències mencionades, és necessari realitzar algunes consideracions generals, que permeten conèixer alguns criteris de selecció d'aquestes iniciatives i allò que poden aportar la posterior proposta d'un model d'economia democràticament planificada per la ciutat de Barcelona. Els criteris han estat desenvolupats a partir de les necessitats del present projecte, amb la voluntat de conèixer iniciatives encarades al plantejament d'alternatives al model econòmic actualment hegemònic, que de manera directa o indirecta incorporin elements que vinculin la planificació amb la gestió democràtica de l'economia:

- **Iniciatives que es desenvolupen en l'àmbit urbà o que compten amb la ciutat com a centre del seu desplegament.** Sent aquesta una característica buscada per la selecció dels casos d'estudi, donada la naturalesa del document, però també una nova confirmació de les aportacions d'autors com Harvey o Lefebvre, que estableixen l'espai urbà com un element central en les dinàmiques de reproducció del capitalisme, però també d'accentuació de les contradiccions associades a aquest. Un altre enfocament, no necessàriament desvinculat de l'anterior, és el de les noves economies urbanes, que engloben una gran diversitat de formes d'activitat econòmica que cerquen la conciliació amb l'entorn urbà (Sunyer, 2022), i que des de plantejaments diversos, més o menys disruptius i amb més o menys capacitat de coordinació, suposen un autèntic viver d'experimentació i innovació en matèria econòmica. En qualsevol cas, en aquest àmbit allò que cal destacar és el fet que la ciutat és, actualment, un punt neuràlgic de dinamització i reproducció del sistema productiu capitalista, però també un punt central de resistència envers aquest i de construcció d'alternatives.
- **Plantegen elements d'interès per al desenvolupament d'una economia democràticament planificada:** els projectes analitzats no són en si mateix aliens ni necessàriament contraposats a l'actual model socioeconòmic, doncs es troben inserits en el marc d'economies de lliure mercat i, en major o menor mesura, s'adeqüen a la seva dinàmica i al seu marc normatiu i institucional, però sí que aporten elements de caràcter tècnic, de plantejament, procés o estructura, que poden esdevenir d'interès si són part integrant d'un moviment polític i social enfocat a la superació del capitalisme.

‘En assolir una determinada fase de desenvolupament, les forces productives materials de la societat entren en contradicció amb les relacions de producció existents o, el que és el mateix que l’expressió jurídica d’això, amb les relacions de propietat a través de les quals s’han desenvolupat fins aquell moment. De formes de desenvolupament de les forces productives, aquestes relacions es converteixen en traves seves, i s’obre així una època de revolució social’ (Marx, 2016).

El desenvolupament de la computació i la universalització d’internet, el perfeccionament de les comunicacions i el transport, així com la creixent automatització del treball suggereixen que actualment existeixen les condicions materials que permetrien el desenvolupament d’una economia centrada en la satisfacció de les necessitats socials a través del seu control democràtic. Mentre que les millores tècniques en els processos de producció i distribució contribueixen a la millora de la seva eficiència i, per tant, a la reducció del temps de treball necessari per a produir allò que requereix la comunitat, el desplegament de la computació, internet i de diverses eines vinculades (*Big data*, sistemes matricials, programació línia, canals d’intercanvi d’informació en temps real, etc.) possibiliten aspectes com el seguiment continuat dels canvis en la demanda o la incorporació de la democràcia directa en els processos de presa de decisions econòmiques. De fet, autors com Benkler (2015) ja apunten cap aquesta transformació en l’àmbit de la generació i distribució de coneixement. Monterde indica que ‘a l’era de les xarxes, el coneixement és el bé comú per excel·lència i es caracteritza per ser abundant, i desafia la lògica de l’escassetat (no s’esgota amb el seu ús i explotació, més aviat el contrari). També canvia les relacions de producció i, en definitiva, l’economia que es genera al voltant del procomú’. Sota aquests paràmetres, la propietat privada ja no esdevé un marc institucional que permet el desplegament de formes més eficients de producció i distribució, sinó un procés de parcialització i atomització que les restringeix.

- **Propostes amb vocació d’integralitat:** en la selecció de projectes, s’ha tingut molt en compte que aquests abordessin aspectes relacionats amb els processos econòmics -producció, consum, presa de decisions, etc.- més que no pas en el desplegament de projectes empresarials o comunitaris específiques, donada la voluntat manifesta de plantejar propostes que contribueixin a la superació de l’actual model econòmic, i no només atorgar-li una major perspectiva social, ecològica, de gènere, etc. En aquest sentit, les limitacions d’iniciatives vinculades al cooperativisme, a l’economia social i solidària, a la gestió de béns comuns, etc. són plenament manifestes en la mesura que aquestes continuen funcionant, voluntàriament o no, sota la lògica del mercat. En aquest sentit, la crítica al cooperativisme, que és extrapolable en bona

part a altres formes d'economia social, es pot sintetitzar en els següents aspectes: **1)** la cooperació es troba subjecte a la pressió de la competència en el seu sector i es desenvolupa amb la finalitat última de produir capital **2)** Aquesta producció de capital és allò que fa sostenible la cooperació, i per la qual es genera una relació de dependència a les vicissituds del mercat, no un trencament amb aquest. (Arteka, 2023) **3)** El cooperativisme es torna, finalment, un mecanisme per a donar resposta a les necessitats no cobertes ni per l'estat ni pel mercat: ocupació, béns i serveis essencials, etc. (Rodríguez, Gámez, 2016).

Les idees exposades, però, no han de conduir a la desestimació del cooperativisme, de la gestió comunitària de béns o d'altres iniciatives similars, al contrari, s'esmenten aquí com una crida a l'enfortiment d'aquestes a través d'una millora de la coordinació i de la seva integració a un pla econòmic general, que faciliti la coordinació i l'ús eficient dels recursos per a l'assoliment dels objectius establerts.

A partir dels paràmetres que s'acaben d'exposar, en les següents taules es recull la descripció i les principals característiques de les experiències seleccionades, així com aquells elements que poden esdevenir d'especial interès pel posterior plantejament del model. L'objectiu no és únicament realitzar una exposició 'neutre' de les característiques de les diverses iniciatives, sinó una anàlisi crítica que permeti detectar tant les potencialitats com els límits actuals del projecte.

6.1. Anàlisi del projecte 1: Hernani Burujabe

Experiència	Hernani Burujabe
Àmbit de desplegament	Municipi d'Hernani (Gipuzkoa, Euskadi)
Any de creació	2021 (presentació pública)
Agent que lidera	Ajuntament d'Hernani.
Altres agents implicats	Agents econòmics del territori (fonamentalment cooperatives, entitats del Tercer sector i empreses públiques), ciutadania en general (si bé aquesta participació és encara limitada, s'ha projectat la creació d'òrgans de participació popular).
Descripció	El projecte d'Hernani Burujabe es comença a gestar l'any 2020, durant la pandèmia de la Covid-19 com a resposta a la crisi social i econòmica generada per aquesta. La iniciativa cerca el desenvolupament de les condicions econòmiques i polítiques que permetin processos de revalorització de les condicions de vida, en detriment de la revalorització del capital . Per a assolir-ho, Hernani Burujabe proposa una estructura organitzada tenint en compte tres dimensions: 1) Política: Ajuntament i altres administracions públiques que s'hi puguin incorporar. 2) Econòmica: agents econòmics vinculats als sectors identificats com a prioritaris. 3) Comunitària: teixit associatiu i ciutadania en conjunt. És mitjançant l'articulació i la coordinació d'aquestes tres dimensions que es treballa per a articular la sobirania territorial , entesa com 'el poder

	<p>de decisió i de gestió sobre els mitjans, sobre els recursos i sobre els processos que estructuraren els territoris, i que permeten als pobles organitzar-se i desenvolupar-se tal com decideixin' (Egia, 2023). Aquesta sobirania territorial es construeix a partir l'assoliment de la sobirania sectorial, referent actualment a vuit sectors identificats com a estratègics, i que compten amb unes línies d'actuació definides (no hem incorporat totes les línies d'actuació, únicament algunes a tall d'exemple):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Alimentació: compra pública de terres i cessió a l'associació de productors; promoció d'una escola agrària, etc. 2) Energia: promoció d'una comunitat energètica local amb finançament públic de les inversions. 3) Cures: creació d'un servei d'acompanyament per a dones grans en estat de solitud no desitjada, etc. 4) Telecomunicacions: desplegament d'una xarxa pública de fibra òptica; creació d'una operadora cooperativa, etc. 5) Biodiversitat: compra de parcel·les forestals per a ampliar el bosc autòcton. 6) Habitatge: impuls de promocions no especulatives d'habitatge; creació d'una oficina d'habitatge públic-comunitària, etc. 7) Treball-empresa: creació d'empreses cooperatives per a l'articulació de la cadena productiva en cada sector. 8) Moneda: implantació de la moneda Ekhi i el sistema de pagament Ekhilur, que atorga descomptes per la compra a les empreses associades, generant circuits tancats que potencien el consum local i de proximitat. <p>Aquesta breu descripció del projecte seria incompleta sense mencionar com s'articula el procés de presa de decisions, és a dir, com es defineixen els objectius i les línies d'actuació vinculades a cada un dels àmbits. Per a realitzar aquesta planificació democràtica, s'ha dissenyat una estructura institucional centrada en els òrgans següents:</p> <p>Taules sectorials: vinculen les dimensions política i econòmica, materialitzant-se en trobades regulars entre els responsables polítics i tècnics municipals i els agents econòmics vinculats a cada un dels sectors. En aquestes taules es realitza la planificació estratègica territorial i s'assignen recursos pel seu desplegament.</p> <p>Fòrum de les sobiraniaes: a on es vincula la dimensió econòmica i la comunitària. En el Fòrum, que també realitza trobades regulars, es vincula l'activitat econòmica amb les necessitats i els eixos de conflicte o desigualtat social (classe, gènere, origen, etc.). En aquest espai s'acorda com es materialitzen aquests eixos en el desplegament de l'activitat sectorial.</p> <p>Consell de les sobiraniaes: màxim espai de planificació d'Hernani Burujabe, es tracta d'un òrgan de participació popular encarregat d'articular una planificació democràtica global que integri tots els sectors econòmics. Actualment, aquest espai es troba en fase d'articulació.</p>
<p>Potencialitats</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Desplega una perspectiva integral, tant en l'esfera sectorial - s'han definit vuit sectors estratègics inicials, però el projecte és ampliable a més sectors-, com en l'esfera productiva -voluntat de coordinació de tota la cadena de producció i distribució de béns i serveis-.

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Espai d'experimentació per a la planificació democràtica: Hernani Burujabe no només permet abordar el debat sobre la possibilitat del desenvolupament d'una economia planificada i democràtica, sinó experimentar la seva viabilitat i eficiència, fet que atorga al projecte una doble perspectiva: per una banda, es tracta d'una iniciativa que, en el transcurs del seu desenvolupament, transforma i millora la realitat material de les persones. Per altra banda, esdevé un camp d'experimentació econòmica per la millora de l'eficiència i l'optimització de dinàmiques i processos. Constitueix, en definitiva, un procés d'aprenentatge rellevant per a plantejar noves realitats econòmiques. ○ Capacitat d'escalabilitat: el projecte es desenvolupa actualment des d'una perspectiva local, però integrada en una lògica de futur desplegament a altres escales territorials i administratives, sense les quals no és possible aprofundir en la sobirania econòmica ni la construcció d'un model socialista alternatiu al lliure mercat. ○ Participació directa del conjunt de la població: el projecte, a través del Consell de les sobiranes, aspira a possibilitar la participació del conjunt de la ciutadania d'Hernani en els processos de presa de decisions. Si bé actualment s'estan desenvolupant els elements tècnics que han de permetre aquesta intervenció ciutadana directa, aquesta pot ser un element important per a incorporar a la ciutadania que no forma part dels agents vinculats a Hernani Burujabe.
<p>Reptes</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Estructura jurídica i política: que manté la propietat privada i el lliure mercat com a institucions nuclears de l'actual model econòmic, fet que restringeix i alenteix aspectes importants del desplegament del projecte, com pot ser la publicació i socialització de la producció, o la impossibilitat de generar un model de pagament que no funcioni d'acord amb un sistema d'equivalències amb l'euro. La superació de l'actual marc jurídic i polític, és doncs, un requisit essencial per a la consolidació i aprofundiment del projecte. ○ Transformació de les condicions materials de la comunitat: si bé aquest és un dels principals objectius manifestats, és també un dels principals reptes d'un projecte d'aquestes característiques, assolir capacitat per trencar les 'límits' dels sectors socials sensibilitzats i implicats des del principi amb la iniciativa, per esdevenir una referència econòmica per una majoria social de la ciutat. ○ Reducció de la dependència envers el mercat: incorporant nous agents econòmics i noves dimensions espacials i sectorials per a garantir el control democràtic de tot el procés econòmic: producció-distribució-consum, reduint la dependència envers les lògiques mercantils.

Font: elaboració pròpia a partir dels documents 'De la planificació econòmica a la sobirania territorial: Hernani Burujabe' (Egia, 2023), la plana web d'Hernani Burujabe i l'entrevista realitzada a Andoni Egia, que pot ser consultada a l'Annex 1.

6.2. Anàlisi del projecte 2: Comunalitats urbanes de Catalunya

Experiència	Comunalitats urbanes de Catalunya
Àmbit de desplegament	Diversos municipis de Catalunya. Actualment, existeixen comunalitats a Lleida, Girona, Ripollet, Valls, Reus sud, Terrassa, El Prat de Llobregat, Badalona, Calafell, Manresa, Sant Feliu de Llobregat, Vic, Amposta, Hospitalet de Llobregat-La Florida, Sant Cugat, Tarragona, Salt i als següents districtes o barris de Barcelona: Ciutat Vella, Sant Andreu, Nou Barris, Poble-sec i Sants.
Any de creació	2022
Agent que lidera	Departament d'empresa i treball de la Generalitat de Catalunya.
Altres agents implicats	Agents de l'ESS, petit comerç, teixit associatiu, xarxes de suport mutu i administracions dels territoris on es desenvolupen les comunalitats.
Descripció	<p>Les comunalitats urbanes neixen com un programa del Departament d'empresa i treball de la Generalitat de Catalunya vinculat a la línia de subvencions bianuals (2022-2024). Aquesta subvenció atorga a cada comunitat un màxim de 350.000€ pel desenvolupament de les seves línies d'acció durant el període de vigència de la subvenció.</p> <p>L'objectiu fonamental de les comunalitats és la creació de 'nous projectes econòmics que, des de l'autoorganització, puguin donar resposta a necessitats col·lectives' i contribuir al desenvolupament local, a partir de l'impuls i l'enfortiment dels béns comuns i de les iniciatives basades en la cooperació i el suport mutu' (Comunalitats urbanes, 2022). Partint d'aquest objectiu general, el projecte de comunalitats es desplega a través d'un seguit d'àmbits estratègics, si bé aquests no es treballen de manera uniforme en les diverses comunalitats, que són les responsables d'escollir els àmbits que volen impulsar i els objectius específics d'aquests. Així doncs, la descentralització i l'adequació de la iniciativa a les diverses realitats del territori són aspectes clau del projecte.</p> <p>Alguns dels àmbits sectorials que actualment es treballen són: sobirania alimentària, cures, ocupabilitat, comerç de proximitat, sobirania energètica, però també àmbits no estrictament econòmics, com pot ser l'educació, l'activisme i l'autoorganització, etc.</p> <p>Si bé el projecte és de creació recent, ja disposa d'una clara estructura institucional de gestió i governança, articulada a través dels següents espais:</p> <p>Assemblea comunal: cada comunalitat compta amb una assemblea formada per tots els agents econòmics, socials i de l'administració que formen part de la comunitat, però també oberta a la participació d'altres agents o dels veïns i veïnes a títol personal. Es tracta del màxim òrgan de gestió des d'on es defineixen les línies estratègiques de la comunitat, sent a més un espai de rendició de comptes i foment de la claredat i la transparència.</p> <p>Grup motor / Comitè activador: la creació d'una comunalitat passa, en primera instància, per la creació d'un grup motor format per un mínim de quatre entitats amb seu al territori on aquesta es vol impulsar, i que siguin de diferent naturalesa (empreses, iniciatives d'ESS, administració local, entitats, etc.). El grup motor és l'encarregat de preparar el projecte</p>

	<p>per a presentar a la convocatòria, i és aquest mateix grup que, una vegada atorgada la subvenció, esdevé el Comitè activador de la comunalitat.</p> <p>El Comitè activador és l'ens responsable de la gestió dels recursos de la subvenció, així com d'ampliar i diversificar els agents que formen part de la comunalitat i de la conformació de l'Assemblea comunal.</p> <p>Oficina de les comunalitats urbanes: finalment, l'Oficina de les comunalitats urbanes és l'encarregada de la coordinació de la xarxa formada per les 22 comunalitats existents actualment. Des de l'Oficina s'ofereixen recursos de formació, diagnosi, argumentari pel desplegament i consolidació de les diverses iniciatives, assistència tècnica, etc. amb la voluntat d'assolir la futura autonomia i autogestió de la xarxa.</p> <p>Per acabar, cal mencionar dos conceptes fonamentals pel plantejament i articulació de les comunalitats urbanes. En primer lloc, el de suport mutu, que s'estructura a través de xarxes de suport basades en els principis de la reciprocitat, l'horitzontalitat i el no lucre. Aquestes xarxes de suport permeten crear sistemes d'abastiment col·lectiu de béns i serveis, superant les relacions monetàries creant, per exemple, economies d'intercanvi.</p> <p>Un segon element important que fonamenta les comunalitats és el dels béns comuns, que es poden definir de manera sintètica com els recursos compartits per una comunitat. No obstant això, un bé (o servei) passa a ser comú en el moment en què la comunitat estableix unes normes de gestió i ús d'aquest, sent aquest un dels principals pilars de la iniciativa de les comunalitats urbanes.</p>
<p>Potencialitats</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Diversificació territorial: el projecte parteix de criteris de flexibilitat i adequació a realitats territorials diverses, fet que pot contribuir a fer-lo més resilient i adaptable als diferents contextos i realitats socioeconòmiques. Per altra banda, els òrgans de gestió de la comunalitat estan formats íntegrament per agents del territori on es desplega, incrementant la seva coordinació, compartició d'experiències i recursos. Els òrgans supramunicipals desenvolupen un rol important però restringit al finançament dels projectes i la coordinació i assessorament tècnic. ○ Diversificació sectorial: de la mateixa manera, i vinculat amb el punt anterior, la diversificació sectorial permet seleccionar i adequar els àmbits de treball d'acord amb les prioritats i necessitats de les diverses realitats socials i econòmiques. Per altra banda, el fet de recollir aspectes que van més enllà de l'esfera econòmica, com l'educació, la cultura o l'enfortiment de l'activisme, permeten una observació i incidència integrals en el seu àmbit d'actuació. ○ Foment d'una visió no mercantil de l'economia: amb l'experimentació a través de les xarxes de suport mutu i de la gestió dels béns comuns de fórmules no mercantils de provisió dels recursos, d'acord amb les necessitats establertes. ○ Organització democràtica de l'economia: a través de l'Assemblea comunal, oberta a la participació del conjunt de la

	ciutadania, on s'estableixen els objectius i les línies estratègiques de la comunalitat.
Reptes	<ul style="list-style-type: none"> ○ Dificultats de desenvolupament d'una planificació general: si bé existeix certa planificació a nivell de cada comunalitat, amb l'establiment d'unes actuacions i objectius en el desenvolupament del projecte, que poden ser consolidats o modificats posteriorment per l'Assemblea, aquesta planificació és atomitzada, és a dir no s'integra en uns objectius compartits pel conjunt de les comunalitats, tampoc en el cas d'aquelles que es troben en una mateixa ciutat. Sembla que la creació d'aquesta xarxa és una de les tasques de l'Oficina de les comunalitats, si bé caldrà veure amb quines mesures i desplegament institucional es concreta. ○ Manca de diversificació de les fonts de finançament: les comunalitats depenen, actualment, de la subvenció del Departament d'empresa i treball com a font única de recursos. Aquest fet assenyala el repte de treballar per a la diversificació de les fonts de recursos i el desenvolupament d'activitats que permetin la seva sostenibilitat, element imprescindible per a garantir la futura autogestió de les comunalitats. ○ Focalització del procés de presa de decisions en l'Assemblea comunal: la centralització dels processos decisoris de la comunalitat únicament en un espai assembleari limita les possibilitats de participar, per diversos motius vinculats amb el temps, la conciliació, el risc de derivar en espais tancats on només participin les persones ja vinculades al projecte, etc. En aquest sentit, la incorporació d'altres mecanismes de participació (com la incorporació de plataformes virtuals de transparència, compartició de dades i participació) poden esdevenir una línia de treball a tenir en compte per ampliar la participació de la iniciativa.

Font: elaboració pròpia a partir de la pàgina web de les Comunalitats Urbanes de Catalunya.

6.3. Anàlisi del projecte 3: El model de Preston

Experiència	El model de Preston
Àmbit de desplegament	Ciutat de Preston (Comtat de Lancashire, Regne Unit)
Any de creació	2013
Agent que lidera	Ajuntament de Preston
Altres agents implicats	Comtat de Lancashire, Universitat de Lancashire, Preston's College, Cardinal Newman College, Community Gateway Housing Association, policia de Lancashire, Center of Local Economies Strategies (CLES).
Descripció	L'any 2013 l'Ajuntament de Preston impulsa un pla de desenvolupament econòmic de la ciutat, amb el suport del CLES, un <i>think tank</i> pel desplegament de noves estratègies econòmiques municipals. En projecte de Preston s'impulsa després del fracàs d'una estratègia anterior enfocada a la cerca de noves inversions privades a la ciutat. La iniciativa de la ciutat anglesa es centra en el concepte de riquesa comunitària , organitzada a través d'espais de participació col·lectiva que vetllen per un creixement orientat al benestar de la ciutadania i a la millora de la ciutat. De manera específica, la riquesa comunitària del model de Preston s'identifica amb els següents paràmetres:

	<ol style="list-style-type: none"> 1) Adquisicions progressives: que incorpora la simplificació dels processos de contractació pública, així com la incorporació de criteris socials i ecològics a les licitacions. De la mateixa manera, també es planteja el fraccionament de contractes grans en altres de més petits per a facilitar la contractació d'empreses locals petites i mitjanes. 2) Valor social: que ha d'orientar els processos de contractació pública, la planificació local i totes les iniciatives econòmiques integrades en el model de Preston. 3) Democratització de l'economia: impuls del cooperativisme, la inclusió econòmica dels sectors desafavorits o amb menys recursos, generació de noves oportunitats. 4) Salari digne real de Preston: sistema d'actuacions per a garantir un salari digne als treballadors de la ciutat: reconeixement a les empreses i organitzacions que paguen un salari adequat als seus treballadors, tasca pedagògica al teixit empresarial per informar dels beneficis de garantir retribucions dignes, garantir un salari adequat als empleats municipals, etc. <p>El desenvolupament d'aquest projecte econòmic de ciutat ha comportat un increment de la inversió pública; un major vincle de grans institucions de la ciutat, com la universitat, l'hospital o el govern local, amb la ciutadania i els interessos i necessitats d'aquesta; una reducció de l'atur superior a la mitjana del Regne Unit; la incorporació de més de 4000 treballadors al salari digne real de Preston (entre el 2013 i el 2017), etc.</p> <p>El model impulsat per l'Ajuntament de Preston amb l'assessorament del CLES ha estat adoptat, amb les corresponents adequacions a la realitat local, en diverses ciutats britàniques liderades per governs d'esquerres, sent possiblement el sensible socialism de Salford un dels casos més paradigmàtics. També s'ha constituït una xarxa de ciutats europees, la Procure Network, integrada per una desena de municipis compromesos amb el desenvolupament de noves economies urbanes.</p>
<p>Potencialitats</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Model consolidat: el model de Preston ha esdevingut referent en el si del Regne Unit i a altres països d'Europa, i ha demostrat la seva validesa amb resultats tangibles que tenen incidències en grans grups socials. Aquest fet possibilita el desenvolupament d'experiència i bones pràctiques, així com l'optimització de recursos en la continuïtat i aprofundiment del model. ○ Línies de treball específiques per a la millora de les condicions laborals: la lluita pel foment de salaris dignes i adequats és un dels principals eixos del model de Preston, fet que ha permès desenvolupar mesures efectives per a l'increment dels salaris. De la mateixa manera, la preocupació per l'increment de l'ocupabilitat també ha comptat amb resultats positius en aquest aspecte. ○ Incidència sobre el model general de ciutat: no es tracta d'un projecte segregat, amb uns organismes i objectius aïllats de la resta de polítiques municipals, el model de Preston travessa de manera transversal el conjunt de les polítiques públiques, la seva incidència en els processos de contractació de l'Ajuntament o la incorporació de criteris de valor social a la planificació local en són alguns exemples.

<p>Reptes</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Organització democràtica de l'economia: actualment no existeix un model democràtic de gestió de l'economia de la ciutat. Malgrat que la democratització de l'economia és un dels eixos de treball del projecte, aquesta es limita al foment del cooperativisme, no s'aprecien mesures encarades a generar processos comunitaris de presa de decisions. ○ Planificació general: de la mateixa manera, tampoc es preveu en el model un sistema de planificació econòmic amb objectius específics i acotats en el temps. Amb tot, sí que existeixen unes línies de treball definides i el desenvolupament d'actuacions concretes d'acord amb aquestes. ○ Dependència de les institucions representatives: en conseqüència als dos punts anteriors, el model de Preston no sembla generar una tendència cap a una major autogestió i empoderament de la ciutadania, si més no en els processos de definició de les línies de treball, sent aquestes potestat exclusiva de l'administració local, amb la col·laboració de les grans institucions del municipi, com la universitat o l'hospital.
----------------------	---

Font: elaboració pròpia a partir de la documentació disponible a la web de l'Ajuntament de Preston.

El recull de les experiències mencionades genera, sens dubte, informació rellevant amb relació a bones pràctiques i innovacions tècniques per al plantejament d'un model econòmic desvinculat de la mercantilització. De la mateixa manera, ens alerta sobre alguns reptes o qüestions encara no resoltes, que no són d'importància menor a l'hora de dibuixar aquesta alternativa. Són moltes les preguntes que resten per respondre: com ha de ser l'encaix de la proposta del nou model econòmic en el marc d'una economia de lliure mercat? Com cal abordar les limitacions jurídico-polítiques existents actualment? Com resollem les tensions entre centralització i descentralització en l'àmbit de la planificació? Quin és el paper que ha de desenvolupar el diner, en cas d'haver-ne de desenvolupar algun? Com quantifiquem el valor dels béns i serveis? Etc. Qüestions totes elles que procurarem abordar en el transcurs dels següents apartats.

7. Teoria i pràctica: potencialitats i reptes de la planificació econòmica

En el transcurs de l'apartat s'exploraran les potencialitats de la planificació democràtica, però també les limitacions que és necessari tenir especialment presents, ja que és voluntat del present projecte esdevenir una proposta aplicable en el context socioeconòmic i polític actuals, **un espai d'experimentació i desplegament de les potencialitats tècniques actuals per a generar una economia supeditada a les necessitats de les persones** i del medi ambient, arribar fins allí on permeti el marc jurídic i institucional, sent responsabilitat d'un moviment social i polític més ampli la superació futura d'aquest.

7.1. Potencialitats del desplegament d'una prova pilot d'economia democràticament planificada

Les potencialitats de la planificació democràtica han estat assenyalades de manera genèrica al llarg de diversos apartats del document. En els paràgrafs següents, no focalitzarem tant la nostra atenció en la contraposició de models, sinó en aquells **aspectes concrets que és possible treballar i potenciar** a través d'una experimentació econòmica centrada en la planificació democràtica.

a) Desplegament d'una economia democràtica

L'any 1984, el polític Norberto Bobbio escrivia: 'Els dos grans blocs de poder descendent i jeràrquic en qualsevol societat complexa, l'empresa i l'administració pública, fins al moment no han estat afectats pel procés de democratització; i fins que aquests dos blocs resisteixin a la pressió de les forces que venen de sota, no es pot considerar que la transformació democràtica de la societat s'hagi realitzat' (Bobbio, 1986).

L'afirmació de Bobbio representa, possiblement, l'expressió de bona part de la socialdemocràcia europea i occidental de mitjans dels anys 80 davant la plena expansió del neoliberalisme, escenificat per l'arribada al poder de Margaret Thatcher a la Gran Bretanya (1979) i de Ronald Reagan als Estats Units (1981), però també pel **fracàs d'avançar cap aquesta democratització de l'economia** durant les dècades prèvies d'expansió i enfortiment de l'estat del benestar. El desenvolupament de les economies mixtes posteriors a la Segona Guerra Mundial, en les quals l'estat desenvolupa un paper econòmic important a través de regulacions i empreses públiques, així com el desplegament d'amplis sistemes de protecció social, no alteren el nucli del sistema econòmic, més aviat al contrari, el protegeixen d'una possible alternativa revolucionària.

La perspectiva presentada ens suggereix que **la democratització de l'economia no és possible sense una transformació del nucli mateix del sistema econòmic**: la lliure competència i l'anarquia generada per aquesta impedeixen qualsevol mena de coordinació del conjunt d'agents econòmics -i per tant també la seva gestió democràtica, limitant la intervenció pública a certes mesures reguladores, generalment no encarades al control de la producció i la distribució, sinó a la pal·liació de determinades externalitats negatives de l'acció del mercat, i que a més poden ser revertides o modificades segons les necessitats d'expansió i creixement econòmic de cada moment. Segurament, el progressiu desmantellament de l'estat del benestar durant les darreres dècades esdevé una de les proves més consistents d'aquest fet, si més no en el context europeu.

En aquest marc, l'experimentació amb l'economia planificada esdevé fonamental també per a experimentar el possible vincle entre democràcia i economia. Un vincle potencial que se'ns presenta, com a mínim, des d'una doble dimensió: **1) Expansió dels drets polítics de la ciutadania en l'esfera econòmica 2) Demostració de la major eficiència d'una economia democratitzada.**

Pel que fa a l'**expansió dels drets polítics de la ciutadania en l'esfera econòmica**, aquesta esdevé l'element central per al desenvolupament de la democràcia en conjunt. El desenvolupament de l'autonomia personal, així com el desplegament dels drets i les llibertats es troben ineludiblement vinculats a l'existència d'unes condicions materials que ho possibilitin (Ribotta, 2021). Diversos autors, des de clàssics com Immanuel Kant, o posteriorment Isaiah Berlin o Karel Vašák, estableixen la classificació entre les perspectives positiva i negativa dels drets i les llibertats. No és voluntat d'aquest apartat detallar les diverses tendències o interpretacions d'aquesta classificació, però sí que és important destacar la idea que aquestes perspectives no són excloents entre si, sinó que es complementen per a establir les condicions de possibilitat de l'exercici dels drets. Així doncs, mentre que l'enfocament negatiu del dret apunta cap a la necessitat de no-intervenció per a poder exercir-lo (si ens centrem, a mode d'exemple, en el dret a vot, la perspectiva negativa apuntaria a la necessitat que ningú restringeixi, negui o impedeixi l'exercici d'aquest dret a cap altra persona), des de la dimensió positiva, a banda de garantir la no coacció, és també necessari que l'individu compti amb les capacitats i les condicions materials adequades per a poder exercir el dret (en el cas de l'exemple mencionat, el fet de saber llegir i escriure, o poder-se informar lliurement, entre altres, són condicions necessàries per a garantir l'exercici real del dret a vot).

En aquest sentit, l'expansió de la democràcia en l'àmbit econòmic implica passar també d'una dimensió restringida negativa del dret a la propietat a incorporar-hi també la dimensió positiva: garantir el control efectiu del conjunt de la societat sobre els mitjans de producció. Sense aquest control, la ciutadania queda subjecte a les vicissituds del poder mercantil, que 'imposa les seves necessitats internes de reproducció, a una escala sempre creixent sobre les necessitats de la població' (Cibcom, 2023). Per tant, sense la incorporació de la perspectiva positiva, la comunitat no disposa dels mitjans (els condicionants materials) necessaris per a establir un control democràtic.

Es vinculen, per tant, dos aspectes indissociables que estableixen les coordenades per a la democratització de l'economia, és a dir, per a l'expansió dels drets democràtics i civils a l'esfera de l'economia (Cibcom, 2023):

- 1) Planificació econòmica: com a dispositiu institucional capaç de fer operatiu el principi comunista de regulació conscient i racional de l'activitat productiva, superant el procés atomitzat de presa de decisions característic de la producció mercantil, tot això per mitjà de la integració del teixit agro-industrial en un pla econòmic general; i
- 2) República democràtica: que és el marc jurídic-polític basat en la universalitat de les decisions col·lectives, la igualtat i la llibertat individuals sense restriccions.

Sobre quina és la forma concreta que podria adoptar aquesta 'universalitat de les decisions col·lectives' se'n parlarà de manera més detallada en l'apartat 7, en el qual totes les consideracions realitzades prèviament es plasmaran en una proposta de prova pilot acotada a la realitat urbana de Barcelona. En aquestes línies, però, és important assenyalar la necessitat d'establir fluxos de presa de decisions que garanteixin la igualtat en la capacitat d'incidència entre les persones que en prenen part. Aquest aspecte genera una relació de tensió i conflicte entre, com a mínim, tres models. Per una banda, el **parlamentarisme**, actual pilar de la democràcia representativa, que mostra importants limitacions pel que fa precisament a la seva capacitat d'esdevenir un reflex verídic de la societat. Éric Vuillard (2022) denunciava que en el Parlament francès únicament el 4,6% dels diputats eren treballadors assalariats, entre els quals només un era dona. En la mateixa línia, l'*Institute for Public Policy Research* apuntava que únicament el 7% dels representants del Parlament britànic provenien de la classe treballadora, sent únicament del 13% entre els diputats laboristes (Savage, 2022). En el cas del *Congreso de los Diputados*, malgrat no existir informació pública tan detallada, s'apunta cap a una tendència similar, amb una gran representació de professionals liberals, funcionaris de carrera, empresaris o diputats que no declaren cap professió, segurament per haver ocupat càrrecs públics o de partit durant tota o la major part de la seva vida laboral (Vallejo, 2022). Per altra banda, el model parlamentari presenta, en la seva essència, un plantejament també mercantil, on un petit grup social -els que controlen o tenen incidència en les organitzacions polítiques- defineixen 'l'oferta política', que a més pot ser condicionada per la intromissió de poders fàctics o dels *lobbies*, mentre que la majoria de la població només hi pot incidir de manera indirecta, a través del vot (Cibcom, 2023).

Per altra banda, la tradició revolucionària dels segles XIX i XX ha posat sobre la taula la **democràcia consellerista**, diferenciada del parlamentarisme per estructurar-se a través d'un sistema de representació que podríem qualificar com a semidirecta, en el qual els delegats o consellers tenen contacte continuat amb la comunitat de base, la qual a més ha de fiscalitzar la seva tasca i fins i tot decretar-ne la revocació en qualsevol moment del mandat. Per altra banda, el consellerisme exclou privilegis, retribucions superiors a la de les persones representades o la tendència a la professionalització de l'activitat política. El consellerisme condueix a un altre nivell de representativitat, on

l'elecció dels consellers és una elecció entre iguals basada en la rendició directa de comptes davant els seus representats.

Malgrat les potencialitats esmentades, la perspectiva històrica també assenyala riscos i perills, com el de cooptació del sistema de consells per part d'un òrgan amb capacitat de centralització del poder (segurament l'exemple paradigmàtic és el del partit comunista en l'experiència soviètica), limitant les seves funcions, exercint control sobre els representants i, en definitiva, transformant el consellerisme en un aparell de legitimació del poder exercit per una cúpula dirigent.

Una tercera via és la de la **democràcia directa**, és a dir, aquella centrada en la intervenció dels individus sense intermediació en els processos de presa de decisions. El desenvolupament i expansió de la computació i internet permeten explorar noves vies d'incidència directa, el desenvolupament de plataformes de votació virtual, com la barcelonina Decidim o HandiVote, ambdues en fase de proves pilot, però que estan oferint resultats interessants tant pel desplegament de consultes plebiscitàries com per qüestions multidimensionals. Per altra banda, la plataforma Decidim, per exemple, també ofereix altres eines d'intervenció directa, com poden ser la realització de propostes, la selecció de projectes, les convocatòries de reunions i assemblees, etc.

La segona branca interessant dels models d'intervenció directa que es vol destacar en aquest apartat és el de la democràcia per sorteig, ja experimentada en països com Irlanda, França, Canadà, etc. però també a Catalunya -amb iniciatives com el Fòrum jove de Barcelona o l'Assemblea ciutadana pel clima de Catalunya-. La democràcia per sorteig parteix de la premissa fonamental que un òrgan de presa de decisions els membres del qual són escollits de manera aleatòria (tenint en compte això sí criteris mostrals -territorials, d'edat, sexe o gènere, etc.-) adopta resolucions i pren decisions que es poden ajustar més a l'opinió general de la societat (Gutiérrez-Rubí, 2019) (Reybrouck, 2017). Per altra banda, el sorteig incentiva processos de generació col·lectiva de coneixement (els membres seleccionats han de formar-se conjuntament sobre els temes que han de treballar) i d'aprenentatge democràtic, possibilitant l'adquisició de competències i capacitats per a intervenir en els processos de presa de decisions.

Pel desenvolupament del projecte concret que ens ocupa, no és ni desitjable ni possible seleccionar únicament un dels tres models exposats. No és desitjable donat que una de les coordenades bàsiques de la proposta que realitzarem és la innovació, amb la qual cosa la incorporació d'aspectes vinculats tant al parlamentarisme, com al consellerisme i a la democràcia directa ens ofereix un camp ampli per a desplegar aquesta experimentació. Per altra banda, la normativa i l'arquitectura institucional actualment vigent no permet la independència de la democràcia consellerista o directa de la parlamentària, quedant les dues primeres necessàriament supeditades als processos de la segona, amb la qual cosa és necessari començar a treballar en aquest context concret.

Com s'ha mencionat, la democratització de l'economia no només presenta potencialitats en l'àmbit de l'ampliació de drets i llibertats, també en **l'increment de l'eficiència de l'economia**, entesa com l'ús òptim dels recursos limitats per a satisfacció de les necessitats ciutadanes. L'article ja citat del col·lectiu Cibcom (2023) indica que 'sense democràcia i plenes llibertats de comunicació, reunió i informació, no pot haver-hi tampoc genuïna planificació de l'economia, entesa aquesta com a procés permanent i general de comunicació, deliberació i decisió col·lectives. Si l'objectiu últim d'aquesta és garantir que el metabolisme social conscientment orientat a la satisfacció de necessitats ciutadanes, sense mediació de distorsions com els diners, els capitalistes o els guanys, hem de substituir el mecanisme de retroalimentació (feedback) capitalista; el mercat, per un altre on els treballadors expressin els seus desitjos i preocupacions directament.'

Del fragment mencionat, per tant, se'n desprèn que la transformació econòmica plantejada formada pel binomi planificació-democràcia, planteja una lògica bidireccional. Per una banda, la planificació de l'economia és factor de possibilitat per a la seva democratització, a la vegada que la democratització és imprescindible per a una planificació eficient encarada a la satisfacció de les necessitats de les persones.

El col·lectiu Cibcom és partidari d'un model centrat en els mecanismes directes de presa de decisions, donat que les seves propostes es realitzen en clau de futur, amb voluntat de ser implementades després d'un profund canvi polític que estableixi unes bases institucionals adequades. En el plantejament del present projecte, **es compaginaran elements de la democràcia representativa, del consellerisme i de la democràcia directa**, com s'ha mencionat. Aquest apartat es limitarà a la justificació probabilística de la presa col·lectiva de decisions, com a element fonamental per a un increment de l'eficiència. En aquest sentit, els estudis de Lex Kravetsky (2023) són il·lustratius. L'autor argumenta -i justifica matemàticament- que **els processos de presa de decisions que compten amb la participació d'un nombre alt de persones presenten un índex d'incert més elevat que no pas aquells on hi ha un nombre reduït de participants** -encara que aquests siguin persones expertes-, o de les decisions preses per una sola persona.

Kravetsky dissenya un sistema d'anàlisi del procés de presa de decisions, que parteix d'un grup de persones a les quals se'ls hi realitza una qüestió amb dues respostes, una correcta i una incorrecta. Per a la simplificació del model, Kravetsky pressuposa que totes les persones participants voten, però tant aquest factor com el fet que es tracti d'una pregunta amb dues respostes possibles, si bé simplifiquen l'anàlisi, no modifiquen substancialment els resultats si aquestes circumstàncies es modifiquessin. Per acabar de definir 'les normes del joc' cal especificar que l'opció guanyadora és aquella que obté una majoria simple dels vots.

L'autor treballa amb dos paràmetres d'anàlisi, en primer lloc, el nombre de persones participants. En segon lloc, la probabilitat de cada una d'aquestes persones de prendre

la decisió correcta. Aquests factors s'interrelacionen a través de la següent fórmula, que descriu les probabilitats que el resultat de la votació sigui la resposta correcta, a partir del sumatori de les probabilitats individuals de seleccionar la resposta correcta. En la funció següent, 'nall' és el nombre total de participants, 'p1' és la probabilitat individual d'encert de la resposta i 'k' és la probabilitat de decisió correcta del grup.

$$p_{dem}(n_{all}, p_1) = \sum_{k=\lfloor \frac{n_{all}}{2} \rfloor + 1}^{n_{all}} \binom{n_{all}}{k} * p_1^k * (1 - p_1)^{n_{all}-k}$$

L'aplicació de la funció anterior ens ofereix els resultats que s'observen en la Taula 4, on s'observa que, en el cas hipotètic d'un grup de 100 persones on cada persona comptés amb una probabilitat d'encert del 0,51 (sobre 1), la probabilitat de decisió correcta del grup seria del 0,54. No obstant, amb el grup de 100 persones, si la probabilitat d'encert individual és del 0,6, la probabilitat d'encert grupal es dispara fins al 0,97. A més, si ampliem el nombre de participants a 1.000, amb només una probabilitat individual d'encert del 0,51 (és gairebé la mateixa que la de tirar una moneda), les opcions d'encert del grup s'eleven fins al 0,72, i en el cas d'un grup de 100.000 persones, fins al 0,97.

Taula 4. Probabilitat d'encert individual i grupal d'acord amb el model de Kravetsky

Participants	Probabilitat decisió correcta participant	Probabilitat decisió correcta del grup
100	0.51	0.54006575973257371636
100	0.6	0.97290080224299099495
100	0.7	0.99997793908667283401
1000	0.51	0.72609855573050397656
1000	0.6	0.9999999989851969616
10.000	0.51	0.97671828748073061717
10.000	0.6	1.0
100.000	0.501	0.73542218160338154516
100.000	0.51	0.9999999987093485613

Font: Una justificación probabilística de la democracia directa Kravetsky (2023).

L'autor argumenta que, si bé en el cas d'una decisió presa per un grup reduït d'experts la probabilitat d'encert individual és més elevada (donat el seu coneixement sobre el tema), la columna de la dreta de l'anterior taula indica la probabilitat amb la qual el grup d'experts hauria d'encertar per ser igual d'efectiu que el col·lectiu de participants. És a dir, per tenir el mateix grau d'encert que un col·lectiu de 100.000 persones amb una probabilitat individual del 0,51, el grup reduït d'experts hauria d'encertar amb una freqüència del 0,99 (recordem, sobre 1).

En el terreny teòric i de la simulació matemàtica, **l'eficiència de la democràcia directa queda doncs força contrastada**. No obstant això, aquesta justificació probabilística **passa per alt aspectes importants en el procés de presa de decisió, com per exemple qui formula la pregunta** (és a dir, qui marca l'agenda política o econòmica) **o la necessitat que sovint existeix de cercar solucions a través del pacte o del consens**, fet que posa de manifest la necessària complementació de mecanismes com la consulta o el referèndum amb espais de debat i deliberació, siguin aquests configurats a través de sorteig o per delegació.

b) Innovació econòmica i enfortiment de les iniciatives ja existents

En l'entrevista realitzada en el marc del present projecte, **Andoni Egia**, responsable del Pla de desenvolupament local del municipi d'Hernani, així com impulsor tècnic d'Hernani Burujabe, menciona que **els agents econòmics associats a la iniciativa (siguin de nova creació com empreses ja existents anteriorment), finalment es veuen inserits en una economia de lliure competència**, i que per tant han d'incorporar-se al sistema de preus i jugar en major o menor mesura en el marc del lliure mercat (Veure Annex 1). No obstant això, també s'observa que **el projecte d'Hernani ha permès la millora de la cooperació entre diversos projectes i agents**, fet que s'ha traduït en el desenvolupament de projectes concrets associats als objectius planificats: la creació d'un obrador per a oferir formació, l'inici de la col·laboració amb una cooperativa de desenvolupament tecnològic, la creació d'espais de *coworking* entre cooperatives, etc. Una tendència similar a la que es pot observar amb el desplegament de les **Comunalitats urbanes a Catalunya**, en les quals diverses iniciatives cooperatives, de l'ESS i administracions es coordinen per al desplegament de projectes conjunts d'acord a unes línies de treball i objectius predefinits.

Aquesta incipient planificació, si bé és clarament limitada pel que fa tant a extensió: només interpel·la a un grup restringit d'agents, generalment en un marc territorial de nivell municipal, com en profunditat: la planificació democràtica es limita sovint a l'establiment d'objectius i de línies de treball pel seu assoliment, sí que presenta potencialitats des de dues perspectives vinculades entre sí. Per una banda, la capacitat de generar espais de treball pel desenvolupament **d'innovació econòmica en el marc d'espais urbans**, per l'altra, **la consolidació i desenvolupament de les iniciatives econòmiques integrades en els projectes de planificació**.

Cal mencionar que quan es fa referència a la innovació econòmica en aquest apartat, l'objecte no són els possibles models d'organització empresarial que es puguin desenvolupar en un context urbà: **la gestió del bé comú, l'economia circular, les economies verda i blava són algunes manifestacions d'aquestes innovacions empresarials** (Sunyer), que generalment es limiten a cercar la substitució de 'l'excessiu' afany de lucre per una prioritització dels criteris socials, de sostenibilitat, perspectiva de gènere, etc. Des de l'administració pública es generen sistemes d'incentius, sancions,

certificacions, etc. destinats al desplegament d'aquestes iniciatives innovadores, o bé s'impulsen des de les mateixes empreses a través del desenvolupament de departaments de responsabilitat social corporativa.

Anteriorment, ja s'ha mencionat la **limitada efectivitat de les mesures d'incentius i sancions en el marc d'una economia on cada empresa es veu obligada a competir amb la resta d'agents del seu sector**, conduint-la contínuament a la dicotomia entre créixer indefinidament o ser absorbida per la competència. En aquest marc, és fàcil deduir que la incorporació d'aquests criteris socials i de sostenibilitat poden esdevenir, precisament, un factor important per a l'increment de la competitivitat (si existeix una tendència creixent de la demanda de productes o serveis amb aquestes característiques), però **no són necessàriament iniciatives efectives per a l'assoliment dels objectius 'socials' pretesament cercats**. Com a exemple, la substitució dels vehicles privats de combustió pels vehicles privats elèctrics desplaça la problemàtica de sostenibilitat de l'esgotament dels combustibles fòssils i de la contaminació a l'esgotament de minerals escassos, com el liti, imprescindibles per la fabricació de bateries, i a problemàtiques importants de gestió dels residus de les bateries en desús. **La substitució del vehicle privat pel transport públic o el vehicle col·lectiu (xarxes de vehicles compartits)**, que podrien ser part d'una solució real i a llarg termini per a reduir l'impacte mediambiental vinculat a la mobilitat, semblen poc compatibles amb la necessitat de maximitzar el benefici i de créixer indefinidament de les empreses privades.

Les iniciatives cooperatives i de l'ESS també es veuen integrades en la lògica de mercat i, si bé poden comptar amb una gestió interna més democràtica que permeti el desenvolupament d'iniciatives amb un impacte social real, **es poden veure arrossegades, en major o menor mesura, a funcionar sota la lògica competitiva**, fet que les pot impulsar o bé a entrar en la lògica de creixement il·limitat (assumint les conseqüències ja mencionades), o bé a l'estancament i a una lluita constant per la continuïtat i/o a la dependència del finançament públic per a mantenir l'activitat.

En aquest marc, quan es parla d'**innovació**, no es vol posar el focus en el desplegament d'aquestes iniciatives particulars en el marc d'una economia capitalista, sinó explorar possibilitats de generar una **nova institucionalitzat econòmica que permeti una major eficiència orientada al bé comú** fora dels paràmetres del lliure mercat. **És en aquest sentir on rau la potencialitat d'iniciatives com Hernani Burujabe o les Comunalitats urbanes**, en la capacitat de generar un nou paradigma, que esdevingui capaç d'afrontar les limitacions del mercat i superar-les. Aquesta és també la voluntat de la prova pilot que es plantejarà en l'apartat següent, no amb la voluntat de construir un model 'paral·lel' al mercat lliure, però sí d'esdevenir un camp de proves i d'experimentació de noves solucions tècniques, amb la consciència que només podran ser plenament aplicades i desplegades amb la superació del marc institucional, polític i econòmic actuals.

Una economia basada en la planificació, la cooperació, la compartició d'experiències i recursos, pot esdevenir també un marc que permeti l'enfortiment de les iniciatives empresarials individuals, com les cooperatives o empreses de l'ESS, propiciant el seu desplegament en una doble direcció: **1)** noves oportunitats de desplegament de la iniciativa en el marc dels espais de planificació col·lectiva i com a agent productor integrat al model **2)** enfortiment i major sostenibilitat del projecte que permet fer-lo més resilient i menys subjecte a la competència i a les dinàmiques mercantils, esdevenint aquestes xarxes de creació i de resistència a la vegada.

7.2. Reptes del desplegament d'una prova pilot d'economia democràticament planificada

El plantejament teòric del projecte ha servit per identificar alguns dels reptes generals que és imprescindible tenir en compte a l'hora de plantejar i desplegar la prova pilot. Aquesta primera delimitació general del projecte s'ha anat acotant de manera notable a través del *benchmarking*, que ha identificat els reptes de projectes que comparteixen aspectes o plantejaments comuns amb la proposta que es desenvolupa en aquest document. De la mateixa manera, les entrevistes han corroborat alguns elements ja detectats i també ha posat altres reptes no identificats anteriorment sobre la taula.

En el transcurs de les pàgines següents, s'ha realitzat una breu síntesi dels principals reptes, siguin generats per restriccions externes al projecte, limitacions pròpies del plantejament i desplegament d'aquest, o problemàtiques no resoltes que **requereixen experimentació, desenvolupament tècnic o noves perspectives** per a poder-se superar. Caldrà tenir-los en compte tots ells per a plantejar una proposta plausible.

a) Restriccions normatives-institucionals

Possiblement, el primer i principal repte que ha d'afrontar qualsevol projecte que plantegi un cert grau de planificació econòmica és la cerca de vies de desplegament d'aquesta que tinguin en compte el marc legislatiu i institucional existent. No és objectiu del present apartat realitzar una prospecció exhaustiva del marc normatiu, però sí establir una visió general de l'arquitectura normativa-institucional que ordena l'activitat econòmica.

Els fonaments jurídics de la Unió Europea referents a l'àmbit que ens ocupa, s'estableixen amb voluntat de regularitzar i consolidar la unió econòmica i monetària d'acord amb els principis de competitivitat, productivitat i flexigüretat, que 'venen a substituir avui a aquells altres basats en la protecció social, els drets fonamentals, i el principi d'igualtat, que tant han fet per la construcció del Dret laboral de la Unió Europea' (Gómez, 2015). En primer lloc, la **Carta de drets fonamentals de la Unió Europea** protegeix, en el seu article 17, el dret a la propietat, si bé en aquest cas s'estableix que 'ningú pot ser privat de la seva propietat més que per causa d'utilitat pública, en els casos i condicions previstos per llei i a canvi, en un temps raonable, d'una justa

indemnització per la seva pèrdua'. En l'article 16 del mateix document, es recull també de manera breu però clara el dret a l'empresa privada, en els marcs del dret comunitari i de les normatives nacionals.

Aquests drets genèrics són desplegats amb una major precisió al **Tractat de la Unió Europea (TUE)**, en el qual es defineix el mercat interior que 'obrarà en pro del desenvolupament sostenible d'Europa basat en un creixement econòmic equilibrat i en l'estabilitat dels preus, en una economia social de mercat altament competitiva, que tendeixi a la plena ocupació i al progrés social, i a un nivell més elevat de protecció i millora de la qualitat del medi ambient. Així mateix, promourà el progrés científic i tècnic'.

És però en el **Tractat de funcionament de la Unió Europea (TFUE)** on s'estableix serà la UE l'organisme competent per a establir les normes específiques destinades al manteniment de la lliure competència, així com les de la política comercial comú (Article 3).

Els articles del 101 al 109 del TFUE constitueixen els fonaments del dret comunitari en relació a la competència. És especialment important tenir en compte els articles 101.1 i 106, que estableixen un control jurídic clar envers qualsevol iniciativa que pugui implicar regular o incidir en el funcionament del mercat, i per tant restringeixen també qualsevol voluntat de planificació. Per aquest motiu s'ha considerat oportú citar-los de manera íntegra:

Article 101

1. Seran incompatibles amb el mercat interior i quedaran prohibits tots els acords entre empreses, les decisions d'associacions d'empreses i les pràctiques concertades que poden afectar al comerç entre els Estats membres i que tinguin per objecte o efecte impedir, restringir o falsejar el joc de la competència dins el mercat interior i, en particular, els que consisteixen en:

- a) Fixar directa o indirectament els preus de compra o venda o altres condicions de transacció.
- b) Limitar o controlar la producció, el mercat, el desenvolupament tècnic o les inversions.
- c) Repartir-se els mercats o les fonts d'abastiment.
- d) Aplicar a tercers contractants condicions desiguals per a prestacions equivalents, que ocasionin a aquests un desavantatge competitiu.
- e) Subordinar la signatura de contractes a l'acceptació, per part dels altres contractants, de prestacions suplementàries que, per la seva naturalesa o segons els usos mercantils, no guardin cap relació amb l'objecte dels mencionats contractes.

Per la seva banda, l'article 106 estableix les restriccions aplicables a l'actuació de les empreses públiques dels estats membres, fonamentalment centrades en el compliment dels acords establerts en el mateix TFUE i en la prevenció de dinàmiques

monopolístiques que distorsionin el mercat intern i, en conseqüència, puguin alterar el funcionament del mercat comú.

Article 106

1. Els estats membres no adoptaran ni mantindran, amb relació a les empreses públiques i aquelles empreses a les quals concedeixen drets especials o exclusius, cap mesura contrària a les normes dels Tractats, especialment les previstes en els articles 18 i 101 a 109, ambdós inclosos.
2. Les empreses encarregades de la gestió de serveis d'interès econòmic general o que tinguin el caràcter de monopoli fiscal quedaran sotmeses a les normes dels Tractats, especialment a les normes sobre competència, en la mesura que l'aplicació de les mencionades normes no impedeixi, de fet o de dret, el compliment de la missió específica que se'ls hi ha confiat. El desenvolupament dels intercanvis no haurà de quedar afectat en forma tal que sigui contrària a l'interès de la Unió.
3. La Comissió vetllarà per l'aplicació de les disposicions del present article i, en la mesura que fos necessari, dirigirà als estats membres directives o decisions apropiades.

Per la seva banda, a l'article 107 es restringeixen les ajudes que els estats membres poden atorgar als seus productors, amb algunes excepcions també recollides en el mateix article, com poden ser ajudes socials a consumidors individuals, ajudes davant catàstrofes naturals, de suport a regions amb nivell de vida especialment baix, conservació del patrimoni, etc.

Queda per tant contrastada, per una banda, la protecció jurídica de la Unió Europea a la propietat privada, a la lliure competència i al traspàs de competències tradicionalment associades als estats (control i regulació del mercat intern, sistema de provisió de serveis extern al mercat, etc.) als organismes comunitaris, amb la finalitat de consolidar la unió econòmica i monetària.

Per altra banda, aquests són elements també protegits per la normativa estatal. La **Constitució espanyola del 1978**, en el seu article 33, estableix el reconeixement al 'dret a la propietat privada i a l'herència', i de manera similar als tractats europeus, determina que 'la funció social d'aquests drets delimitarà el seu contingut, d'acord amb les lleis' i que 'ningú podrà ser privat dels seus béns i drets si no és per causa justificada d'utilitat pública o interès social', establint també en aquests casos la corresponent indemnització.

A l'article 38, el text constitucional manifesta que Article 38 'es reconeix la llibertat d'empresa dins el marc de l'economia de mercat. Els poders públics garanteixen i protegeixen l'exercici d'aquella i la defensa de la productivitat, d'acord amb les exigències de l'economia general i, en el seu cas, de la planificació.'. Es reconeix, per tant, l'economia de mercat i la llibertat d'empresa com els fonaments de la institucionalitat econòmica de l'estat, no excloent, com s'observa, la supeditació d'aquests a 'les exigències de l'economia general' i fins i tot 'de la planificació', si bé, com s'ha observat, aquesta queda restringida per l'exercici de la llibertat d'empresa i la no incidència en el mercat competitiu.

De fet, fins i tot alguns articles constitucionals que apuntarien cap a la possibilitat de desplegar noves economies, com l'article 129.2, que estableix el desenvolupament d'una legislació favorable a la creació de societats cooperatives i a l'accés dels treballadors a la propietat dels mitjans de producció, o el 128, que determina que 'tota la riquesa del país en les seves diverses formes, i sigui quina sigui la titularitat, resta subordinada a l'interès general', queden subjectes tant als Tractats de la Unió Europea com a la interpretació i sentències del Tribunal Constitucional (TC), que s'ha pronunciat en diverses ocasions sobre la concurrència mercantil. Com a exemples, la sentència 225/1993, de 8 de juliol, que vincula el model de competència amb la llibertat d'empresa, elevant aquesta última a 'garantia institucional en el marc d'una economia de mercat' (Gómez, 2015) o la 112/2006, de 5 d'abril, la qual determina que 'totes les mesures que poden incidir en la llibertat d'empresa [...] han de respectar el funcionament lliure del mercat i, conseqüentment, no poden constituir obstacles a l'exercici de la llibertat econòmica [...]' (Gómez, 2015).

Com s'ha mencionat a l'inici d'aquest apartat, no es realitzarà una anàlisi exhaustiva i detallat del conjunt de la normativa, però sí que es vol apuntar que la legislació mencionada esdevé el fonament a partir del qual es desplega el conjunt de la normativa, des de la Llei 15/2007, de 3 de juliol, de defensa de la competència, fins a les legislacions autonòmiques i locals. En aquest sentit, i per tancar aquest apartat, cal mencionar que qualsevol regulació realitzada en l'àmbit urbà, com per exemple els Plans d'usos de districte en el cas de Barcelona, s'ha de realitzar tenint en compte la normativa de protecció a la lliure empresa i a la concurrència competitiva. De la mateixa manera, mesures que s'han treballat -i fins i tot aprovat- recentment, com la regulació dels preus dels lloguers, compten amb importants restriccions pel seu plantejament i desplegament d'acord amb el marc legal (en el cas concret de la Llei 11/2020, del 18 de setembre, de mesures urgents en matèria de contenció de rendes en els contractes d'arrendament d'habitatge, els articles que estableixen les mesures pel control dels preus del lloguer han estat declarats inconstitucionals pel TC).

En termes generals, la síntesi exposada de les restriccions normatives-institucionals és només la visió local-regional del caràcter polític de l'estat i del conjunt d'institucions públiques subjectes a aquest (siguin de caràcter infra o supraestats). En termes marxistes clàssics, l'estat no és de cap manera un poder extern a la societat, és a dir, un poder 'neutre' destinat a la mediació imparcial entre persones o grups socials, sinó que és 'producte de la societat quan arriba a un grau de desenvolupament determinat: és la confessió que aquesta societat s'ha enredat en una irresoluble contradicció amb ella mateixa i està dividida per antagonismes irreconciliables [...]. [En aquest context] resulta necessari un poder situat aparentment per sobre de la societat i cridat a atenuar el xoc, a mantenir-lo en els límits de 'l'ordre'.' (Engels, 2016).

Aquesta perspectiva permet entendre l'estat actual com una estructura política, que compta amb un ventall ampli d'eines (legislatives, jurídiques, policials, militars, etc.) amb capacitat per a mantenir, sigui mitjançant el pacte social o de la coerció, els elements

nuclears del poder de classe, el principal dels quals és el dret a la propietat privada i el sistema econòmic de lliure mercat desplegat al voltant d'aquesta forma de propietat.

En aquest sentit, la perspectiva essencialment econòmica d'aquest projecte no ens ha de fer perdre de vista l'estreta vinculació d'aquesta amb la dimensió política. Com es remarca en diverses ocasions al llarg del document, un canvi econòmic de caràcter revolucionari és indissociable de la transformació també radical de l'estat.

b) El problema del diner

Generalment, la crítica envers l'economia capitalista es focalitza de manera exclusiva en la seva institució central: la propietat privada dels mitjans de producció. Aquest enfocament però, resta incomplet si a aquesta esfera de producció no se li incorpora també l'esfera de **circulació, que presenta el diner com a principal unitat comptable per a la compra-venda de béns i serveis al mercat**. L'atorgament d'aquest caràcter 'neutral' del mercat, que ha incidit en el desenvolupament teòric de diversos models de socialisme de mercat, com els plantejats per Oskar Lange o David Schweickart, però que també ha estat adoptat, sigui en el pla teòric o en la pràctica concreta, per diverses corrents europees de l'esquerra política, com l'eurocomunisme o, posteriorment, l'ecosocialisme, impedeix la seva identificació com un dels **elements fonamentals del procés de desigualtat i acumulació de la riquesa**.

És interessant mencionar els estudis de Dragulescu i Yakovenko (2000), en els quals desenvolupen **simulacions amb sistemes tancats de compra-venda**, en els quals un nombre fixe de persones (totes elles amb la mateixa quantitat de diners) **interactuen entre si a través de relacions aleatòries de compra-venda** (un agent assumeix el rol de comprador i l'altre de venedor, el primer entrega una quantitat de diners -fixada aleatòriament- al segon). **A mesura que es desenvolupen aquests processos de compra-venda es produeix un fenomen d'acumulació**, que finalment deriva en la concentració de la major part dels diners en unes poques mans. Com a exemple, si es desenvolupa una simulació 'amb una gamma de valors possibles de 0£ a 100,000£, s'observa que la meitat inferior de la població acabarà tenint menys del 2% de tots els diners de l'economia, mentre que al voltant del 35% de tots els diners acabarà en possessió de l'1% més ric' (Cibcom, 2023).

Aquest fenomen es produeix donat que la distribució de diners a la qual evoluciona el sistema segueix una distribució exponencial decreixent, en la qual els agents que aconseguixen una primera acumulació de diners (recordem que en la simulació es parteix d'agents amb una quantitat igual de diners) compten amb una major probabilitat de mantenir aquest procés d'acumulació.

Per altra banda, un altre fenomen interessant de les simulacions és que quan s'assoleix l'equilibri estadístic -un model de distribució dels diners d'equilibri, que sembla que ja no ha d'experimentar modificacions- aquest es manté al llarg del temps, encara que es

segueixin realitzant interaccions de compra-venda. És a dir, els individus segueixen 'duent a terme intercanvis lliurement, variant el seu poder adquisitiu [però] la distribució desigual [general] dels diners que hem descrit és estable. D'aquesta manera, la mobilitat social de les parts disfressa una veritat descarnada sobre el Tot: la desigualtat econòmica és una condició intrínseca del mercat.' (Cibcom, 2023).

Això ens ha de conduir a **problematitzar l'ús del diner com a unitat de mesura i d'intercanvi**. Existeixen algunes propostes vinculades a l'ús de monedes locals o socials, que en definitiva són diners que mantenen generalment una relació de valor 1:1 amb l'euro, però que circulen en un **univers de productors-consumidors tancat (municipi, comarca, sector econòmic, xarxa d'agents que comparteixen uns determinats valors, etc.)**, fet que permet el foment del consum de proximitat o socialment més responsable, si bé segueixen responnent a una lògica mercantil i subjectes a les variacions de valor en la moneda de referència.

Per altra banda, altres alternatives com la **substitució del sistema dinerari per un centrat en el valor-treball i l'emissió de bons laborals**, per exemple, **no sembla plausible pel desplegament d'una prova pilot que es desenvoluparà amb un nombre limitat d'agents i sectors econòmics**, i que per tant comptarà amb limitacions a l'hora de satisfer la totalitat de les demandes poblacionals de béns i serveis. En qualsevol cas, el sistema de bons laborals ofereix un model teòric interessant, en el qual les persones productores obtenen un nombre determinat de bons laborals equivalent a les hores de treball realitzades, i amb els quals es poden obtenir béns i serveis amb un valor -comptabilitzat també en temps de treball- equivalent. Els bons de treball, per tant i a diferència dels diners, no circulen, sinó que 'desapareixen' amb el seu ús, de manera similar a una entrada de cinema (Cibcom, 2023).

Tenint en compte els aspectes exposats, difícilment es podrà realitzar en el marc d'aquest document una proposta específica relacionada amb aquest àmbit, sent aquest possiblement un dels principals reptes de futur pel plantejament de qualsevol model de planificació.

c) Fugir de la utopia

La voluntat última d'aquest projecte **no és generar un espai alternatiu i aïllat del marc social i econòmic general, sinó la transformació d'aquest**. No es tracta de la materialització d'un ideal sinó més aviat (si bé amb un to molt menys grandiloqüent) **'alliberar els elements de la nova societat dels quals està prenyada la vella societat burgesa que ara s'esfondra'** (Marx, 2016). En altres paraules, generar un espai d'experimentació per a explorar les capacitats tècniques ja existents actualment per a generar una economia més eficient i ajustada a les necessitats de la majoria social. Sabent que la implementació completa d'una economia postcapitalista únicament podrà ser definida a través del moviment social i polític.

Cal defugir, per tant, de les concepcions socialistes 'criticoutòpiques'. Sense entrar en detall, i entomant les reflexions de Musto (2022), 'es van considerar "crítiques" perquè els que les propugnaven s'havien oposat, amb diferents matisos, a l'ordre social existent [...]. Però, d'altra banda, s'havien demostrat "utòpiques", ja que els seus defensors havien hipotetitzat que podien aconseguir una forma alternativa d'organització social a través de la mera identificació de noves idees i principis sense recórrer a la lluita de la classe obrera'. Autors com Saint-Simon, Fourier i Owen són, segurament, exemples paradigmàtics d'aquestes corrents utòpiques del socialisme, que sovint es materialitzaren en la creació de comunes aïllades del món exterior -com els falansteris del fourierisme o les colònies icarianes inspirades per Cabet-.

8. Economia democràticament planificada: propostes per començar a caminar

En els apartats anteriors s'ha realitzat un breu itinerari per alguns fonaments teòrics i experiències recents que apunten cap a la possibilitat i la necessitat d'un nou enfocament econòmic basat en criteris de planificació, democràcia i racionalització: una economia socialista. La pregunta més important arribats en aquest punt, en aquest lliniar entre la teoria i la pràctica, és clara: és possible desenvolupar un model d'economia socialista sense una superació del marc del capitalisme neoliberal? La resposta ràpida, a la llum dels arguments exposats en el marc teòric i dels reptes recollits en l'apartat 6, és no.

Una reflexió una mica més pausada, però, ens pot conduir a una reformulació més interessant de la pregunta: pot l'impuls d'iniciatives de democratització econòmica ser d'utilitat per avançar cap a la transformació socialista? Des d'aquest punt de vista es posa al centre de la qüestió **si aquestes iniciatives econòmiques (fins i tot quan ens referim a un nivell estrictament municipal) poden esdevenir motor d'impuls d'una transformació econòmica, social i política més àmplia**. I en aquest cas, la resposta és segurament afirmativa, tenint en compte les possibilitats que ofereixen en, com a mínim, els aspectes següents:

1) Experimentació econòmica: permet explorar noves possibilitats tècniques i organitzatives de la producció i la distribució en un entorn controlat (àmbit municipal, amb agents i sectors econòmics acotats prèviament), generant eines i processos per a una satisfacció més eficient de la demanda social de béns i serveis.

2) Organització col·lectiva i aprenentatge democràtic: incorporació d'agents socials, econòmics i de la ciutadania en el seu conjunt en el procés de planificació econòmica, permetent l'aprenentatge conjunt (substanciu i de processos), la millora de la capacitat d'anàlisi i la responsabilització en la presa de decisions, així com la incidència directa en els objectius i la planificació.

3) Verificació de l'alternativa: el desenvolupament de models amb voluntat d'escalabilitat i la integració de sectors amplis de la població pot contribuir a la superació del 'realisme capitalista', aportant noves perspectives pràctiques i teòriques per a l'impuls d'una economia controlable i encarada a uns objectius democràticament definits.

4) Moviment social, polític... i econòmic: les iniciatives de democratització de l'economia no es poden erigir (entre altres aspectes, degut a les limitacions ja esmentades en l'apartat 6) com a impulsors únics de la transició socialista.

Aquests projectes econòmics són de recorregut limitat si no es vinculen a un moviment més ampli per a una transformació social, institucional i política que permeti el ple desplegament d'una nova economia. Per altra banda, i com acabem d'apuntar, l'esfera econòmica pot dotar als moviments social i polític d'argumentari, recursos i exemples concrets per a la construcció de la societat postcapitalista.

Al llarg de les següents pàgines s'establiran algunes bases per a l'impuls d'un projecte per la democratització de l'economia per a la ciutat de Barcelona.

8.1. Arquitectura bàsica per a la planificació econòmica a Barcelona

L'economia planificada de manera democràtica requereix el desenvolupament d'una nova arquitectura institucional que permeti incorporar la intervenció directa ciutadana i dels agents socials i econòmics en el procés de presa de decisions. La decisió del 'què, com i on produir ja no és privada (en qualsevol variant empresarial: individual, cooperativa o per accions)' (Nieto, 2021) fet que requereix el desplegament de nous òrgans que permetin la superació de la presa atomitzada de decisions econòmiques.

En aquest sentit, es poden identificar, com a mínim, dues dimensions pel plantejament i desplegament de la nova institucionalitzat que requereix el projecte. Específicament, és necessari definir:

- 1) La dimensió territorial: a partir de la qual es plantejarà el sempre complex equilibri **centralització-descentralització** així com els canals d'interacció entre agents de la mateixa o de diferent escala territorial.
- 2) La **dimensió sectorial**: a partir de la qual es plantejaran els aspectes substantius del projecte (què cal produir i distribuir? Com? On?, etc.). Aquestes esdevenen perspectives de treball importants per a delimitar els marcs de la prova pilot.

a) Dimensió territorial

Barcelona és una ciutat on viuen 1.636.193 persones (Idescat, 2022), amb notables diferències i desigualtats socioeconòmiques que ja han estat recollides anteriorment, però que remetent a l'alta complexitat de la ciutat, dels seus 10 districtes i 73 barris. En aquest sentit, és necessari que l'arquitectura institucional del projecte que es planteja compti amb una lògica **centralitzada-descentralitzada**, que permeti, per una banda, atendre les demandes i necessitats específiques de les diferents realitats territorials de la ciutat, a la vegada que és capaç de generar una anàlisi centralitzada de la situació global i el desplegament d'objectius i actuacions des d'aquesta perspectiva.

De fet, l'Ajuntament de Barcelona disposa d'una estructura que podríem equiparar a aquesta lògica, on les administracions de Districte, lluny de ser únicament 'braços executors' de les directrius de l'administració central, compten amb un plenari propi (el Consell de Districte) una Comissió de govern, i una planificació de mandat que es recull a través del Pla d'actuació de districte (PAD), que si bé ha de ser coherent amb el Pla d'actuació municipal (PAM), compta amb línies d'actuació específiques pel districte i per a cada un dels seus barris. De la mateixa manera, cada districte disposa dels seus òrgans de participació ciutadana: Consells sectorials, Audiència pública, Consells de barri, que permeten treballar amb aquesta lògica descentralitzada, atenent cada realitat territorial concreta.

Per altra banda, s'entén que, precisament amb la finalitat de dotar de coherència estratègica i possibilitar una mirada global i a llarg termini, el desplegament territorial descentralitzat ha de confluir en espais i òrgans comuns, que permetin orientar i guiar el conjunt de la xarxa econòmica cap a objectius generals, i establir processos democràtics d'establiment de prioritats i gestió dels recursos limitats. En termes de l'actual organització municipal, les Àrees de l'Ajuntament, els serveis de ciutat o les grans empreses públiques (com poden ser Barcelona Activa, en el primer cas, o Barcelona d'infraestructures municipals, en el segon), els òrgans polítics centrals (Plenari, govern de la ciutat), o espais de participació com el Consell de Ciutat o els Consells sectorials (d'àmbit ciutat), en són alguns exemples.

En aquest sentit, l'estructura territorial que es planteja contempla dues dimensions: **1)** Ciutat i **2)** Districte. Aquesta doble perspectiva permet l'experimentació en l'equilibri d'aquesta lògica **centralitzada-descentralitzada**, cercant la distribució d'atribucions i capacitat de presa de decisions de cada nivell, amb l'objectiu d'optimitzar els processos i generar una retroalimentació positiva entre la perspectiva territorial i la generació de processos democràtics de priorització i assignació de recursos.

És possiblement desitjable i necessària una futura extensió en l'àmbit de barri, fet que atorga un grau més elevat de complexitat en els processos de presa de decisions, però que enriqueix aquests amb una atenció més detallada de la realitat del veïnat i dels agents econòmics i socials. No obstant això, en aquest projecte, i amb finalitat d'equilibrar la voluntat de desenvolupar un model eficient i realista amb la necessitat de treballar -en tractar-se d'una prova pilot- amb un nombre relativament reduït d'agents i d'interaccions, que permeti una maniobrabilitat àgil per a aplicar millores o modificacions, s'ha optat per incorporar únicament aquestes dues escales territorials.

b) Dimensió sectorial

La selecció de la dimensió sectorial s'ha dut a terme tenint en compte diversos criteris, seguint l'anàlisi de la realitat social i econòmica de Barcelona incorporada al marc teòric d'aquest document. En primer lloc, es destaca la necessitat de **diversificació**

econòmica de la ciutat, on gairebé el 91% de les persones ocupades treballen en el sector serveis. La **diversificació planificada** esdevé doncs un element que cal estudiar per a generar un 'ecosistema' econòmic ric que compti amb una més capacitat endògena per a donar resposta a les necessitats de la població de la ciutat. Aquesta és, de fet, també una de les **prioritats establertes en el PAM+ 2020-2023**, la reformulació del Pla d'actuació del mandat realitzada a causa de la pandèmia de la Covid-19, i que estableix com a un dels principals eixos l'avenç cap a una **economia més forta, resilient i diversificada**. No obstant això, les mesures específiques que estructurin aquesta línia del PAM es focalitzen en direccionar el mercat o procurar corregir-ne els desajustos -ajudes, incentius, línies de crèdit, campanyes de promoció comercial, etc.- (Ajuntament de Barcelona, 2020), però en cap cas qüestionen el mateix model mercantil ni estableixen mesures de gestió democràtica de l'economia.

En segon lloc, a l'hora de definir les dimensions sectorials s'han tingut en compte algunes de les principals problemàtiques recollides al baròmetre de Barcelona, com poden ser **l'accés a l'habitatge** (3a problemàtica més destacada), la **mobilitat** (gestió i organització del trànsit) (5a) o **l'atur / condicions de treball** (6a) (Oficina municipal de dades, 2022). Les dades facilitades pel baròmetre són generades a partir de la visió subjectiva de les persones enquestades, un aspecte important que cal tenir en compte, però que també cal matisar i contrastar amb les dades presentades en el marc teòric, així com amb els objectius socioeconòmics del projecte. En termes generals aquest criteri es podria sintetitzar en la necessitat de desplegar sectors que comptin amb un impacte social important, sigui referent a necessitats i problemàtiques detectades amb indicadors tant quantitius com qualitius.

En tercer lloc, la definició dels àmbits d'incidència s'ha realitzat tenint en compte criteris de **competitivitat i de potencialitat d'innovació**. Es cerca, en aquest aspecte, no només plantejar iniciatives d'economia social integrades al mercat, fet que ja trobem actualment en la figura de les cooperatives o de les empreses de l'ESS (subjectes per tant a la imprevisibilitat i els desajustos del sistema mercantil), sinó desenvolupar una economia desvinculada de les lògiques del mercat que demostrï una major efectivitat a l'hora de proveir de béns i serveis a la comunitat, fet que implica una transformació profunda del model de producció, distribució i canvi, on es posarà sobre la taula la possibilitat d'estructurar-lo a partir de sistemes *input-output*. Per altra banda, les potencialitats d'innovació és un element també rellevant per a definir els sistemes d'incentius per a l'optimització i innovació dels processos econòmics i dels productes (béns i serveis) (Cockshott, 2017).

Així doncs, tenint en compte els criteris exposats, les dimensions sectorials seleccionades són les que es presenten a la Taula 5.

Taula 5 . Dimensions sectorials proposades

Dimensió sectorial	Reptes	Criteris de selecció
Habitatge	<p>En l'àmbit de l'habitatge els reptes engloben des de la generació d'informació pública i exhaustiva sobre la situació del parc d'habitatges de la ciutat, fins al desplegament d'agents actius per a la seva ampliació i gestió.</p> <p>Una de les problemàtiques més visibles de l'augment continuat del preu del lloguer és l'increment dels desnonaments -Catalunya és la comunitat autònoma de l'estat on més se'n produeixen- (Betevé, 2022). Durant el primer trimestre del 2023, el preu de lloguer mitjà a Barcelona s'ha elevat fins als 1.087€ (Betevé, 2023), si tenim en compte que el salari mínim interprofessional és actualment de 1.080€ i el salari brut mitjà de Barcelona de 2.693,6€, la problemàtica d'accés o permanència a l'habitatge resulta evident (Oficina municipal de dades, 2023).</p> <p>És en aquest sentit que la planificació en aquest àmbit és requerida, com a mínim, per donar resposta a dos aspectes: 1) La generació de dades continuades i fidedignes amb relació a la situació del parc d'habitatge de la ciutat. 2) La regulació mercantil dels preus de l'habitatge presenta desajustos destacables, si tenim en compte la realitat salarial, que impedeixen la distribució eficient dels recursos disponibles.</p>	Diversificació / Problemàtica baròmetre (accés habitatge) / Competitivitat.
Mobilitat	<p>La transformació urbana, impulsada per exemple a través del programa de les superilles, i les polítiques de reducció de la contaminació vinculada als desplaçaments amb vehicle privat -el desplegament per exemple de la Zona de baixes emissions (ZBE)- posen de manifest també la necessitat d'avançar en la transformació de la mobilitat urbana, cercant l'eficiència i l'optimització en l'ús dels recursos, però també l'adequació a les necessitats detectades.</p> <p>En aquest sentit, els reptes es poden concretar en: 1) reforçar la xarxa de transport públic, especialment en aquelles zones on es detectin mancances de cobertura de la demanda 2) desenvolupar models de mobilitat comunitària -tinença compartida de vehicles-.</p>	Diversificació / Problemàtica baròmetre (gestió trànsit) / Innovació.
Cures	<p>Desenvolupar serveis d'atenció a la infància, a la gent gran i a persones dependents des d'una perspectiva comunitària, garantint l'accés universal i la millora de les condicions laborals.</p> <p>Aspectes com la distribució desigual de les tasques domèstiques, assumides a la ciutat de Barcelona encara majoritàriament per dones (Farré, González, 2020), o les situacions de soledat –a la ciutat hi ha 70.000 persones que se senten soles sovint o molt sovint- (Centre d'estudis d'opinió, 2022), són només alguns aspectes que posen de</p>	Impacte social elevat / problemàtica baròmetre (atur).

	<p>manifest la necessitat d'incorporar les cures en el circuit del treball reconegut i retribuït, per un doble factor: 1) La necessitat d'organitzar comunitàriament el treball de cures per a donar resposta a necessitats actualment no satisfetes. 2) La distribució desigual d'aquestes tasques repercuteix en aspectes de desenvolupament personal i social més amplis: iniquitat d'oportunitats en el desplegament de l'itinerari vital, dependència econòmica, etc.</p>	
Energia	<p>L'any 2022, el preu de la llum es va incrementar un 67%, les set principals empreses energètiques van obtenir uns beneficis conjunts de 19.000 milions d'euros, en el cas d'algunes companyies, l'increment de beneficis va ser de fins el 70% amb relació a l'any anterior. (Bayona, 2022).</p> <p>La crisi energètica global, accentuada recentment per l'esclat de la guerra d'Ucraïna i la gestió de l'impacte d'aquesta en el mercat energètic, posa de manifest un doble repte: 1) La necessitat d'impulsar circuits curts de producció i distribució d'energia sostenible. 2) Avançar cap a un model de control públic-comunitari d'aquests circuits, desvinculant l'energia del sector privat.</p>	<p>Impacte social elevat / Diversificació / Innovació.</p>
Tecnologies digitals	<p>A la ciutat de Barcelona, un 10,7% de la població presenta dificultats per a accedir a internet, siguin aquestes generades per la manca d'accés a dispositius o per la manca de coneixements (BIT Habitat, 2020).</p> <p>Més enllà de les problemàtiques vinculades a aquestes bretxes, la incorporació d'aquest àmbit sectorial és d'interès per tal de potenciar la innovació en el desplegament d'un servei d'internet i accés a la tecnologia entès com un bé comú, així com nous mecanismes per a la millora de les condicions de vida a través de la millora tecnològica.</p> <p>Àmbit en el qual els principals reptes poden ser: 1) Universalitzar l'accés a les tecnologies digitals i la capacitat per a l'ús d'aquestes. 2) Impulsar la innovació en aquest àmbit des d'una perspectiva democràtica i social.</p>	<p>Diversificació / Competitivitat / Innovació.</p>

Font: Elaboració pròpia.

8.1.1. Fonaments de l'estructura democràtica de la planificació

L'estructura institucional estableix una proposta de procés de presa de decisions que permet desplegar la lògica **centralització-descentralització**, a la vegada que possibilita a tots els agents implicats en el cicle econòmic participar en la definició dels objectius d'aquest. En primer lloc, és necessari esmentar qui són aquests agents que s'han volgut tenir en compte, i que es poden agrupar de la següent manera, d'acord amb les funcions que realitzen en el marc del procés de planificació:

- 1) Agents econòmics:** aquesta primera categoria integra tots aquells agents que realitzen tasques de producció i distribució de béns i serveis en el marc

del pla. Es poden agrupar en: **a)** cooperatives i empreses de l'ESS. **b)** Empreses públiques. **c)** agents del tercer sector (associacions, fundacions, etc.) que realitzen tasques de prestació de serveis. **d)** Persones en règim de treball autònom.

2) Agents de l'administració pública: els quals desenvolupen una triple tasca. Per una banda, vetllar per la viabilitat pressupostària dels objectius estructurals i organitzatius plantejats (veure Taula 6). Per l'altra, vetllar pel compliment de les mesures adoptades pel procés de planificació i cercar o desenvolupar el marc normatiu per a possibilitar el seu desenvolupament. Una tercera tasca a tenir en compte, és la del suport tècnic al desplegament tant dels processos participatius vinculats al pla com de la pròpia planificació. El principal agent de l'administració pública és l'Ajuntament de Barcelona i, de manera específica, els serveis de **Barcelona Activa: Agència de desenvolupament local**, la **Direcció de Democràcia activa i descentralització**, així com la d'**Innovació democràtica** i el **Canòdrom – Ateneu d'innovació digital i democràtica**.

3) Conjunt de la ciutadania: la voluntat de generar un procés democràtic de presa de decisions en l'àmbit econòmic implica l'establiment d'espais amplis de participació, amb capacitat d'incidència per part del conjunt de la ciutadania empadronada la ciutat de Barcelona. En aquest sentit, la participació és canalitzada a través d'actuacions vinculades a la **democràcia referendària**, que permet la ratificació dels principals elements de la planificació mitjançant consultes (que podran ser realitzades de manera virtual a través de la plataforma Decidim). Per altra banda, s'incorporen també espais de **democràcia per sorteig**, en els quals les persones són escollides de manera aleatòria, tenint en compte el cens de població del territori i incorporant determinats criteris de caràcter socioeconòmic que permeten obtenir una mostra representativa de l'univers. Per altra banda, aquesta participació ha de contemplar la retribució de les persones participants així com mecanismes de conciliació laboral, familiar, personal, etc.

L'estructura institucional s'ha plantejat doncs tenint en compte la vinculació i incorporació d'aquestes tres grans categories d'agents, amb voluntat de generar **processos democràtics i dinàmics** que permetin el plantejament, aprovació i desplegament de la planificació. A continuació es presenten els principals òrgans que configuren aquesta estructura:

Taules sectorials de districte (un per cada àmbit sectorial del districte): les taules sectorials són l'òrgan de base responsable del **desplegament i seguiment dels objectius establerts per a cada un dels àmbits sectorials** que es treballen al districte. Es tracta d'espais d'interacció i debat dels agents

econòmics de cada districte vinculats a un àmbit sectorial concret, amb la finalitat d'optimitzar el procés de producció i distribució, establir mecanismes de col·laboració i/o compartició d'experiències i recursos per a l'increment de l'eficiència.

Consells comunitaris de districte (un per districte): formats pels membres del conjunt de Taules sectorials del districte, una representació ciutadana seleccionada a través de sorteig, així com representants de les Comunalitats urbanes en cas que existeixin en el districte, es tracta del màxim òrgan de presa de decisions dels districtes, en el qual **s'estableix el Pla econòmic de districte** i es realitza la coordinació de les diverses taules sectorials. Els Consells comunitaris de districte compten també amb capacitat per a convocar consultes virtuals al conjunt de la ciutadania del districte sobre aquells aspectes que l'òrgan consideri oportuns.

Consell comunitari de ciutat: en el Consell comunitari de ciutat es troben tots els agents econòmics vinculats a la planificació, els agents de l'administració pública (Barcelona Activa, Democràcia activa, Innovació democràtica-Canòdrom) i una representació de la ciutadania escollida per sorteig. Aquest és el **màxim òrgan de presa de decisions en l'estructura de planificació entre congressos**, assumint el desenvolupament del Pla anual d'inversió i el seguiment del Pla econòmic de ciutat. Per altra banda, aquest òrgan **pot determinar la creació de Taules sectorials de ciutat**, en aquells àmbits que es consideri necessari, o grups de treball (de caràcter temporal i amb un objectiu definit. Per altra banda, el Consell comunitari de ciutat és **l'òrgan responsable de la convocatòria del Congrés general de planificació**.

Congrés general de planificació: en el Congrés són convocats tots els agents que contribueixen en qualsevol dels nivells descrits, en el desenvolupament del Pla. La principal tasca del Congrés és la **creació del Pla econòmic de ciutat**, que estableix, com es veurà més endavant, els principals objectius a assolir en matèria econòmica per un període d'entre 3 i quatre anys.

Feta aquesta primera aproximació als principals òrgans de planificació, a continuació una descripció segmentada i més detallada d'aquests, que es pot consultar a la Taula 6. No obstant això, cal assenyalar algunes mancances en la concreció intencionades, donat que la voluntat d'aquest document és establir unes bases d'un model de planificació econòmica, deixant els aspectes de concreció tècnica per a posteriors etapes del desenvolupament d'aquest. Alguns dels aspectes que resten pendents d'una especificació més detallada són els següents:

Representativitat dels diversos agents en els òrgans: la composició final dels òrgans és subjecte a criteris de representativitat que han de cercar l'equilibri entre els tres grups d'agents proposats. No obstant això, i per tal de reforçar el

caràcter democràtic i la capacitat popular d'incidir en el procés de presa de decisions, es planteja la possibilitat que, en aquells òrgans on es contempli la participació ciutadana mitjançant sorteig, aquesta representació suposo sempre més del 50% dels membres de l'òrgan.

Vinculació dels espais de participació ciutadana ja existents: com poden ser els Consells de barri o els Consells sectorials. La seva incorporació al model és possible, però en el desenvolupament d'aquesta proposta s'ha considerat oportú no incorporar aquests agents, ja que parteixen de metodologies de participació diferents de les plantejades. En el cas dels Consells de barri, la participació voluntària oberta al conjunt dels veïns del barri genera, paradoxalment, dinàmiques de cooptació d'aquests espais per part de grups relativament reduïts de persones: les que estan més vinculades a la vida pública del barri, a l'associacionisme veïnal, comercial, etc. Sense emetre cap judici de valor sobre aquesta tendència, es valora d'entrada poc compatible amb espais de participació per sorteig en el qual es cerca una participació representativa de la realitat social del territori. En el cas dels Consells sectorials, aquests podrien ser fins a cert punt homologables amb les Taules sectorials, si bé el fet de no estar compostos necessàriament per agents econòmics podria distorsionar la naturalesa i finalitat d'aquestes. Amb tot, entenent la voluntat d'integrar al model qualsevol agent que pugui tenir incidència en la planificació econòmica, no queda descartada la futura incorporació d'aquests i altres òrgans de participació ja existents a la ciutat.

Caràcter vinculant de les decisions adoptades: la presa de decisions vinculants sobre els recursos i les polítiques públiques recau, segons el marc normatiu actual, en els òrgans representatius de la democràcia parlamentària, amb la qual cosa qualsevol espai de participació ciutadana que es realitzi fora d'aquest marc no compta amb una empara legal que en garanteixi el seu compliment. En aquest sentit, cal apel·lar el compromís de l'administració pública pel reconeixement i el desplegament de les decisions preses pels òrgans de planificació com a mecanisme per a garantir la seva rellevància, establint els mecanismes adequats de coordinació i seguiment del grau de compliment dels compromisos adoptats.

Periodicitat de convocatòries: el calendari de convocatòria dels diversos òrgans és també un aspecte que ha de ser detallat en la concreció tècnica del procés. Amb tot, es planteja la necessitat d'un calendari regular de sessions ordinàries per a cada un dels òrgans, amb una periodicitat adequada a les tasques assignades (per exemple, el Congrés general de planificació segurament requerirà una convocatòria ordinària cada 3 o 4 anys per a la discussió i aprovació del Pla econòmic de ciutat, mentre que les Taules sectorials, en tractar-se d'òrgans de caràcter operatiu, requeriran convocatòries

ordinàries amb una major freqüència). Per altra banda, es contempla la possibilitat de convocar els diversos òrgans amb caràcter extraordinari.

Taula 6. Estructura de planificació democràtica

Àmbit	Nivell	Òrgan	Membres / Participants	Principals funcions
Ciutat	Planificació	Congrés general de planificació	Consell comunitari de ciutat / Consells comunitaris de districte / Ajuntament.	Definició i aprovació inicial del Pla econòmic de ciutat (període de vigència vinculada al PAM; d'entre 3 i 4 anys).
		Votació de ratificació del Pla econòmic de ciutat	Ciutadania empadronada a la ciutat de Barcelona.	Avaluació del Pla econòmic de ciutat finalitzat. Aprovació d'actualitzacions o modificacions del Pla econòmic de ciutat durant la seva vigència.
	Desplegament	Consell comunitari de ciutat	Ciutadania empadronada a la ciutat de Barcelona.	Definició i aprovació del Pla anual d'inversió.
				Agents econòmics participants en les Taules sectorials / Ciutadans empadronats a Barcelona escollits a través de sorteig / Ajuntament de Barcelona (Barcelona Activa).
		Votació de ratificació del Pla anual d'inversió	Ciutadania empadronada a la ciutat de Barcelona.	Creació de Taules sectorials de ciutat i de grups de treball.
				Consulta per a la ratificació ciutadana del Pla anual d'inversió proposat pel Consell comunitari de ciutat.
Districte	Planificació	Consells comunitaris de districte	Taules sectorials / Comunalitats urbanes (en el cas de territoris on existeixin) / Ciutadans empadronats al districte escollits a través de sorteig.	Definició i aprovació del Pla econòmic de districte (anual).
				Agents econòmics del districte vinculats al sector (cooperatives i empreses de l'ESS, empreses públiques, entitats prestadores de serveis, empreses privades, etc.) / Ajuntament (Barcelona Activa).
	Desplegament	Taules sectorials	Ajuntament (Barcelona Activa).	Seguiment de l'evolució dels objectius sectorials plantejats.
				Optimització del procés de producció i distribució.
				Coordincació i compartició d'experiències i recursos.
				Elaboració d'un informe econòmic anual.

Font: Elaboració pròpia.

a) Els plans: la dimensió substantiva de la planificació democràtica

Els òrgans i el flux de presa de decisions descrit en l'apartat anterior és substantivat a través d'un seguit de **documents de planificació**, que segueixen una correlació amb els diversos nivells de desplegament territorial i sectorial definits. Tots els nivells de planificació parteixen de dues premisses bàsiques:

La substantivació a partir de l'evidència, que desplegem de manera més detallada en l'apartat següent, però que en termes generals es refereix al desenvolupament d'una planificació basada en les necessitats estructurals, organitzatives i de producció/distribució detectades mitjançant un sistema de monitoratge i recull regular de dades, que permet certa objectivació del procés de planificació.

La presa democràtica de decisions: realitzada tenint en compte les dades disponibles i les anàlisis tècniques d'aquestes, per a determinar aspectes com la definició dels objectius, la prioritització de les inversions i la deliberació amb relació a la resolució de problemes o necessitats complexes.

A partir d'aquests dos eixos de coordenades, la planificació del model és concretada a través d'un **Pla econòmic de ciutat**, elaborat pel Congrés general de planificació i ratificat de forma referendària pel conjunt de la ciutadania. En aquest nivell de planificació es recull els objectius generals de ciutat, les actuacions previstes pel seu desenvolupament i els àmbits sectorials que caldrà desplegar en els diferents districtes. Aquest document, amb una vigència paral·lela al Pla d'actuació municipal (PAM), que estableix els objectius i les polítiques estratègiques del mandat, compta amb un **Pla d'inversió** propi, que no han d'estar vinculats necessàriament al Programa d'inversions municipal (PIM), que en aquest cas estableix la planificació de les inversions que preveu realitzar l'Ajuntament en el transcurs del mandat. Aquesta desvinculació del PIM respon a la necessària voluntat d'autonomia del model, que si bé pot comptar amb línies públiques d'inversió, ha d'evitar les dinàmiques de dependència ni amb l'administració pública ni amb el sector privat.

En l'àmbit de districte, el fet de comptar amb un pla econòmic propi permet desplegar objectius vinculats a la realitat del territori (si bé han de ser coherents als objectius generals de ciutat), així com la definició de criteris de producció i distribució adequats a la situació i a les necessitats concretes del districte o dels barris que el configuren. El **Pla econòmic de districte**, per altra banda, recull també línies pressupostàries pròpies per al desplegament de les actuacions que li són pròpies.

Taula 7. Principals documents pel desenvolupament de la planificació

Document	Estructura	Ítems
Pla econòmic de ciutat	Diagnosi	Avaluació del Pla anterior.
		Anàlisi econòmica de la ciutat, a partir de les dades generades per l'Oficina d'assistència tècnica i el Consell comunitari de ciutat.
	Objectius generals de ciutat	Estructurals.
		Organitzatius.
		Producció / Distribució.
	Identificació dels àmbits sectorials	Definició dels àmbits sectorials que es desplegaran en cada districte de la ciutat.
	Actuacions de ciutat	Actuacions d'àmbit de ciutat associades a cada un dels objectius generals desenvolupats.
Cronograma	Planificació temporal dels objectius previstos i de les actuacions.	
Pressupost general previst	Recursos planificats pel desenvolupament del Pla econòmic de ciutat.	
Pla anual d'inversió	Partides pressupostàries	Assignació anual de recursos pel desplegament de les actuacions previstes al Pla econòmic de ciutat.
Pla econòmic de districte	Objectius de districte	Objectius generals de districte (revisió i actualització anual, que no necessàriament ha d'implicar una modificació general). Els objectius generals de districte han de contribuir a l'assoliment d'algun dels objectius generals de ciutat.
		Objectius sectorials (revisió i actualització anual, que no necessàriament ha d'implicar una modificació general). Els objectius sectorials han de contribuir a l'assoliment d'algun dels objectius generals de districte.
	Actuacions de districte	Previstes per l'assoliment dels objectius generals de districte i dels objectius sectorials.
	Pressupost assignat	Recursos planificats pel desenvolupament del Pla econòmic de districte
		Distribució dels recursos a les Taules sectorials, d'acord amb les actuacions previstes.

Font: Elaboració pròpia.

b) El Decidim: una plataforma digital per articular la participació ciutadana

L'entrevista realitzada a Nil Homedes, president de l'associació *Decidim: free open-source democracy*, va permetre aprofundir en les potencialitats de les eines que ofereix aquesta plataforma i la seva possible incorporació en un procés de planificació econòmica.

El Decidim és impulsat l'any 2016 per la Direcció d'innovació democràtica de l'Ajuntament de Barcelona, amb la voluntat de generar un espai digital de participació que permeti diverses funcionalitats: registre de propostes, votacions, publicació i

consulta d'informació, calendarització del procés, etc. Amb la voluntat de garantir l'autonomia i la continuïtat de la plataforma, el 2019 aquesta es constitueix com a associació, desvinculant-la jurídicament de l'Ajuntament de Barcelona i obrint un període d'expansió del seu ús a més de 450 organitzacions d'arreu del món, principalment organismes municipals (Nova York, Ciutat de Mèxic, Hèlsinki, Kakogawa, etc.), però també governs regionals (Generalitat de Catalunya, Québec, Diputació de Barcelona) i estatals (Brasil, Andorra, Itàlia), a banda de desenes d'entitats i cooperatives pel desplegament de processos interns. D'aquesta manera, el Decidim s'ha consolidat com a plataforma de referència en la hibridació de processos i espais de participació d'arreu del món.

Parlem de processos o espais híbrids, donat que, tal com apunta Homedes (veure Annex 2), la voluntat de l'associació no és la virtualització de la participació, sinó el desenvolupament d'eines que, per una banda, possibilitin la participació virtual i, per l'altre, contribueixin a generar una participació presencial de més qualitat. En aquest sentit, la funcionalitat del Decidim com a espai de consulta de la informació i documentació del procés, i de centralització del calendari de convocatòries d'aquest, contribueix a desenvolupar aquesta tasca. Alguns aspectes, com el desenvolupament de processos de deliberació o debats complexos, no poden ser actualment desenvolupats de manera virtual sense perdre riquesa en el recull d'idees o haver de destinar grans quantitats de temps per a emetre una opinió informada i tenint en compte les aportacions realitzades anteriorment.

No obstant, el Decidim planteja un seguit d'eines que poden esdevenir elements estructurants dels espais de participació per a la planificació econòmica que es proposa en aquest document, els principals dels quals es poden destacar a continuació:

Espai de transparència i publicació de la informació: la plataforma compta amb la funcionalitat de generar pàgines informatives del procés, on a més es pot adjuntar la documentació que es consideri oportuna vinculada amb aquest. A banda de tractar-se d'un interessant exercici de transparència, la pàgina d'informació també és d'utilitat per garantir l'accés a la documentació per part dels agents implicats en els òrgans de planificació.

EL PROCÉS SEGUIMENT COMISSIONS DE SEGUIMENT RESULTATS VOTACIÓ MÉS INFORMACIÓ

✕

?

Els **processos participatius** són un seguit de trobades delimitades en un temps concret per promoure el debat i el contrast d'arguments entre la ciutadania, o entre aquesta i les persones responsables municipals. [\(Més informació\)](#)

i Actualment s'estan executant els projectes d'inversió seleccionats per la ciutadania.

Per primera vegada a Barcelona, es promouen uns Pressupostos participatius pel conjunt de la ciutat per decidir una part de les inversions municipals als districtes.

Què són els Pressupostos participatius?

Els Pressupostos participatius són un procés de participació a partir del qual veïns i veïnes de Barcelona poden presentar, definir, prioritzar, votar i, en definitiva, escollir, projectes d'inversió que l'Ajuntament de Barcelona executarà a cada districte. El procés, que es va iniciar el 3 de febrer del 2020, disposa de **30 milions d'euros del pressupost municipal perquè els veïns i les veïnes decideixin en quins projectes volen invertir-los.**

▲ 455 Seguir

QUÈ ES DECIDEIX

Projectes d'inversió per a cadascun dels 10 districtes de la ciutat.

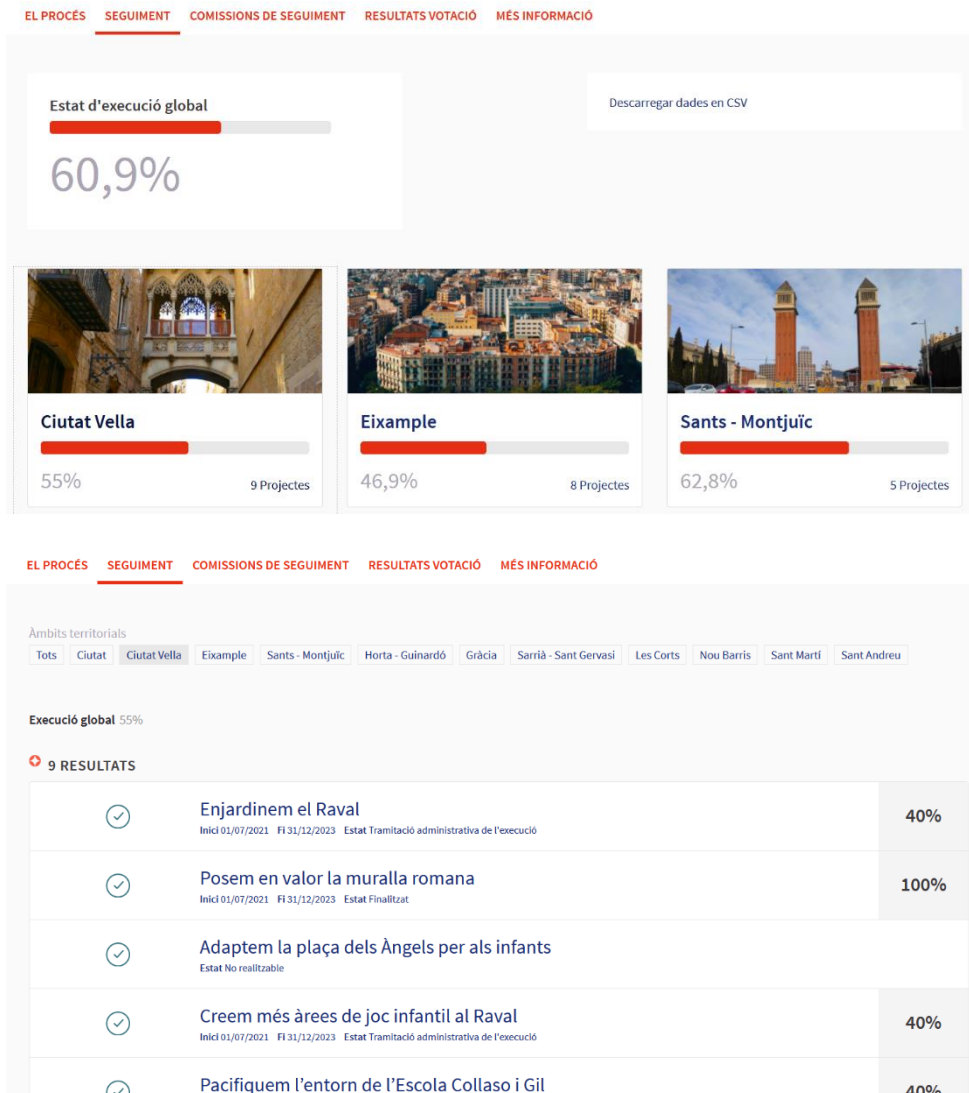
QUI PARTICIPA

Captura de la pàgina d'informació general del Decidim. Font: Ajuntament de Barcelona

Funcionalitat de vot electrònic: la presa de decisions a través del votació directa esdevé un element estructural de la proposta realitzada. L'equip de desenvolupament del Decidim està treballant en la pròxima publicació d'una funcionalitat que permetrà el vot electrònic, garantint la seguretat i la confidencialitat del procés. Aquesta eina podrà ser utilitzada a partir d'un cens determinat de votants introduït prèviament a la plataforma, podent-se a més modular el sistema de verificació de la persona participant: verificació a través de DNI/NIE, codi personalitzat, doble verificació, etc. (veure Annex 2).

Publicació de les convocatòries: les trobades del Decidim pot ser també un espai d'utilitat per a fer públiques les convocatòries dels diversos òrgans, així com la seva documentació prèvia vinculada i l'acta posterior amb els acords.

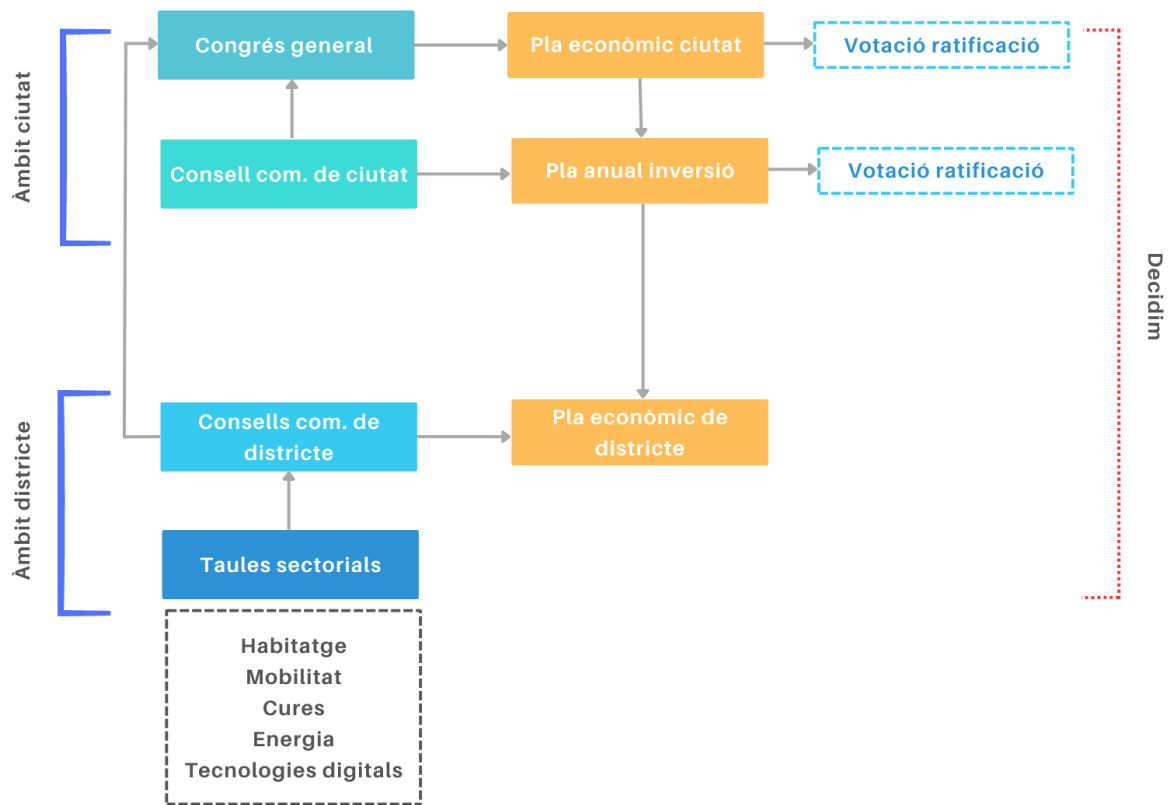
El seguiment de l'assoliment dels objectius: la plataforma permet també la creació d'una pàgina per a la realització del seguiment dels acords presos. Aquesta eina permetria monitoritzar el grau d'assoliment dels diversos objectius de la planificació, tant aquells generals que es despleguen en l'àmbit ciutat, com els que els sectorials o de districte. La funcionalitat permet incorporar un seguit d'assoliments parcials i quantificables, l'assoliment dels quals equival a una proporció determinada de l'assoliment del conjunt de l'objectiu. Per altra banda, la plataforma permet visualitzar també el grau d'assoliment del conjunt d'objectius vinculats a un districte o a un sector econòmic concrets.

Captura de la pàgina de seguiment del Decidim. Imatge superior: visió general segons execució global i per districtes. Imatge inferior: grau d'execució de cada un dels projectes. Font: Ajuntament de Barcelona

Si bé les funcionalitats del Decidim descrites fins ara són les que seran utilitzades amb caràcter estructural en el desplegament del model de planificació, existeixen altres eines, com la publicació de **propostes**, la possibilitat de donar **suport a propostes ja presentades**, o la **votació de projectes en un format de 'cistella de compra'** (la persona participant compta amb un pressupost total que pot distribuir seleccionant un o diversos projectes publicats prèviament a la plataforma, cada un dels quals té un cost determinat). Aquestes funcionalitats poden ser incorporades en moments determinats del plantejament o desplegament de la planificació, per prendre determinades decisions o per generar processos de recull de propostes sobre una temàtica concreta, quedant per aquesta finalitat a disposició dels Consells comunitaris.

Infografia 1. Marc institucional del model democràtic de planificació

Font: Elaboració pròpia.

8.1.2. Fonaments de l'estructura tècnica de la planificació

Per fer efectiu el desenvolupament d'una economia democràticament planificada, que es pressuposi eficient i amb capacitat de donar respostes dinàmiques a les demandes canviants de la població, es requereix el desenvolupament de **noves estructures tècniques i tecnològiques** encarades a la recopilació i processament d'informació, l'assignació de recursos i coordinació de la producció en un marc econòmic no mercantil. Els complexos processos de producció i distribució actuals, des de l'extracció de matèries primeres o la producció d'energia fins a la venda del producte acabat, passant per l'elaboració dels productes intermedis necessaris per a la seva fabricació i el transport, són coordinats actualment pel mercat de manera indirecta, a través fonamentalment de dos mecanismes (Cibcom, 2022): **1) La disciplina de la competència:** que empeny a les empreses a l'optimització continuada amb la voluntat de mantenir o accelerar el seu creixement. **2) El sistema de fluxos del diner:** que permet l'organització de la producció en un sistema caracteritzat per la descentralització dels processos de presa de decisions econòmiques.

En aquest marc, els sistemes de preus generats per la interacció d'aquests dos elements esdevenen una xarxa de senyals que permeten la regulació indirecta del procés econòmic (generant, no obstant, els desajustos conjunturals i estructurals que ja han estat descrits de manera més àmplia al marc teòric i en diversos apartats del document). La planificació socialista parteix de la necessitat d'establir una gestió 'conscient' i directa d'aquests processos a partir de dues grans estructures institucionals: **els òrgans de planificació democràtica**, ja detallats en l'anterior apartat, i **les eines i processos tècnics** necessaris per a desenvolupar el càlcul econòmic. En els següents paràgrafs es detallen alguns aspectes d'aquesta segona dimensió que poden ser incorporats al model.

a) Tipologia d'objectius

En primer lloc, per a poder desenvolupar adequadament les consideracions sobre càlcul econòmic, és necessari remarcar els tres nivells d'objectius que es proposen en el model de planificació econòmica per la ciutat de Barcelona i que, si bé han estat introduïts en la descripció del Pla econòmic de ciutat, en aquest punt cal recollir-los amb un nivell de detall més elevat:

Objectius estructurals: aquest primer nivell fa referència als objectius relacionats amb la creació, consolidació o desplegament dels mitjans productius, tecnològics i financers que fan possible el cicle econòmic i l'assoliment dels objectius de producció/distribució. Aquesta dimensió dels objectius pot englobar aspectes com la creació de noves empreses públiques, la implicació de cooperatives o empreses de l'ESS a la planificació, el desenvolupament de viviers o espais de *coworking* pel desenvolupament de cooperatives o la formació de treballadors autònoms, l'impuls de noves vies de finançament i la proporció del valor final generat que es destina a la realització de noves inversions. Altres aspectes referents a aquest nivell d'objectius (que poden ser més o menys abordats depenent de la capacitat d'expansió i incidència del model de planificació) són aquells relacionats amb l'establiment de la jornada laboral, l'ampliació de la planificació a nous sectors considerats estratègics, o fins i tot l'adopció de nous sistemes de retribució laboral (moneda social, bons valor-treball, etc.).

Objectius organitzatius: els objectius organitzatius són aquells vinculats al desenvolupament i millora del sistema de presa de decisions. En aquest nivell s'incorporen elements com el desenvolupament de mecanismes per a la millora de l'eficiència democràtica, la simplificació dels processos, la incorporació de noves eines tecnològiques per a possibilitar i ampliar la participació, etc.

Objectius de producció/distribució: el tercer nivell d'objectius recull aquells vinculats al desenvolupament d'una interacció eficient entre la producció i la

demanda. En aquesta dimensió s'estableix la quantitat i el tipus de béns i serveis que és necessari produir i distribuir en cada cicle econòmic, d'acord amb la informació de la demanda. Cada un dels sectors econòmics ha de comptar amb objectius de producció/distribució, que han de ser detallats a través del càlcul econòmic, tenint en compte els recursos necessaris per a la seva producció i la distribució eficient dels productes finals d'acord amb la demanda.

b) Planificació i càlcul de la producció

Els dos primers nivells d'objectius proposats es determinen a través del procés de planificació democràtica ja descrit, sent en el tercer nivell on és necessari aturar-se en aquest apartat, ja que incorpora possiblement els reptes de planificació més importants. L'enorme quantitat i diversitat de béns i serveis existents en una economia complexa suposen també el desenvolupament d'un sistema de càlcul complex que, no obstant, actualment és possible gràcies al desenvolupament de la computació de les últimes dècades (Cockshott, Nieto, 2017).

Per a realitzar aquest càlcul econòmic en el marc del projecte que es planteja, es descriuran dues metodologies: la **matriu input-output** per al monitoratge del conjunt de recursos existents en una economia i la interrelació sectorial entre aquests, per una banda, i els càlculs de **programació lineal (mètode símplex)**, que permet determinar, a partir d'una funció i d'unes restriccions establertes, determinar l'assignació més eficient dels recursos disponibles.

La **matriu input-output** permet relacionar els diversos sectors econòmics a través del traspàs intersectorial de productes, siguin d'entrada o demandats (inputs) o de sortida (outputs). Aquesta és una eina ja existent actualment, utilitzada a nivell macroeconòmic per a realitzar un monitoratge de les entrades i sortides de productes de cada branca productiva, si bé en l'economia de mercat l'equilibri entre els *inputs* i els *outputs* és assumida de manera descentralitzada pels mecanismes indirectes ja descrits.

En el cas de la planificació econòmica, la disposició d'una taula *input-output* esdevé essencial per a organitzar la producció de cada sector d'acord amb la cerca de l'equilibri general, de tal manera **que la producció de cada recurs s'ajusti a l'ús total d'aquest que es preveu**, Nieto proposa dos mecanismes per a possibilitar aquest càlcul: **1) incorporació de coeficients tècnics** que permetin determinar els recursos que un sector productiu requereix per a elaborar una unitat de producte (p. ex.: recursos necessaris per a la construcció d'un habitatge, la instal·lació d'una placa solar, la prestació d'una hora de servei d'assistència a persones grans, etc.). Aquests coeficients són variables depenent del desenvolupament tècnic i tecnològic, que pot modificar la demanda de recursos, per la substitució d'aquests o per una millora de l'eficiència que impliqui una reducció del consum. **2) la informació sobre la quantitat i varietat de**

recursos existents en l'economia que poden determinar les seves capacitats i límits: mitjans de producció, nivell de qualificació laboral, disposició de recursos naturals, etc.

A la Taula 8 s'ha volgut recollir una mostra de visualització d'una matriu *input-output*, tenint en compte els sectors econòmics prioritzats pel desplegament de la prova pilot. S'observa que es tracta d'una taula de doble entrada en la qual, com s'ha indicat, a les **files es recull el nombre d'unitats de recursos produïts** en cada un dels sectors, mentre que a les **columnes trobem els recursos consumits per cada sector**⁴ per a mantenir la seva pròpia producció. Cal assenyalar en aquest punt dos aspectes importants: **no tots els sectors han d'estar vinculats entre si en la matriu**. Alguns, com el de l'habitatge per exemple, poden destinar la major part de la seva producció al consum o ús final, no generant recursos intermedis que esdevinguin *inputs* per a la producció d'altres béns o serveis. En altres casos un sector pot no generar recursos que siguin utilitzats per un altre sector específic.

El segon element a destacar, és que el marc d'una prova pilot com la plantejada, en la qual no s'integra el conjunt de l'economia ni tan sols tots els agents econòmics vinculats als sectors prioritzats, la configuració i les previsions recollides en la matriu seran sempre incompletes i **només de manera parcial es podran mitjançant mecanismes de planificació**, fet que s'ha volgut exemplificar incorporant sectors econòmics externs, com el de la metal·lúrgia, que ens indica la necessària interacció entre el model planificat i els sectors i agents actius en el sistema mercantil.

Taula 8. Matriu *input-output* sectorial (unitats de producció)

Input					Tec.		
Output	Habitatge	Mobilitat	Cures	Energia	Digitals	Metal·lúrgia	Etc.
Habitatge	-	-	54	-	-	-	...
Mobilitat	100	500	250	260	80	25	...
Cures	65	76	100	100	500	10	...
Energia	500	700	500	800	700	80	...
Tec. digitals	200	350	400	800	600	75	...
Metal·lúrgia	800	225	-	200	125	25	...
Etc.
Unitats consum	900	780	600	800	500	300	...

Font: Elaboració pròpia.

⁴ En tractar-se d'una exemplificació la quantificació s'ha realitzat en 'unitats de producció' genèriques, que en un cas real podrien ser cotxes, habitatges, hores de prestació de servei, kw-hora, etc. També es podrien quantificar d'acord amb el valor monetari.

A l'anterior taula s'observa, a més, una última fila que estableix aquelles unitats de producció que compten amb un caràcter final, és a dir, que estan destinades al consum. La maximització de la producció final (aquella destinada al consum) a través de **càlculs de programació lineal** permet garantir l'eficiència de la producció, mantenint en la cadena productiva únicament aquells recursos necessaris per a la continuïtat del cicle econòmic. El sistema de programació lineal permet realitzar càlculs d'optimització d'una funció a partir d'un seguit de restriccions predeterminades, que han de ser incorporades com a equacions. Aquestes restriccions poden determinar el màxim de recursos que es poden destinar per a la producció d'un determinat bé o servei, el nivell de demanda d'aquest o la previsió de creixement d'aquesta demanda.

Amb l'establiment de les restriccions adequades, el problema de programació lineal es pot plantejar i resoldre de manera simple amb qualsevol ordinador personal (o manualment amb els coneixements matemàtics adequats). Si bé un càlcul basat en l'economia real, on haguessin d'intervenir desenes, centenars o fins i tot milers de variables, requeriria l'ús de computadores adequades per aquesta funció (Nieto, 2021).

A la Imatge 1 es pot observar el plantejament d'un càlcul de programació lineal, en el qual es parteix d'una **previsió de creixement de la demanda d'habitatge (1)** (concretament, es preveu la duplicació de la demanda dels habitatges per a dues persones) i d'una **demanda per unitats mínima prevista (2)**, que per tant s'ha de satisfer tenint en compte els recursos que requereix la construcció de cada habitatge i que **els recursos totals disponibles són limitats (3 i 4)**. Amb aquestes criteris previs s'estableix la **taula on es relaciona la funció objectiu amb les restriccions esmentades (5)**, generant un problema matemàtic que la majoria dels programes de càlcul pot resoldre de manera automàtica.

Imatge 1. Plantejament d'un càlcul de programació lineal per a l'optimització de la producció d'habitatge

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	1. Variació de la demanda prevista							
2								
3	Habitatge 2 persones	x2						
4	Habitatges 3 persones	x1						
5	Habitatges 4 persones	x1						
6								
7	2. Demanda mínima prevista (unitats)							
8								
9	Habitatge 2 persones	300						
10	Habitatges 3 persones	450						
11	Habitatges 4 persones	600						
12								
13	3. Material necessari per a la producció d'habitatge							
14								
15		Material 1	Material 2	Material 3				
16	Habitatge 2 persones	20	25	30				
17	Habitatges 3 persones	25	30	40				
18	Habitatges 4 persones	40	50	60				
19								
20	4. Material TOTAL disponible							
21								
22	Material 1	200.000						
23	Material 2	500.000						
24	Material 3	800.000						
25								
26	5. Funció objectiu i restriccions							
27								
28		Hab. 2 persone	Hab. 3 persones	Hab. 4 persones		Resultats	Fórmula	
29	Funció objectiu (variació demanda)	2	1	1		0	17525	
30	Demanda mínima prevista Hab. 2 persona	2	0	0	>=	300	16475	
31	Demanda mínima prevista Hab. 3 persona	0	1	0	>=	450	450	
32	Demanda mínima prevista Hab. 4 persona	0	0	1	>=	600	600	
33	Restricció Material 1	20	25	40	<=	200.000	200000	
34	Restricció Material 2	25	30	50	<=	500.000	249437,5	
35	Restricció Material 3	30	40	60	<=	800.000	301125	
36								

Font: Elaboració pròpia.

En l'exemple plantejat s'ha volgut enfocar la programació lineal al càlcul de la producció necessària per a donar resposta a la demanda prevista, però a través de la configuració de la funció i de les restriccions es pot cercar la maximització o minimització d'altres aspectes del procés productiu, com el cost o el temps de la producció.

Tant el model matricial presentat com les eines vinculades a la programació lineal són només la base del càlcul econòmic, si bé per a garantir-ne l'eficiència és necessari disposar d'informació detallada de tot el procés econòmic (xifres de producció i transport, distribució, consum, canvis de tendència de la demanda, etc.). En aquest sentit, el desplegament d'un sistema de **Big data** regulat adequadament i sota control democràtic, el desplegament d'eines vinculades a l'**internet de les coses** que permeti el seguiment dels productes elaborats, des de la cadena de producció fins a la venda al detall, poden ser aspectes a explorar per a generar la informació adequada per a la planificació. De la mateixa manera que és imprescindible aquest recull continuat de dades, ho és també el seu anàlisi per a l'adequació de la producció, en aquest sentit, la creació d'una **oficina tècnica**, encarregada del desenvolupament de coneixement i el seu traspàs als agents econòmics i als òrgans democràtics de presa de decisions, és una proposta necessària per a garantir el desenvolupament d'una òptima planificació.

c) Consum i qualitat

Per finalitzar l'exposició, és necessari mencionar la necessitat de no simplificar la producció únicament a una dimensió quantitativa, la **qualitat, les especificitats concretes dels béns i serveis, així com la màxima adequació** d'aquests a les necessitats individuals han de ser elements importants que cal tenir en compte en la planificació. En aquest sentit, si bé no s'aprofundirà en aquesta qüestió, sí que es volen plantejar algunes possibles orientacions per a incorporar criteris de qualitat a la planificació:

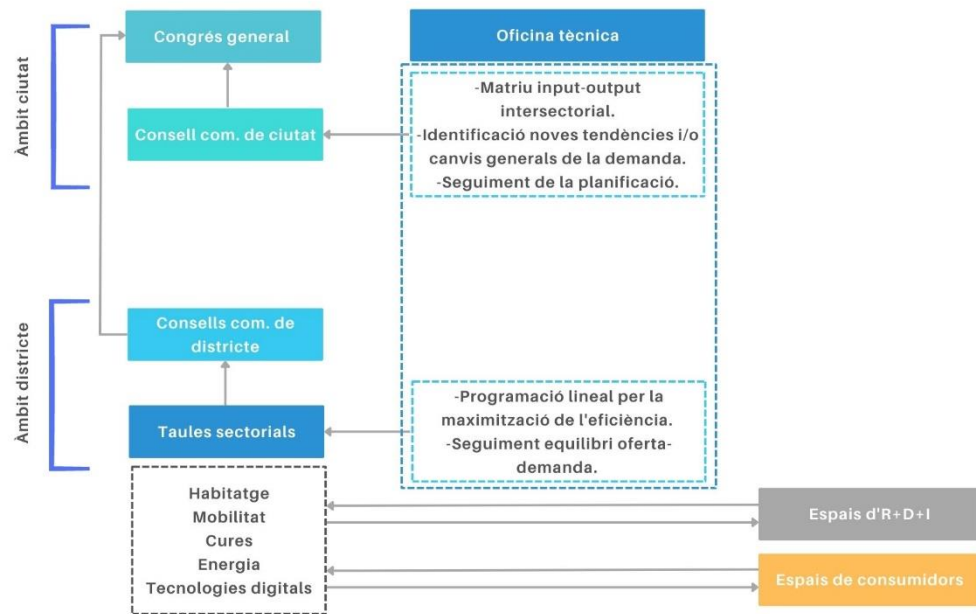
Autonomia del agents econòmics: els agents econòmics, si bé estan vinculats a uns objectius de producció, han de comptar amb la capacitat de dotar els seus productes de les característiques que considerin oportunes, d'acord amb la demanda i les consideracions rebudes per part dels consumidors.

Establiment de principis socioeconòmics: foment del consum de proximitat i la dinamització de l'economia local, rebuig a l'explotació laboral, foment de la producció i el consum sostenible, incorporació de la perspectiva feminista, intercultural, tenir en compte la diversitat de capacitats, etc. en definitiva, mesures per a adequar la producció a les necessitats diferents identificades, tenint també en compte les d'aquelles persones i col·lectius sovint invisibilitzats.

Consumidors actius: habilitació de mecanismes per a identificar el nivell de satisfacció de les persones consumidores: qüestionari o espai de ressenyes virtuals, creació de mecanismes d'interacció entre productor i consumidor, per tal de conèixer les necessitats en el disseny o plantejament de nous productes i serveis.

Línies d'inversió pel desenvolupament de l'R+D+I: el pressupost per la recerca el desenvolupament i la innovació ha de recollir-se en la planificació en forma d'objectius i de partides pressupostàries específiques. No obstant això, a banda de l'R+D+I associada a objectius, la creació d'espais adequats per a la investigació autònoma (de persones, empreses o grups de recerca) pot generar un dinamisme necessari en aquest àmbit d'innovació i creació.

Infografia 2. Proposta de vinculació entre les estructures institucionals i els organismes tècnics del model

Font: Elaboració pròpia.

8.2. Transformar l'economia per transformar la ciutat

La perspectiva de Lefebvre (2013) permet entendre l'espai en el marc de la dialèctica *cosa-no cosa*, entre la dimensió física i les **dimensions ideològica i relacional**. Entendre l'espai com una superposició de capes ens ajuda a comprendre la seva construcció, la seva producció. Sobre una primera capa física-natural, s'alcen infraestructures, habitatges, vies i places, parcs, indústries, etc. una construcció que no és arbitrària, sinó que compta amb un caràcter social: és fruit de les interaccions humanes, i per tant de les relacions de domini i poder. És en aquest punt en el qual podem afirmar que l'espai no és un continent aliè on simplement 'passen coses', sinó que esdevé substantiu en si mateix: **es configura i transforma d'acord amb la realitat socioeconòmica**.

En aquest sentit, i seguint aquests paràmetres, s'ha realitzat una breu aproximació a la transformació urbana de la ciutat de Barcelona a l'apartat 5. De la mateixa manera, cal tenir en compte que la transformació de la realitat econòmica implica necessàriament una transformació de la realitat urbana en conjunt. El projecte, per tant, si bé vol centrar el seu desenvolupament en l'esfera econòmica, és necessari que estableixi aquesta necessària **reconfiguració de l'espai on les relacions socioeconòmiques es produeixen**. En aquest aspecte es poden plantejar un llistat no exhaustiu de qüestions

que es poden veure subjecte a transformacions substancials, d'acord amb els àmbits sectorials definits:

Taula 9. Dimensions de reconfiguració urbana

Dimensió sectorial	Dimensions de reconfiguració urbana	Agents implicats
Habitatge	<ul style="list-style-type: none"> -Parc d'habitatge públic. -Redefinició dels usos de l'habitatge: habitatges d'ús turístics, habitatges buits, etc. -Nous models de tinença i règim de propietat de l'habitatge. 	<ul style="list-style-type: none"> -Departament d'habitatge de l'Ajuntament de Barcelona. -Habitatge Metròpolis Barcelona. -Observatori Metropolità de l'Habitatge. -Cooperatives, empreses públiques i entitats del sector.
Mobilitat	<ul style="list-style-type: none"> -Xarxa de transport públic i comunitari. -Xarxa de vies per a la mobilitat sostenible. -Zones de baixes emissions. 	<ul style="list-style-type: none"> -Àrea metropolitana de Barcelona (AMB). -Àrea d'ecologia urbana de Barcelona. -Departament de territori de la Generalitat de Catalunya. -Cooperatives, empreses públiques i entitats del sector.
Cures	<ul style="list-style-type: none"> -Espais i serveis comunitaris de cures. -Reformulació d'espais públics per a possibilitar/facilitar el desenvolupament de tasques de cures. -Refugis climàtics i altres actuacions específiques. 	<ul style="list-style-type: none"> -Àrea de drets socials, justícia global, feminismes i LGTBI de l'Ajuntament de Barcelona. -Cooperatives, empreses públiques i entitats del sector.
Energia	<ul style="list-style-type: none"> -Espais de producció pública i comunitària d'energia. -Infraestructures de producció i distribució de l'energia. -Transformació dels equipaments públics en clau de producció i autoconsum energètic. 	<ul style="list-style-type: none"> -Àrea d'urbanisme, transició ecològica, serveis urbans i habitatge de l'Ajuntament de Barcelona. -Cooperatives, empreses públiques i entitats del sector.
Tecnologies digitals	<ul style="list-style-type: none"> -Infraestructures per a garantir l'accés universal a les tecnologies digitals. -Espais d'innovació i millora de les tecnologies digitals en clau comunitària. 	<ul style="list-style-type: none"> -Barcelona Metròpolis. -Canòdrom - Ateneu d'Innovació Digital i Democràtica. -Innovació democràtica. -Cooperatives, empreses públiques i entitats del sector.

Font: Elaboració pròpia.

9. Conclusions i recomanacions

El present document ha partit de la problematització del manteniment d'un model econòmic basat en la propietat privada i el lliure mercat per a donar resposta eficient a les necessitats de la població. Aquesta afirmació ha estat justificada en el transcurs de diversos apartats, com poden ser el **Plantejament del problema** (apartat 2) o el **Marc teòric** (apartat 4). S'han volgut destacar, en aquest àmbit, aquells aspectes estructurals de l'economia basada en el binomi propietat privada-lliure mercat que posen en qüestió la seva sostenibilitat (social, econòmica, ecològica). Aspectes inherents a l'economia capitalista, destacats i estudiats per la tradició teòrica marxista, com poden ser **l'anarquia de la producció, la necessitat de creixement continuat, la creació i acumulació de riquesa a través de l'explotació del treball**, etc. dibuixen un model econòmic construït a partir de la presa atomitzada de decisions de cada agent econòmic. Aquesta impossibilitat de coordinació econòmica, juntament amb la necessitat de mantenir i ampliar l'espai de mercat que ocupa cada agent per tal d'evitar ser absorbit per la competència, posen en qüestió la viabilitat d'agendes d'abordatge integral de les necessitats de les persones i de l'entorn, un fet que hem observat de manera específica en el cas de la ciutat de Barcelona, però que mostra la seva autèntica magnitud si ens referim a xifres de desigualtat, pobresa, emissions contaminants i vessament de residus, etc. a escala global.

Es planteja doncs una doble dificultat. Per una banda, la d'establir **una planificació eficient de l'economia** i, per l'altre, fer-ho a través d'un **sistema democràtic de presa de decisions**. Aquesta doble dificultat ha estat argumentada a nivell teòric, però també a través de les limitacions de la via socialdemòcrata per avançar, a través d'un programa de reformes, cap a una major democratització i capacitat de planificació econòmica.

En aquest sentit, és justificat l'interès per l'establiment de les bases d'un model centrat en la **planificació general de l'economia i en la democràcia**. Més enllà d'aquests paràmetres bàsics, no només s'ha volgut plantejar una proposta de futur únicament aplicable amb posterioritat a modificacions normatives, polítiques i institucionals, sinó també una **prova pilot encarada a l'experimentació**, amb capacitat per a reorganitzar les forces productives existents d'acord amb els objectius definits a través d'una planificació. Aquest enfocament és rellevant, donat que permetria explorar les potencialitats tècniques i organitzatives d'una economia democràticament planificada, a la vegada que possibilitaria la correcció prematura d'errors i la millora de l'eficiència amb anterioritat a l'expansió i escalada del model. Per altra banda, el plantejament d'una alternativa econòmica amb vocació d'integralitat i realment existent, podria esdevenir sens dubte **un motor d'impuls de l'alternativa socialista en els àmbits socials i polític**.

La construcció de les bases d'aquest model s'ha volgut realitzar tenint en compte, per una banda, la literatura i el desenvolupament teòric vinculats a la planificació

democràtica de l'economia, que si bé en les darreres dècades no ha estat excessivament prolífica, presenta alguns autors que han realitzat aportacions d'interès en aquest àmbit, vinculant-lo amb el desenvolupament de les noves tecnologies. Com s'ha procurat mostrar, **l'aplicació de noves metodologies matemàtiques i de computació, així com la incorporació de les innovacions digitals com la *Big Data*, la internet de les coses o la intel·ligència artificial, poden esdevenir fonamentals per al desplegament d'una economia planificada eficient.**

Per altra banda, l'anàlisi d'algunes experiències del món local que poden aporten elements d'interès sobre planificació i/o democratització econòmica ha esdevingut també important per a determinar les potencialitats i limitacions d'aquestes experiències, així com identificar bones pràctiques que poden ser incorporades a les bases proposades. En aquest sentit, ha estat especialment rellevant l'anàlisi **d'Hernani Burujabe**, possiblement per ser la proposta estudiada que engloba amb una major profunditat les esferes de planificació i democràcia econòmica, malgrat comptar amb limitacions importants, també detectades i exposades.

És a partir d'aquest recull d'informació i anàlisi detallada, que s'ha desenvolupat la proposta de **bases per a l'impuls d'un model d'economia democràticament planificada per la ciutat de Barcelona**. Aquestes bases s'han establert tenint en compte la realitat territorial i institucional de la ciutat, així com una selecció limitada de sectors econòmics, d'acord amb necessitats o demandes detectades a la ciutat. A partir d'aquestes dimensions, s'ha realitzat una proposta de marc institucional per a la planificació democràtica de l'economia, estructurada metodològica a través de mecanismes propis fonamentalment de la **democràcia per sorteig i de la democràcia referendària**. Per altra banda, les bases incorporen també l'estructura tècnica, així com una aproximació a alguns processos d'anàlisi i càlcul econòmic, com poden ser la **programació lineal** o el sistema de **matriu *input-output***.

El desenvolupament d'aquest treball ha contribuït a la definició d'algunes recomanacions i indicacions que poden esdevenir d'utilitat per a la concreció d'alguns aspectes vinculats amb les bases proposades o amb la seva implementació:

- Les bases plantegen una estructura completa i funcional. No obstant això, la majoria de la nova institucionalitat econòmica proposada és actualment inexistent. És, per tant, necessari establir una **programació de la constitució i reconeixement normatiu dels nous òrgans** de planificació econòmica de la ciutat.
- És necessari desenvolupar un **pla pressupostari i d'inversions que compti amb, com a mínim, dues fases**. Una primera en la qual els recursos són fonamentalment públics, provinents del pressupost municipal i incorporats, en els casos que s'escaigui, al PIM. És important, no obstant això, fer avenços per l'assoliment d'una segona fase on el model compti amb autonomia financera, o que en qualsevol cas la intervenció econòmica de l'administració es limiti a

àmbits específics, com poden ser per exemple inversions estratègiques, el desenvolupament de recerca i innovació o l'oficina tècnica.

- És necessari l'establiment de **cicles de planificació tancats**, on s'identifiquin objectius quantificables associats als recursos necessaris per al seu assoliment i uns terminis definits. Aquesta manera permetrà el seguiment i avaluació de la planificació i el seu assoliment a través del recull d'evidències, permetent la detecció continuada d'aspectes que calgui millorar o modificar.
- Establir **previsions de creixement, ampliació i escalabilitat** del model, per tal d'evitar-ne l'estancament, però també un creixement no regulat que podria conduir a desajustos i menor capacitat de control, modificació i millora.
- Cal especificar quin és el vincle dels diversos agents econòmics, institucionals i socials. S'han plantejat un model **basat en l'adscripció voluntària dels diversos agents a la planificació democràtica**, en un marc econòmic, social, polític, on la propietat privada i el lliure mercat són hegemònics. Cal abordar, amb una perspectiva a mitjà i llarg termini, el model d'adscripció a la planificació, especialment en el marc d'hipotètiques modificacions en el marc hegemònic.

10. Consideracions finals

La recerca presentada ha estat capaç d'identificar els elements fonamentals pel desplegament d'una iniciativa innovadora i amb vocació de transformació profunda, com és la d'establir un model de planificació democràtica de l'economia. No obstant això, el desenvolupament del treball també ha estat subjecte a algunes **limitacions**, com podria ser l'**escassetat d'experiències i la limitada producció teòrica** recent, emmarcades en aquest àmbit. Aquesta manca de referencialitat **dificulta el desenvolupament d'una proposta detallada** -que segurament caldria construir de manera compartida amb els agents del territori en el qual aquesta es vol desplegar- fet pel qual s'ha optat per la definició d'unes bases que poden esdevenir un punt de partida per una definició detallada posterior.

Per altra banda, alguns dels aspectes plantejats, com poden ser les **metodologies tècniques per a la planificació econòmica** (apartat 8.1.2.) hauran de definir-se amb una major concreció i detall, tenint en compte els agents implicats en el desenvolupament del model i la seva activitat econòmica real. De la mateixa manera, si bé s'ha identificat els principals aspectes del **funcionament dels òrgans democràtics de presa de decisions**, la seva concreció i definició dels processos interns caldrà establir-la de manera més detallada posteriorment.

A nivell substantiu de les bases, possiblement és necessari destacar dos àmbits importants que, si bé han estat mencionats i plantejats, cal continuar desenvolupant-los per al desplegament de línies de treball concretes. Per una banda, l'**escalabilitat**, és a dir, la capacitat del model per ser implementat a altres nivells territorials, administratius i sectorials. La planificació de l'escalabilitat és un element important, tant per ampliar el nombre d'agents econòmics i sectors de la ciutat integrats al model, com d'ampliar aquest a altres escales territorials, ampliant la planificació a franges més àmplies de la cadena productiva i de distribució. Vinculat amb aquest aspecte, cal plantejar també el desenvolupament de l'escalabilitat en un marc socioeconòmic on la propietat privada i el mercat lliure són encara hegemònics. Caldrà definir els límits del model en aquest sentit, específicament davant el previsible rebuig d'agents econòmics privats a l'hora de vincular-se a una planificació econòmica externa.

Un segon element a destacar és el del **diner**. La problemàtica ha estat exposada en el transcurs de l'apartat 7.2., però és important assenyalar en aquestes pàgines finals la prioritat d'establir un sistema d'intercanvi de béns i serveis adequat a les necessitats de l'economia democràticament planificada, donat que el model de circulació i intercanvi monetari és també un agent actiu en els processos d'acumulació i desigualtat.

Un últim element a remarcar és la importància d'entendre la proposta **no com un element transformador en si mateix**, sinó com l'esfera econòmica d'un moviment

social i polític més ampli encarat a la superació de les limitacions normatives i institucionals existents actualment.

11. Referències bibliogràfiques

Ajuntament de Barcelona. (2020). *PAM+ 2020-2023. Programa d'actuació municipal extraordinari de resposta a la pandèmia*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/premsa/wp-content/uploads/2020/11/PAM_BCN_v261120-1-1.pdf

Ajuntament de Barcelona. (2022). *Ciutat Vella actualitza el Pla d'usos per descongestionar i diversificar el comerç*. Recuperat el 14 d'abril del 2023. https://www.barcelona.cat/infobarcelona/ca/tema/comerc-i-mercats/ciutat-vella-actualitza-el-pla-dusos-per-descongestionar-i-diversificar-el-comerc_1179633.html

Ajuntament de Barcelona. (2023). *Estadística i difusió de dades: anuaris estadístics de la ciutat de Barcelona*. <https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/castella/Anuaris/Anuaris/anuari05/cap13/C1302010.htm>

Allen, N. [Nicolas]. (2023). *La República Popular de Walmart: una entrevista con Leigh Phillips y Michal Rozworski*. Jacobin. <https://jacobinlat.com/2023/04/02/la-republica-popular-de-walmart/>

Angelovski, I. [Isabelle]. (2018). *Espais verds; per a qui, a quin preu i com*. Barcelona Matrópolis, capital en transformació: <https://www.barcelona.cat/bcnmetropolis/2007-2017/es/dossier/espais-verds-per-a-qui-a-quin-preu-i-com/>

Banc Mundial. (2022). *Se frenan los avances mundiales en la reducción de la pobreza extrema*. Recuperat el 19 d'abril del 2023. <https://www.bancomundial.org/es/news/press-release/2022/10/05/global-progress-in-reducing-extreme-poverty-grinds-to-a-halt>

Banco de España. (2023). *Sobre el banco: funciones*. Madrid: Banco de España. <https://www.bde.es/wbe/es/sobre-banco/mision/funciones/>

Barbé, E. [Esther]. (2007). *Relaciones Internacionales*. Madrid: Tecnos, tercera edició.

Barcelona Economia. (2021). *PIB anual a Barcelona*. Recuperat el 26 d'abril del 2023. <https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/ca/producte-interior-brut/producte-interior-brut/pib-anual-de-barcelona>

Barcelona economia. (2022). *Evolució del mercat de lloguer*. Ajuntament de Barcelona. <https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/ca/mercat-immobiliari/mercat-de-lloguer/evolucio-del-mercat-de-lloguer>

Barcelona Economia. (2023). *Accessibilitat a l'habitatge de lloguer a Barcelona*. Recuperat el dia 19 d'abril del 2023. <https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/ca/mercat-immobiliari/cost-dacces-lhabitatge/accessibilitat-lhabitatge-de-lloguer-barcelona>

Baringo, D. [David]. (2013). La tesis de la producción del espacio en Henri Lefebvre y sus críticos: un enfoque a tomar en consideración. *Revista del Área de Estudios Urbanos Del Instituto de Investigaciones Gino Germani de la Facultad de Ciencias Sociales (UBA)*. 16 N° 3 (119-135). <https://publicaciones.sociales.uba.ar/index.php/quid16/article/view/1133>

Bavasso, C. C. [Ceferino Cristian]. (2008). Papeles de Trabajo. Revista electrónica del Instituto de Altos Estudios Sociales de la Universidad de General San Martín. *El pensamiento de Georg Lukács*. N° 4 (3-23).

Benkler, Y. [Yochai]. (2015). Producción entre iguales y compartición». En: F. Cabello; A. Alonso. *La riqueza de las redes: Cómo la producción social transforma los mercados y la libertad*. Barcelona: Icaria.

Betevé. (2017). *Les dades de les desigualtats*. Betevé. Recuperat el 26 d'abril del 2023. <https://beteve.cat/desigualtats/desigualtats-barris-barcelona-2018/#1543322292626-1b18eac1-4d5b>

BIT Habitat. (2020). *La brecha digital en la ciudad de Barcelona en el 2020*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. <https://bithabitat.barcelona/bretxadigitalbarcelona/es/>

Bobbio, N. [Norberto]. (1986). *El futuro de la democracia*. México D.F.: Fondo de Cultura Económica. <https://socialesenpdf.files.wordpress.com/2013/09/bobbio-norberto-el-futuro-de-la-democracia-1986.pdf>

Carta de derechos fundamentales de la Unión Europea. *Diario Oficial de las Comunidades Europeas, de 18 de diciembre del 2000*. https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_es.pdf

Centre d'Estudis d'Opinió. (2022). *Òmnibus de la Generalitat de Catalunya, 2022-1*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. <https://ceo.gencat.cat/es/estudis/registre-estudis-dopinio/estudis-dopinio-ceo/omnibus/detall/index.html?id=8448>

Cibcom. (2022). *Matemáticas para planificar una economía: introducción al cálculo ciber-socialista*. Cibcom. https://cibcom.org/wp-content/uploads/2022/06/Matematicas_para_planificar_una_economia.pdf

Cibcom. (2023). *Conquerir la democràcia, abolir la representació política*. Barcelona: Catarsi Magazin. <https://catarsimagazin.cat/conquerir-la-democracia-abolir-la-representacio-politica/>

Cibcom. (2023). *Trabajar menos y vivir mejor: econofísica y bonos laborales*. Cibcom. <https://cibcom.org/trabajar-menos-y-vivir-mejor-econofisica-y-bonos-laborales/>

CLES. Preston City Council. (2019). *How we built community wealth in Preston*. Preston: Preston Council. https://www.preston.gov.uk/media/1792/How-we-built-community-wealth-in-Preston/pdf/CLES_Preston_Document_WEB_AW.pdf?m=636994067328930000

Cockshott, W. P. [William Paul], Cottrell, A. F. [Allin]. (1993). *Towards a New Socialism*. London: Coronet books.

Cockshott, W. P. [William Paul], Cottrell, A. F. [Allin]. (2017). Argumentos para un nuevo socialismo. P. Cockshott i M. Nieto. *Ciber-comunismo: planificación econòmica, computadores y democracia*. Madrir: Editorial Trotta.

Comunalitats urbanes. (2022). *Comunalitats urbanes de Catalunya*. Barcelona: Departament d'empres i treball de la Generalitat de Catalunya. <https://comunalitats.cat/>

Constitución Española. *Boletín Oficial del Estado, 29 de diciembre de 1978, núm. 311, pp. 29313 a 29424.*

Criach, N. [Nil]. (2020). *De Neurath a Cockshott: un segle de planificació vs. mercat*. Barcelona: Catarsi magazín. <https://catarsimagazin.cat/de-neurath-a-cockshott-un-segle-de-planificacio-vs-mercat/>

Cruz, S. [Sandra]. (2021). (coord.). *El model econòmic del monocultiu turístic: 4 perspectives del problema després de la Covid*. Nous Horitzons Fundació.

Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona. (2022). *Barcelona en xifres: 2021/2022*. Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/economiatreball/sites/default/files/documents/DATA%20SHEET%202022_CAT.PDF

Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona. (2022). *Dades bàsiques del món laboral*. Recuperat el dia 20 d'abril del 2023. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Treball_i_t_eixit_productiu/Documents_relacionats/treb/index.htm

Departament d'Estadística i Difusió de Dades de l'Ajuntament de Barcelona. (2023). *Evolució de la taxa d'atur a Barcelona per edat*. Recuperat el dia 20 d'abril del 2023. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Treball_i_t_eixit_productiu/Treball/EPA/epa/patu/evtated.htm

Dragulescu, A. [Adrian]. Yakovenko, V. [Victor]. (2000). Statistical mechanics of money. *Eur. Phys. J. B* 17, 723–729.

Duran, P. [Pere]. (2002). Turisme: els impactes dels Jocs i de la seva imatge sobre el turisme. A M. de Moragues i M. Botella (Ed.), *Barcelona, l'herència dels Jocs* (pp. 275-295). Barcelona: Editorial Planeta.

Egia, A. [Andoni]. (2023). *De la planificació econòmica a la sobirania territorial: Hernani Burujabe*. Barcelona: Catarsi magazín. <https://catarsimagazin.cat/de-la-planificacio-economica-a-la-sobirania-territorial-hernani-burujabe/>

Engels, F. [Friedrich], Marx, K. [Karl]. (2016). *Obras escogidas, volúmen 2*. Madrid: Akal.

Engels, F. [Friedrich], Marx, K. [Karl]. (2020). *El manifest comunista*. Manresa: Tigre de paper.

Farré, L. [Lidia]. González, L. [Libertad]. (2020). *¿Quién se encarga de las tareas domésticas durante el confinamiento? Covid-19, mercado de trabajo y uso del tiempo en el hogar*. Universitat de Barcelona i Universitat Pompeu Fabra. <https://nadaesgratis.es/admin/quien-se-encarga-de-las-tareas-domesticas>

García, T. [Teresa]. (14 de febrer del 2021). *Una mirada crítica al 'Pla Superilla' de Barcelona*. El País: https://elpais.com/elpais/2021/02/08/seres-urbanos/1612784804_193906.html

Gramsci, A. [Antonio]. (1999). *Cuadernos de la cárcel*. Ciudad de México: Benemérita Universidad Autónoma de Puebla. <https://proletarios.org/books/Gramsci-Antonio-Cuadernos-de-la-Carcel-1.pdf>

Gómez, J. M. [José Manuel]. (2015). Libertad de empresa, concurrencia mercantil y normas sociales del mercado interior europeo. *Temas laborales: Revista andaluza de trabajo y bienestar social*. Núm. 130. 47-82. <file:///C:/Users/josep/Downloads/Dialnet-LibertadDeEmpresaConcurrenciaMercantilYNormasSocia-5238650.pdf>

Gutiérrez, H. [Hugo]. (1 de gener del 2023). *Más de 24 millones de españoles han perdido poder adquisitivo en 2022*. El País. Recuperat el 14 d'abril del 2023. <https://elpais.com/economia/2022-12-31/mas-de-24-millones-de-espanoles-han-perdido-poder-adquisitivo-en-2022.html>

Gutiérrez-Rubí, A. [Antoni]. (2019). *La democracia por sorteo*. El Periódico. <https://www.elperiodico.com/es/opinion/20190516/articulo-antoni-gutierrez-rubi-democracia-sorteo-7458505>

Harvey, D. [David]. (2014). *Diecisiete contradicciones y el fin del capitalismo*. Madrid: Traficantes de Sueños.

Harvey, D. [David]. (2019). *La lógica geográfica del capitalismo*. Barcelona: Icària.

Hayek, F. [Friedrich]. (2011). *Camino de servidumbre*. Madrid: Alianza Editorial.

Hernani Burujabe. (2023). *Hernani Burujabe*. Hernani: Ajuntament d'Hernani. <https://burujabe.hernani.eus/es/inicio>

Jubany, L. [Laia]. (2022). *Reproducción, materialidad y género. Pensar el feminismo desde el marxismo*. Izquierda Diario. <https://www.izquierdadiario.es/Reproduccion-materialidad-y-genero-Pensar-el-feminismo-desde-el-marxismo>

Kravetsky, L. [Lex]. (2023). *Una justificación probabilística de la democracia directa I*. <https://cibcom.org/una-justificacion-probabilistica-de-la-democracia-directa-parte-i/>

Lefebvre, H. [Henri]. (1974). *La producción del espacio*. Capitán Swing.

Lefebvre, H. [Henri]. (2017). *El derecho a la ciudad*. Madrid: Capitán Swing.

Lenin, V. [Vladimir]. (1918). *L'estat i la revolució: la doctrina marxista de l'estat i les tasques del proletariat en la revolució*. Edicions internacionals Sedov. <https://www.marxists.org/catala/lenin/1918/estatrev/estrev.pdf>

Marx, K. [Karl]. (1849). *Treball assalariat i capital*. https://www.marxists.org/catala/marx/1849/treball/me06_397.htm

Marx, K. [Karl]. (1871). *La guerra civil en Francia*. <https://www.marxists.org/espanol/m-e/1870s/qcfran/index.htm>

Marx, K. [Karl]. (1998). *Elementos fundamentales para la crítica de la economía política [Grundrisse]*. Ciudad de México: Siglo XXI editores.

Marx, K. [Karl]. (2017). *El capital: crítica a la economía política*. Ciudad de México: Siglo XXI editores.

Monterde, A. [Arneu]. *Ética hacker y procomún*. Barcelona: UOC.

Musto, M. [Marcello]. (2022). *The Marx revival: conceptes clau i noves interpretacions*. Manresa: Tigre de Paper.

Nieto, M. [Maxi]. (2021). *Marx y el comunismo en la era digital (y ante la crisis eco-social planetària)*. Madrid: Maia Ediciones.

Oficina municipal de dades de l'Ajuntament de Barcelona. (2020). *Taxes de pobresa i exclusió social i estat de salut de la població*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/estadistica/catala/Estadistiques_per_temes/Poblacio_i_demografia/Poblacio/Enquesta_sociodemografica/esd17/persones/taxes/arope.htm

Oficina municipal de dades. (2022). *Baròmetre de Barcelona – segona onada 2022. Resum de resultats*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/bitstream/11703/128115/1/Bar%c3%b2metre%20Barcelona%20a%20Onada%202022_%20Resum%20resultats.pdf

Oficina municipal de dades de l'Ajuntament de Barcelona. (2022). *Els salaris a Barcelona 2021*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/sites/default/files/Salaris_2021.pdf

Organització de les Nacions Unides. (2023). *Objectius de desenvolupament sostenible*. Recuperat el 30 d'abril del 2023. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/objetivos-de-desarrollo-sostenible/>

Phillips, L. [Leigh], Rozworski, M. [Michał]. (2020). *Per què necessitem una economia planificada?* Barcelona: Catarsi Magazin. <https://catarsimagazin.cat/per-que-necessitem-una-economia-planificada/>

Ribera, R. [Ramon]. (2020). *Mundializando la gobernanza urbana*. Barcelona: UOC.

Ribotta, S. [Silvina]. (2021). Condiciones materiales para el ejercicio de la autonomía: el jaque de la desigualdad a la libertad. *Revista Derecho del Estado*. 48. Pp. 149-182.

Rius, N. [Núria]. (18 d'octubre del 2021). *Les dues dècades d'eufòria privatitzadora a l'estat*. Diari Ara. https://www.ara.cat/economia/dues-decades-d-euforia-privatitzadora-l_1_4142318.html

Rodríguez, E. [Emmanuel], Gámez, D. [David]. (2016). *Más allá del cooperativismo, más allá de la economía social*. Diagonal Periódico. <https://www.diagonalperiodico.net/blogs/funda/mas-alla-del-cooperativismo-mas-alla-la-economia-social.html>

Roy, A. [Ananya]. (2013). La metrópoli del siglo XIX: nuevas geografías de la teoría. *Andamios* 10, 22. Pp 149-182.

Sánchez, R. [Raúl]. (25 d'octubre del 2019). *MAPA. ¿De qué viven tus vecinos? Los datos de renta por fuente de ingresos, calle a calle*. elDiario.es. https://www.eldiario.es/economia/mapa-dinero-vecinos-ingresos-calle_1_1294391.html

Sauvage, M. [Michael]. (2022). *Just one in 100 Tory MPs came from a working-class job, new study shows*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2022/jul/24/just-one-in-100-tory-mps-came-from-a-working-class-job-new-study-shows>

Sunyer, R. [Roger]. *Las nuevas economías urbanas*. Barcelona: UOC

TERMCAT, Centre de terminologia. (2018). *Diccionari de relacions internacionals [en línia]*. Barcelona: TERMCAT. http://www.termcat.cat/ca/Diccionaris/En_Linia/246/

Von Mises, L. (2019). *El Socialismo*. Madrid: Unión Editorial.

Unión Europea. Tratado de la Unión Europea, signat a Maastricht el 7 de febrer del 1992. Diario Oficial de la Unión Europea L 191, 29 de julio de 1992.

Unión Europea. Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea, signat a Lisboa el 13 de desembre del 2007. Diario Oficial de la Unión Europea C 326, 26 de octubre de 2012.

Vallejo, C. [Cristina]. (2022). *La clase trabajadora no entra en el Congreso de los Diputados*. Fronterad, revista digital. <https://www.fronterad.com/clase-trabajadora-congreso-diputados/>

Van Reybrouck, D. [David]. (2016). *Contra las elecciones, cómo salvar la democracia*. Madrid: Taurus.

Vuillard, É. [Éric]. (2022). *¿La democracia es una sola mujer trabajadora en la Asamblea de Francia?*. El País. <https://elpais.com/internacional/2022-06-17/la-democracia-es-una-sola-mujer-trabajadora-en-la-asamblea-de-francia.html>

Wang, X. [Xung], Disney, S. M. [Stephen]. (2016). European Journal of Operational Research. *The bullwhip effect: Progress, trends and directions*. Vol. 250 (691-701). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0377221715006554>

World Inequality Lab. (2022). *World Inequality Report 2022*. World Inequality Lab. https://wir2022.wid.world/world-inequality-report-2022/uploads/2021/12/WorldInequalityReport2022_Full_Report.pdf

Žižek, S. [Slavoj]. (2020). *Pandèmia! La covid-19 traspasa el món*. Barcelona: Editorial Anagrama.

12. Annexos

Annex 1. Entrevista Andoni Egia, tècnic del pla de desenvolupament local d'Hernani

Quin és el teu paper en el projecte?

Sóc tècnic de desenvolupament local d'Hernani i he estat l'impulsor d'aquesta iniciativa. Fa deu anys que estic treballant a l'Ajuntament de la ciutat, la idea original era fer un pla de desenvolupament per tota la comarca basat en l'economia social i solidària (ESS). He viscut a Barcelona i he estat en contacte amb gent i iniciatives, sobretot del barri de Sants, com per exemple Coòpolis, amb aquestes experiències, i amb col·laboració amb algunes cooperatives, el plantejament era desenvolupar aquest pla de desenvolupament basat en l'ESS.

Estava treballant en això quan, l'any 2020, amb l'arribada de la pandèmia, tot es va capgirar, les necessitats es van disparar: hi havia gent que necessitava menjar i els productors no sabien on vendre. També es van fer evidents la necessitat de reorganitzar les tasques de cures, etc. En aquell context es va crear una iniciativa de *coworking* per diverses cooperatives, es va impulsar una cooperativa de cures formada per dones migrades, hi havia una cooperativa energètica. El repte en aquell moment era veure com es podia posar a funcionar tota aquella estructura per resoldre l'emergència de la pandèmia.

Així doncs, vaig elaborar un disseny amb els àmbits que es trobaven més afectats en aquell moment de pandèmia i una estructura de funcionament. Aquesta primera idea es va presentar a la regidora i a l'alcalde i es va autoritzar el seu desplegament. La meva tasca és la coordinació de tot el projecte.

Va néixer doncs com una mesura d'emergència en el context de pandèmia?

No va ser exactament així, el context sí que va propiciar que es pogués plantejar i començar a impulsar, però ja es va dissenyar amb la voluntat que fos una estratègia de transformació socioeconòmica del territori. L'abril del 2020 es va començar a treballar en aquesta línia, però no va ser fins l'octubre del 2021 que es va aprovar el projecte, amb la qual cosa en el moment d'impulsar-se ja s'havia superat en bona part la situació d'emergència de la Covid-19.

En el plantejament del procés hi ha tres nivells: institucional, econòmica i comunitària. Quins agents s'han incorporat al projecte actualment?

En l'àmbit polític, sobretot l'Ajuntament, però també hi ha contacte amb la Diputació i el govern basc, sobretot per obtenir finançament. En l'esfera econòmica, diferents agents vinculats als diversos sectors: la cooperativa de cures i intervenció social, on a través de la col·laboració amb la cooperativa Aurora s'ofereix menjar per a 600 treballadors. Amb el suport del cuiner de la cooperativa Aurora es crearà un obrador per a la formació de treballadors, vam impulsar una associació de productors i de consumidors, s'està col·laborant amb una cooperativa que treballa a nivell d'Euskal Herria en l'àmbit de l'accessibilitat tecnològica, etc. En cada un dels sectors d'actuació s'ha creat o es compta amb la col·laboració d'agents econòmics. Gairebé totes les iniciatives s'han impulsat des de l'Ajuntament, a banda de la col·laboració amb cooperatives ja existents.

Estem parlant doncs d'agents de nova creació bàsicament o de col·laboració amb cooperatives. L'empresa privada (petita i mitjana) s'ha incorporat d'alguna manera?

Amb la moneda local hi ha un centenar de botigues associades. Hi ha vuit productors que s'han agrupat en una associació, en la cooperativa d'intervenció social s'han elaborat convenis de col·laboració. Des de l'Ajuntament s'han impulsat dos convenis amb cooperatives per oferir acompanyament a persones grans en situació de soledat. Al setembre s'impulsarà des del *coworking* recursos d'emprenedoria i acompanyament a noves iniciatives.

En el sector de l'alimentació, es vol desenvolupar un càtering de producte local per les empreses del municipi, es posarà en marxa el juliol aquesta iniciativa. Caldrà associar-se al projecte d'Hernani Burujabe per poder-hi accedir. La idea és anar integrant aquestes pràctiques: consum de proximitat, instal·lació de plaques solars, ús de la moneda local, etc. Ara es vol impulsar una campanya per fer una crida a les empreses per incorporar-se al projecte, també vinculada al projecte de l'Agenda 2030. També es vol visibilitzar les empreses que formen part de la iniciativa, aviat es farà el primer Fòrum d'empreses per la transició socioecològica.

Aquest és potser un dels punts més complexos, ja que incorporar a empreses privades en un model d'economia planificada és d'entrada difícil...

Un model d'economia planificada no pot existir fins que no hi hagi un canvi social i polític revolucionari. El primer que s'ha de fer és impulsar la producció, i per fer-ho cal controlar els mitjans de producció, en un poble on ningú vol vendre les seves terres perquè pensa que podrà especular venent-les més endavant, això no es pot fer, per exemple.

Hernani Burujabe parteix de la voluntat de planificar, però en el context actual no es pot fer en el conjunt de l'economia. Està impulsant mesures i estructures per a decidir a què

es destina el pressupost de desenvolupament local de l'Ajuntament, bàsicament. La planificació basada en inputs i outputs encara no s'està aplicant en aquest projecte, i difícilment es podrà fer sense superar el marc polític-jurídic actual.

M'interessaria també conèixer quin és el procés de presa de decisions del projecte.

Cal dir que es tracta d'un projecte en procés de creació encara. Per exemple, li falta constituir el Consell de les sobiraniaes, en el qual es vincularien els tres pols: públic, econòmic i social i es marcarien les línies generals de la planificació del projecte.

Avui hi ha hagut la primera reunió amb el nou govern i la cooperativa que està donant suport tècnic al projecte, i s'ha presentat el model d'estructuració del projecte.

El model estaria configurat per les taules sectorials, on es reunirien els representants dels agents econòmics del sector (del conjunt de l'escala de valor), el tècnic del departament corresponent, el regidor del sector, jo com a coordinador i la cooperativa que ofereix el suport tècnic. En aquestes taules es fa la planificació estratègica del sector i es determina una mica el pressupost.

Per altra banda, existeix el Fòrum de les sobiraniaes, on es coordinarien la pota comunitària, formada per un col·lectiu social per la dinamització comunitària i els agents dels sectors econòmics. S'han fet tres sessions del Fòrum, on s'ha treballat per a desenvolupar el model de presa de decisions del conjunt del projecte. A partir d'aquestes sessions s'ha desenvolupat l'ordenança que s'haurà d'aprovar al Ple.

Abans de convocar el Consell de les sobiraniaes, s'han de definir com es prenen les decisions, cal una tasca tècnica i una diagnosi del context social del municipi, per poder prendre decisions ajustades a la realitat. També cal definir com s'incorporen tots els eixos transversals: feminisme, sostenibilitat, euskera, educació, cultura, etc. Hi hauria un espai de representativitat dels diversos sectors, un consell de planificació... La idea seria fer trobades participatives a tots els barris per poder fer una diagnosi, fer sessions sectorials plenàries (ja que a la mesa sectorial només hi participen dos representants), en aquests espais fer l'esborrany de cada pla sectorial...

La idea seria que el Consell de sobiraniaes impulsés el pla de desenvolupament per l'any següent, que hauria de ser aprovat pel Ple municipal. Però ara mateix allò que està funcionant són les taules sectorials, que realitzen a planificació específica en el seu àmbit econòmic. El pilot del model del Consell de sobiraniaes es vol posar en marxa de cara al 2024. El conjunt del model es vol aprovar durant la tardor del 2024. El canvi de govern (segueix governant Bildu, però hi ha hagut canvi d'alguns regidors) també s'ha de tenir en compte, ja que volem fer unes sessions de formació i explicació de la iniciativa als regidors entrants.

Es contempla d'alguna manera la participació del conjunt de la població?

Sí, totes les decisions importants seran sotmeses a votació pel conjunt de la població, segurament a través d'una plataforma virtual com el Decidim o similar.

Quines són les principals dificultats que us heu trobat fins ara?

La principal dificultat és la legislació espanyola, l'euro i la Unió Europea. Realment la legislació vigent restringeix molt el desplegament del projecte. La primera responsabilitat d'un Ajuntament és garantir el mercat lliure i la lliure competència, i aquest projecte va en la direcció contrària. Per altra banda, les competències municipals també són limitades per intervenir econòmicament. Cal tenir clar que amb la llei a la mà no es farà la revolució.

El segon lloc, es tracta d'una iniciativa impulsada per mi, i el fet que no hagi sortit del teixit associatiu, per exemple, fa que costi que aquest es faci seu el projecte. Per tant està sent una mica difícil consolidar aquesta pota comunitària. Se li veu més potencialitat política a Barcelona/Catalunya, que no pas aquí.

Tots els sectors que s'han impulsat estan funcionant, en dos anys s'han pogut muntar totes les estructures dels sectors, però sí que és veritat que des d'algunes perspectives el procés està evolucionant a poc a poc.

Per últim, el fet que estem immersos en un mercat capitalista, i ara mateix no tenim la força suficient per canviar l'estructura econòmica. S'ha de competir al mercat de moment.

Hi ha possibilitats d'escalabilitat o d'expansió a altres municipis?

Sí, el municipi del costat, Oiartzun, han creat una regidoria de sobirania. Ja tenen molts projectes cooperatius desenvolupats: cures, energia, consum de proximitat, etc. i a més tenen un sector comunitari molt important, ja que aquestes iniciatives són impulsades pel propi teixit associatiu, i no per l'Ajuntament. Oñati també s'ha inspirat en el model d'Hernani per a crear una empresa de telecomunicacions pròpia.

Hi ha moltes coses que ja existien, nosaltres no hem inventat res, simplement li hem donat estructura i ho hem organitzat. Hi ha alguns municipis que han mostrat interès, i pot ser que en aquest mandat altres municipis impulsin iniciatives semblants.

A nivell d'escalabilitat, caldria veure si la Diputació de Gipuzkoa s'implica o adopta el projecte, fet que li donaria un impuls més de cara a la seva escalabilitat.

Annex 2. Entrevista Nil Homedes, president de l'associació Decidim: free open-source democracy

La plataforma Decidim va néixer a Barcelona l'any 2016, en un primer moment impulsada des de l'Ajuntament i posteriorment es va constituir com associació. Actualment, l'utilitzen diverses ciutats del món, i no només ciutats. Per començar, ens podries fer una mica de resum de quins agents estan fent servir actualment la plataforma?

Actualment, parlem d'unes 400 organitzacions que estan fent servir la plataforma. Crec que tenim presència a més de 15 països, si no m'equivoco, i d'aquestes 400 diríem que la gran majoria són administracions públiques, governs de qualsevol nivell, sobretot locals, però tenim també regionals i nacionals i en alguns casos fins i tot supranacionals, com la Unió Europea. Recentment, el govern federal del Brasil ha iniciat un procés participatiu per l'elaboració del Pla de govern anual. Diverses ciutats catalanes fa temps que utilitzen la plataforma. El Senat francès també la utilitza, Nova York, Helsinki, Ciutat de Mèxic, Rosario a Argentina, Lucerna a Suïssa, etc.

Per altra banda, unes 130 organitzacions que utilitzen la plataforma són de caràcter social.

Quin tipus d'aplicacions li acostumen a donar les ciutats al Decidim?

Hi ha de tot, però jo diria que segurament el que més es fa servir és la funcionalitat dels pressupostos participatius. Aquesta és una de les eines més utilitzades. Per exemple, Helsinki només ho fa servir per això. Jo crec que a poc a poc algunes ciutats ho van incorporant els seus òrgans de participació més estables, és a dir, per exemple el que serien els Consells de barris a la ciutat de Barcelona, i després jo penso que hi hauria tot allò relacionat amb la planificació estratègica, com pot ser aquest procés del Pla de govern del Brasil.

I després, per últim, hi hauria el tema de les consultes i votacions, és a dir, votacions es fan en el propi decidim, però acostumen a ser fruit de la fase final d'un procés de pressupostos o d'alguna cosa així, més que no pas una eina que es faci servir de manera independent.

Aquesta funcionalitat com a eina de vot, jo penso que s'ha utilitzat sobretot en organitzacions, més que no pas en iniciatives impulsades per institucions públiques. Les votacions a nivell de ciutat, a mode de referèndum per exemple, diria que no s'han utilitzat mai encara, però sí que s'ha començat a desenvolupar la funcionalitat del vot electrònic.

En quin moment de desenvolupament està això?

Aquí el que ens trobem és que hi havia un mòdul de votació que funciona i funciona bé, el que passa és que no complíem alguns requisits de seguretat i de confidencialitat i de secret del vot, i calia acabar de resoldre alguns aspectes a nivell tècnic en aquest sentit. Aquest nou desenvolupament [el de la votació] va estar gairebé acabat, però es va endarrerir per problemes burocràtics. No s'ha pogut acabar al 100% i diem que està en un 90% acabat, però en principi s'acabarà aquest 10% que falta abans de final d'any.

Hem fet una col·laboració recentment amb una empresa catalana que es dedica a fer vot digital. És un *fandom* de tota la tecnologia que està a *blockchain* i altres, i hem fet una col·laboració que ens permet fer servir la tecnologia que ells han desenvolupat per a treballar en el vot digital, d'aquesta manera l'encryptació del vot passa per la cadena de blocs, per la *blockchain* d'aquesta empresa, fet que és un avantatge a nivell de seguretat i privacitat.

El mòdul del vot electrònic passa per una part que funciona en el Decidim, i una part que funciona fora, sempre necessites un tercer. Fins ara aquesta part externa passava a través d'una tecnologia que es diu *bullet in board* que penja d'*election guard*, que ha desenvolupat Microsoft, si bé és de codi obert. Però el que fa el mòdul que utilitzem és canviar aquest tercer i llavors, en comptes d'agafar la tecnologia *bullet in board*, agafa la de la nostra empresa col·laboradora, que encrypta el vot. O sigui, tot el tema de l'encryptació del vot, on s'envia i com torna, és el que canvia. La resta de coses, la interfície és la mateixa.

De cara a l'experiència del participant, aquest sistema de votació, una vegada estigui acabat, serà intuïtiu, senzill d'utilitzar? Quins seran els requisits per poder votar?

Sí, tal com s'ha dissenyat, la idea és que sigui bastant senzill d'utilitzar. Dependrà una mica de les configuracions de cada cas, però hi haurà bastanta flexibilitat i cada organització podrà estructurar el seu cens.

En primer lloc, cal definir quines dades són necessàries per identificar el votant. Això pot ser un correu electrònic i un codi assignat a cada participant, per exemple, o pot ser correu, nom i número de DNI. Es poden incorporar mesures de seguretat addicionals, com un SMS de confirmació... Es poden afegir o treure capes.

Però sí, de fet, la idea és que tots els passos de la votació i la mateixa cabina de votació siguin bastant senzilles. I, de fet, jo crec que és una de les interfícies segurament més amables que hi ha actualment dissenyades al Decidim.

Una altra de les garanties amb les quals estem treballant és que tu puguis garantir que el teu vot s'ha enviat i ha estat rebut, i per això s'enviarà un certificat de vot una vegada aquest s'hagi emès, amb un codi únic per a cada vot.

En termes generals, estem en un procés de redisseny del conjunt de la plataforma Decidim, per fer-la més amable i intuïtiva de cara a la persona participant.

El decidim parteix d'un principi d'hibridació dels processos. És a dir, no es parteix de la voluntat de fer un procés únicament virtual, sinó un procés que compagini la participació virtual amb la presencial. Això en la funcionalitat de vot també es contempla?

Correcte, sí, això en el vot també es contempla. També hi haurà l'opció de tenir urnes presencials. En el moment del recompte hi ha la possibilitat de carregar els vots presencials a la plataforma perquè quedi tot unificat en un mateix lloc.

De fet, això també passa amb el tema de les iniciatives, que ara que ho penso no ho he comentat abans del principi, però que també és un dels usos recurrents que té la plataforma, que és aquesta presentació d'iniciatives i signatura de les iniciatives, i que també funciona en format híbrid: pot fer-se virtualment directament, o pot fer-se presencial i després traslladar-ho a la plataforma.

Un altre tema que et volia comentar a banda del vot, és el tema de la deliberació a través d'espais virtuals, que potser és una de les qüestions més complicades de generar i moderar... Hi ha algun projecte o es preveu fer alguna prova en aquest sentit?

Hem tingut debats sobre el tema i no s'ha arribat actualment a una conclusió massa clara, però la meva opinió personal és que la millor deliberació és la que es realitza presencialment, cara a cara. Jo penso que cap tecnologia pot assolir el grau de qualitat d'una deliberació presencial. El fet de tenir un fòrum obert o un espai de debat online t'aporta coses, com que potser certa gent que no pot estar el dia, a l'hora i al lloc, a la reunió concreta, doncs pugui dir la seva, però no sé si et permet un gran nivell de profunditat en la deliberació.

Hi ha alguns estudis sobre la deliberació virtual que diuen que aquesta contribueix generalment a l'enroc de les posicions, dificultant la deliberació i el canvi de parer dels participants. Per altra banda, crec que participar en fòrums amb moltes intervencions suposa una càrrega cognitiva molt gran, a banda del temps que has de destinar a llegir les intervencions, seguir els debats, etc.

De fet, ens ha passat recentment en la comunitat Decidim. Vam realitzar un procés que era de debat online, el dia que vaig voler-hi participar vaig haver de destinar tres hores ben bones a llegir tot, a pensar i escriure el meu comentari, etc.

El Decidim sí que permet recollir la informació dels debats presencials a través de les actes de les sessions o de la funcionalitat de propostes. I si de les trobades vols que es visualitzi un acord, pots generar propostes i vincular-les a la trobada. Aquesta és una funcionalitat interessant per vincular recursos independents i hibridar el procés (presencial-virtual).

A Catalunya s'han realitzat, recentment, algunes experiències participatives amb persones escollides per sorteig. S'ha experimentat tant en el cas del Fòrum Jove de Barcelona com el de l'Assemblea pel Clima. El Decidim s'ha incorporat en aquestes iniciatives?

Sí, ara no recordo quines funcions hi desenvolupava. Penso que segur que era la plataforma responsable de la centralització de la informació i també on es publicaven les trobades, però penso que més enllà d'això no s'ha utilitzat per res més. Per exemple, el sorteig no es va fer a través del Decidim, això segur. Tot i això, aprofito per comentar que la plataforma sí que incorpora la funcionalitat de sortejos, però és una funcionalitat que està bastant poc mantinguda i es fa servir poc també. Els sortejos et deixen sortejar entre propostes: has de fer una càrrega de propostes i després pots fer els sortejos dins d'un component de propostes.

Una de les coses que volem fer, és repensar aquest component i donar-li una mica la volta. S'hauria de veure si en el cas dels sortejos dels membres d'una assemblea ciutadana, seria operatiu o no el Decidim. Fins on tinc entès, aquests sortejos [els de les assemblees o fòrums realitzats fins ara] són molt segmentats per diferents estrats i a més has de tenir accés al cens municipal.

Segons alguns estudis i les experiències realitzades, sembla que la democràcia per sorteig es podria adequar molt més a la voluntat general de la població que no pas la democràcia representativa. Què en penses d'això?

Hi ha alguns arguments difícils de rebatre d'aquestes posicions [les que defensen la democràcia per sorteig] i crec que és un mecanisme interessant d'explorar, tot i que després sempre hi pot haver desviacions amb comparació a la mostra representativa inicial o problemes de disseny o desenvolupament.

Justament avui llegia un text que es referia a això, i que explicava que si en un espai de participació ciutadana primer fas que intervinguin experts sobre el tema que es vol tractar, les intervencions del debat posterior queden condicionades per la perspectiva exposada pels experts. Aquest tipus d'aspectes pràctics s'han de tenir en compte a l'hora de desenvolupar un procés o un espai d'aquestes característiques.

Amb tot jo penso que aquí hi ha una via interessant per explorar.

Per anar acabant, algunes preguntes més generals sobre la participació. En els darrers anys s'han incorporat moltes eines digitals per facilitar la participació, també hi ha hagut un creixement d'alguns processos, com els pressupostos participatius. Però seguim veient que la participació, més enllà de les eleccions, es manté en uns percentatges bastant reduïts. Quins creus que són els factors que ho expliquen?

Segurament és multifactorial i és complicat respondre ara, però segurament el punt de desconfiança cap a les institucions i de desinterès en la política és un factor important. Per altra banda, el fet que siguin processos consultius, no vinculants. En alguns casos són merament informatius. Hi ha pocs processos on l'opinió de la ciutadania finalment s'acabi implementant completament.

Jo crec que aquests són segurament els factors més importants que impedeixen el creixement d'aquesta participació. Com canviar-los és segurament difícil de saber, però per això les iniciatives per sorteig són interessants, perquè d'alguna manera pots acabar trencant amb aquestes barreres que normalment té un procés participatiu, i les barreres socioeconòmiques existents (de barri, de renda, etc.). Actualment, solen participar sempre les mateixes persones, i això podria ser revertit aplicant un model de participació per sorteig.

Les institucions polítiques mantenen la representativitat com a eix central. Penses que estan preparades per incorporar mecanismes de democràcia directa?

Jo crec que no molt, realment... Un exemple clar és el tema dels pressupostos participatius, on els límits de la participació, i elements tan fonamentals com la quantitat de recursos que es destinen a aquest procés, són definits per l'Ajuntament. Per altra banda, figures molt tecnòcrates, com poden ser els gerents (en aquest cas parlant de l'Ajuntament de Barcelona, tenen força pes en el procés de presa de decisions.

En els pressupostos participatius sembla que no hi ha la voluntat de permetre que la ciutadania esculli de forma directa el destí d'una part important del pressupost municipal, són xifres molt limitades, jo crec que hi ha una tendència a dir 'bé, aquí hi ha un cos funcional que coneix els aspectes tècnics, hi ha un cos dirigent i uns representants electes que tenen la legitimitat per marcar la línia política, no?'. Tal com funciona el sistema i la democràcia representativa avui en dia, també puc entendre que una força política que ha guanyat el govern vulgui aplicar el seu programa.

D'aquesta manera la participació ciutadana es limita a aspectes molt concrets de la política municipal, i potser també a temes on hi ha controvèrsia o és més difícil arribar a acords, i on, per tant, la participació ciutadana pot esdevenir un element legitimador de la decisió presa.

Però d'aquesta manera la democràcia directa es torna una eina auxiliar de la representativa, no?

Sí, però és que hi ha d'haver un canvi en la cultura i de la dinàmica interna de les institucions per poder ser més permeable en aquests processos. A l'Ajuntament de Barcelona hi ha una àrea específica de participació, però la resta de departaments (amb alguna excepció) no són excessivament permeables a la introducció de dinàmiques de participació ciutadana, i això és un primer aspecte que dificulta molt el desenvolupament i aprofundiment de mecanismes de participació i d'intervenció directa de la ciutadania.

Canviant de tema, l'App del Decidim té data de sortida prevista?

Sí, de fet, ja existeix i quan el Decidim de Barcelona s'actualitzi ja ho tindrà incorporat. Decidim ha optat per desenvolupar una tecnologia que es diu Progressive Web App, que permet evitar treballar amb les botigues virtuals d'Apple o Google. La Progressive Web App el que fa és que quan l'usuari fa X clics des del mòbil a la plataforma web del Decidim, apareix un *pop-up* que et convida a instal·lar l'aplicació.

Per últim, hi ha alguna novetat important des de l'Associació Decidim que vulguis destacar?

Sobretot les que hem comentat. Sí que m'agradaria mencionar que, per la temàtica del teu treball, potser seria interessant analitzar el Decidim amb una doble mirada: com a eina de participació, per una banda, però també com a bé públic digital, és a dir, com a cas d'estudi en el camp de la producció tecnològica i com a model de governança participativa d'aquest bé.